پژوهشکده‌ی آمار

مرکز آمار ایران

ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی جوانان
بر اساس اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

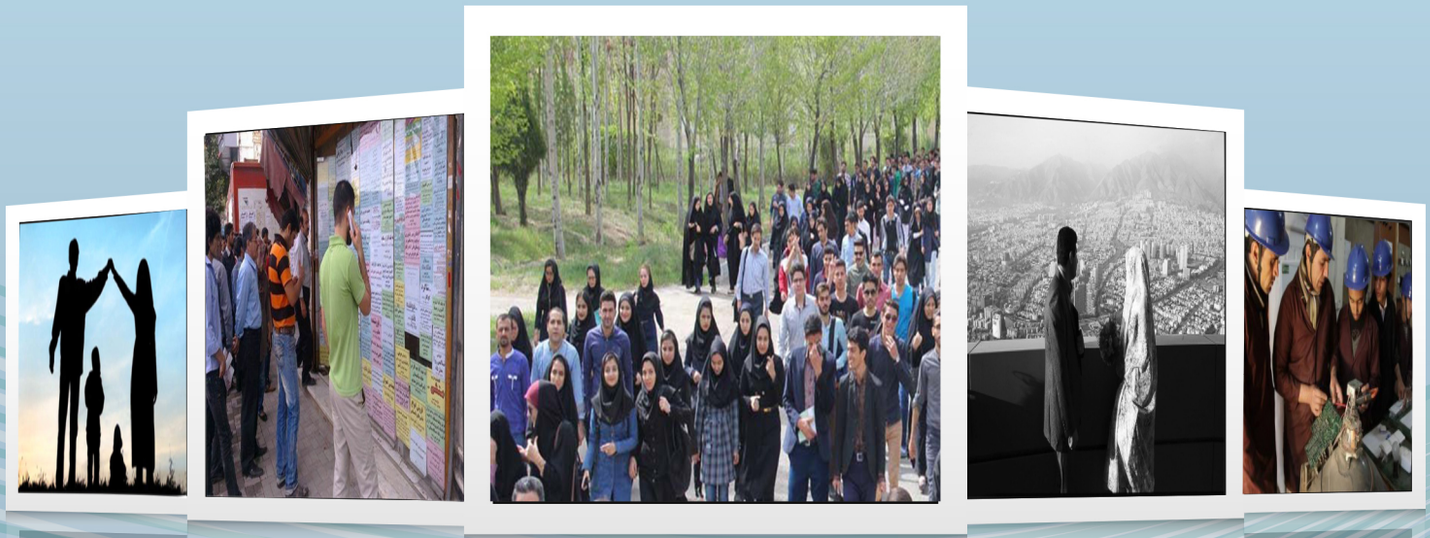

ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی جوانان

بر اساس اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

محمدصادق علیپور (مجری)

مهرنوش میرمحمد

نادر حکیمی‌پور

محمد غلامی

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

تابستان ۱۳۹۷

نام خداوند جان و خرد

پیش‌گفتار

یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های هر کشور که سهم قابل توجهی از جمعیت کل کشور را به خود اختصاص می‌دهند، جوانان آن کشور هستند که با استعداد و خلاقیت خود می‌توانند عامل مهمی در توسعه و پیشرفت جامعه باشند. بدیهی است این مهم نیازمند توجه ویژه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان برای استفاده از منابع موجود در جهت حل مسائل و بهبود وضعیت اقتصادی- اجتماعی جوانان است. از این حیث، بررسی و مطالعه‌ی دقیق روند شاخص‌های جمعیتی در گروه سنی جوانان می‌تواند منبع اطلاعاتی مهمی برای تدوین برنامه‌ها باشد. در سال‌های اخیر مسائل مختلف مرتبط با جوانان مانند وضعیت اشتغال، بیکاری، ازدواج و غیره توجه سیاستگذاران و برنامه‌ریزان کشور را به خود جلب کرده است.

هرگونه برنامه‌ریزی و اقدام برای سرمایه‌گذاری بر روی جوانان که آینده‌سازان این مملکت هستند، بدون وجود پشتوانه‌ای از آمار و اطلاعات دقیق و متقن امکان‌پذیر نمی‌باشد. شاخص‌های بسیار متعددی از سوی مرکز آمار ایران به عنوان دستگاه متولی تولید آمار کشور، در حال تولید است ولی متأسفانه این شاخص‌ها و اطلاعات تولید شده به صورت مناسبی در جامعه علمی و یا بخش سیاستگذاری کشور مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. از این‌رو تجمیع و تحلیل اطلاعاتی که برای تولید آن هزینه انسانی و ریالی بسیاری صرف شده است، باید اولویت اصلی محققان و مراکز علمی کشور باشد تا با ارائه آن روند تصمیم‌گیری در کشور بتواند تسهیل و در خدمت توسعه بلند مدت آن قرار گیرد.

با توجه به اهمیت بالای این مسأله، این طرح پژوهشی به درخواست صندوق جمعیت سازمان ملل، توسط پژوهشکده‌ی آمار و با همکاری مرکز آمار ایران با هدف تحلیل شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی جوانان در دستور کار قرار گرفت.

این پژوهش در گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی پژوهشکده‌ی آمار با همکاری آقای دکتر محمدصادق علی‌پور، به عنوان مجری طرح و آقایان دکتر نادر حکیمی‌پور، محمد غلامی و خانم‌ها مهرنوش میرمحمد و منصوره پرویزحمیدی به عنوان همکاران اصلی انجام شده است که بدین وسیله از همه این عزیزان صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

پژوهشکده‌ی آمار

فهرست مطالب

تعاریف و مفاهیم ۱

۱-۱- تعاریف و مفاهیم ۱
۱-۲- شاخص‌های بکار رفته ۷

تحولات جمعیتی، مهاجرت و آموزش جوانان ۱۱

۲-۱- تحولات جمعیتی جوانان ۱۱
۲-۱-۱- روند شاخص‌های عمده جمعیت کل و جمعیت جوان ۱۳
۲-۱-۲- توزیع سنی جنسی جمعیت جوان ۱۶
۲-۱-۳- توزیع جوانان بر حسب جنس، سن و وضع سکونت ۱۷
۲-۱-۴- توزیع جوانان بر حسب جنس، سن و نوع خانوار ۱۹
۲-۱-۵- توزیع جمعیت جوانان در استان‌ها ۲۱
۲-۲- آموزش جوانان ۲۴
۲-۳- مهاجرت جوانان ۲۷

ازدواج، زناشویی و باروری جوانان ۳۳

۳-۱- سن ازدواج ۳۳
۳-۲- وضع زناشویی جوانان ۳۵
۳-۳- تأخیر در ازدواج جوانان ۳۹
۳-۴- بررسی وضعیت باروری ۴۱

فعالیت اقتصادی جوانان ۴۳

۴-۱- نرخ مشارکت، نرخ بیکاری نسبت اشتغال جوانان ۴۴
۴-۲- نرخ بیکاری کشور و نرخ بیکاری جوانان ۴۸
۴-۳- تحلیلی بر هزینه‌های خانوار دارای سرپرست جوان ۵۰
۴-۳-۱- بررسی متوسط هزینه‌های خانوارهای شهری در گروه‌های سنی ۵۰
۴-۳-۲- آزمون آماری برای متوسط هزینه در نقاط شهری کشور ۵۰
۴-۳-۳- بررسی متوسط هزینه‌های خانوارهای روستایی در گروه‌های سنی ۵۱
۴-۳-۴- آزمون آماری برای متوسط هزینه در نقاط روستایی کشور ۵۱
۴-۴- توزیع خانوارهای دارای سرپرست جوان ۵۲

۴-۵- ویژگی‌های مسکن و امکانات در اختیار خانوارهای دارای سرپرست جوان ۵۳
۴-۵-۱- نگاهی به تعداد واحدهای مسکونی معمولی ۵۳
پیوست‌ها **۵۵**
مرجع‌ها **۵۹**

فهرست جدول‌ها

جدول ۲-۱- روند شاخص‌های عمده‌ی جمعیتی در کشور از ۱۳۳۵-۱۳۹۵ ..... ۱۲
جدول ۲-۲- جمعیت جوان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۳۵-۱۳۹۵ ..... ۱۷
جدول ۲-۳- جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و وضع سکونت ۱۳۹۰ ..... ۱۷
جدول ۲-۴- جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و وضع سکونت ۱۳۹۵ ..... ۱۸
جدول ۲-۵- جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۰ ..... ۱۹
جدول ۲-۶- درصد جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۰ ..... ۲۰
جدول ۲-۷- جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۵ ..... ۲۰
جدول ۲-۸- درصد جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۵ ..... ۲۰
جدول ۲-۹- نسبت جنسی جوانان بر حسب گروه سنی و نوع خانوار برای سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ..... ۲۱
جدول ۲-۱۰- جمعیت جوان کشور بر حسب استان به تفکیک جنس ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ..... ۲۲
جدول ۲-۱۱- درصد باسوادی در جمعیت جوان به تفکیک جنس و وضع سکونت ۲۴
جدول ۲-۱۲- درصد جمعیت جوان در حال تحصیل به تفکیک جنس و وضع سکونت ۲۵
جدول ۲-۱۳- جمعیت جوان بر حسب جنس، سن، وضع سواد و سطح سواد ۱۳۹۰ ..... ۲۶
جدول ۲-۱۴- جمعیت جوان بر حسب جنس، سن، وضع سواد و سطح سواد ۱۳۹۵ ..... ۲۶
جدول ۲-۱۵- مهاجران جوان بر حسب مبدا و مقصد آخرین مهاجرت ۲۸
جدول ۲-۱۶- مهاجران جوان بر حسب جنس و استان محل اقامت قبلی ۳۰
جدول ۲-۱۷- درصد مهاجران جوان بر حسب جنس و استان محل اقامت قبلی ۳۱
جدول ۲-۱۸- نسبت جنسی مهاجران جوان به تفکیک استان طی دوره‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۰ و ۱۳۹۰-۱۳۹۵ ..... ۳۲
جدول ۳-۱- میانگین سن در اولین ازدواج برحسب جنس در کشور از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ ..... ۳۴
جدول ۳-۲- وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۰- (نفر) ۳۶
جدول ۳-۳- وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۰- (درصد) ۳۶
جدول ۳-۴- وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۵- (نفر) ۳۷
جدول ۳-۵- وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۵- (درصد) ۳۷
جدول ۳-۶- روند درصد جوانان هرگز ازدواج نکرده از کل جمعیت جوان به تفکیک گروه سنی و جنس ۱۳۳۵-۱۳۹۵ ..... ۳۹
جدول ۳-۷- میزان‌های باروری ویژه سنی و کل در ایران به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۴۱
جدول ۴-۱- شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار جوانان در کشور ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۴

جدول ۴-۲- مقایسه روند نرخ بیکاری جوانان در برابر نرخ بیکاری کشور ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۸
جدول ۴-۳- روند نرخ بیکاری کشور و نرخ بیکاری جوانان به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۹
جدول ۴-۴- تعداد و متوسط هزینه کل خانوار بر حسب گروه سنی سرپرست خانوار در نقاط شهری- ۱۳۹۵ ..... ۵۰
جدول ۴-۵- تعداد و متوسط هزینه کل خانوار بر حسب گروه سنی سرپرست خانوار در نقاط روستایی-۱۳۹۵ ..... ۵۱
جدول ۴-۶- خانوارهای معمولی دارای سرپرست جوان بر حسب جنس و گروه سنی سرپرست و تعداد اعضای خانوار..... ۵۲
جدول ۴-۷- واحدهای مسکونی معمولی و تراکم خانوار در واحد مسکونی کشور جوانان، ۱۳۷۵-۱۳۹۵ ..... ۵۴
جدول ۴-۸- مساحت زیربنای مسکونی در گروه‌های عمده سنی سرپرست خانوار (متر مربع)-۱۳۹۵ ..... ۵۴

فهرست شکل‌ها

نمودار ۲-۱- روند ترکیب سنی جمعیت ۱۳۳۵-۱۳۹۵ ..... ۱۴
نمودار ۲-۲- ترکیب سنی جمعیت کشور ۱۵
نمودار ۲-۳- روند رشد جمعیت ۱۳۳۵-۱۳۹۵ ..... ۱۶
نمودار ۲-۴- توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب وضع سکونت ۱۹
نمودار ۲-۵- درصد جمعیت جوان بر حسب جنس و به تفکیک استان ۱۳۹۰ ..... ۲۳
نمودار ۲-۶- درصد جمعیت جوان بر حسب جنس و به تفکیک استان ۱۳۹۵ ..... ۲۳
نمودار ۲-۷- درصد جمعیت جوان در حال تحصیل ۲۵
نمودار ۲-۸- توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب سواد ۲۷
نمودار ۲-۹- توزیع نسبی مهاجران جوان بر حسب نوع مهاجرت ۲۹
نمودار ۳-۱- میانگین سن در اولین ازدواج ۳۵
نمودار ۳-۲- توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب وضع زناشویی ۳۸
نمودار ۳-۳- روند تأخیر در ازدواج جوانان ۴۰
نمودار ۳-۴- روند باروری کل جوانان به تفکیک مناطق شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ ..... ۴۲
نمودار ۴-۱- روند شاخص‌های عمده نیروی کار جوانان ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۵
نمودار ۴-۲- روند نرخ مشارکت جوانان به تفکیک جنس طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۷
نمودار ۴-۳- نرخ بیکاری جوانان به تفکیک جنس طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۷
نمودار ۴-۴- نسبت اشتغال جوانان به تفکیک جنس طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۸
نمودار ۴-۵- روند نرخ بیکاری جوانان در برابر نرخ بیکاری کل کشور ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۹
نمودار ۴-۶- روند نرخ بیکاری جوانان در مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۵-۱۳۹۵ ..... ۴۹

مقدمه

یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های هر کشور که سهم قابل توجهی از جمعیت کل کشور را به خود اختصاص می‌دهند، جوانان آن کشور هستند که با استعداد و خلاقیت خود می‌توانند به عنوان سرمایه های انسانی در توسعه و پیشرفت جامعه مؤثر باشند. بدیهی است این مهم نیازمند توجه ویژه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان برای استفاده از منابع موجود در جهت حل مسایل و بهبود وضعیت اقتصادی- اجتماعی جوانان است. از این حیث، بررسی و مطالعه‌ی دقیق روند شاخص‌های جمعیتی در گروه سنی جوانان می‌تواند منبع اطلاعاتی مهمی برای تدوین برنامه‌ها و تصمیم گیری ها در این زمینه باشد.

در بند ۱۳ سیاست‌های کلی برنامه‌ی پنجم توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که دوره‌ی زمانی پنج ساله‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ را پوشش می‌دهد، تقویت هویت ملی جوانان، فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج، مسکن و آسیب‌های اجتماعی آنان مورد توجه قرار گرفته است.

در مرور لایحه احکام برنامه ششم توسعه اقتصادی- اجتماعی کشور نیز به سه مسأله اصلی قشر جوان ایرانی یعنی تحصیل، اشتغال و ازدواج پرداخته شده است تا اقداماتی مناسب در افق میان مدت ۵ ساله، نسبت به حل دغدغه‌های آنان صورت پذیرد.

کشور تغییرات جمعیتی سریعی را در دو دهه‌ی اخیر تجربه کرده است. ادامه داشتن بعضی از این تغییرات مثل کاهش فرزندآوری، افزایش سن ازدواج، افزایش نرخ طلاق و افزایش نرخ ناباروری، شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نامطلوبی در آینده ایجاد می‌کند. مجموعه‌ی تغییرات جمعیتی مذکور و در نظر گرفتن پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی این تغییرات، سبب شد تا سیاست‌های کلی جمعیت توسط مقام معظم رهبری در تاریخ ۳۰ اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۳ در ۱۴ ماده به دولت ابلاغ گردد و بر ضرورت هماهنگی و تقسیم کار بین ارکان نظام و دستگاه‌های ذیربط در این زمینه تأکید شود. آنچه که سیاست‌های ابلاغی مذکور را در کانون توجه محققان، اندیشمندان، سیاست‌گذاران و متولیان انجام اقدامات مداخله‌ای برای تحقق این سیاست‌ها، قرار داده است چگونگی شناسایی ابعاد مفهومی و عملیاتی سیاست‌های مذکور به منظور رصد دقیق و موشکافانه‌ی میزان تحقق سیاست‌های مذکور است.

برنامه‌ریزی جهت تحقق اهداف مذکور، مستلزم شناخت دقیق و همه جانبه‌ی مسائل مربوط به جوانان به تفکیک زیر گروه‌های خاص آنان می‌باشد. هدف از این تحقیق، بررسی وضعیت اجتماعی- اقتصادی جوانان و خانوارهای با سرپرست جوان در موضوعاتی نظیر جمعیت، ازدواج، وضعیت اشتغال و بیکاری، هزینه و درآمد و مسکن است.

مطابق تعریف آماری مصوب و بین‌المللی (سازمان ملل، ۱۹۹۲)، افراد در گروه‌های سنی ۱۵-۱۹ و ۲۰-۲۴ ساله جوان خوانده می‌شوند. ولی با وجود اختلافات در تعریف جوان به طور کلی تعریف آن بسته به زمینه کاربرد آن می‌تواند متفاوت باشد.

در ایران، بر اساس تعریف مرکز آمار ایران افراد در گروه سنی ۱۵-۲۴ ساله به عنوان جوان در نظر گرفته می‌شود (سالنامه مرکز آمار ایران). در این پژوهش نیز به پیروی از این تعریف، افراد گروه سنی ۱۵-۲۴ ساله به عنوان جمعیت جوان کشور در نظر گرفته شده و برخی از شاخص‌های اجتماعی- اقتصادی مرتبط با این گروه سنی، مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

۱

تعاریف و مفاهیم

۱-۱- تعاریف و مفاهیم

در این بخش، مهمترین واژه‌ها و عبارت‌ها که در این گزارش به کار می‌روند بر اساس تعاریف و مفاهیم ارائه شده در نشریات سرشماری عمومی نفوس و مسکن، نتایج آمارگیری از نیروی کار و نتایج آمارگیری از هزینه و درامد خانوارهای شهری و روستایی ارائه می‌شود.

جمعیت (جامعه مورد سرشماری)

اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن، مؤسسه‌ای و گروهی که اقامتگاه معمولی آنان در زمان سرشماری در ایران قرار دارد و نیز اعضای تمامی خانوارهای معمولی غیر ساکن کشور، جامعه مورد سرشماری را تشکیل می‌دهند. اعضای هیأت‌های سیاسی و سفارتخانه‌های خارجی در ایران و افراد خانوار آنان جزو جامعه مورد سرشماری محسوب نمی‌شوند، اما ایرانیان عضو هیأت‌های سیاسی و سفارتخانه‌های ایران در خارج از کشور و افراد خانوار آنان، جزو جامعه مورد سرشماری به حساب می‌آیند.

خانوار معمولی

خانوار معمولی از چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک اقامتگاه مشترک زندگی می‌کنند و با یکدیگر هم خرج هستند و معمولاً با هم غذا می‌خورند. در مواردی خانوار معمولی می‌تواند یک نفره باشد.

خانوار معمولی ساکن

آن دسته از خانوارهای معمولی که در اقامتگاه ثابت (مکان‌های محل سکونت ساخته شده از مصالح سخت و نیز چادر ثابت، آلونک، کپر و ...) سکونت دارد «خانوار معمولی ساکن» نامیده می‌شود.

خانوار معمولی غیر ساکن

آن دسته از خانوارهای معمولی که در زمان سرشماری در اقامتگاه ثابتی سکونت ندارند، «خانوار معمولی غیر ساکن» نامیده می‌شوند. این دسته از خانوارها سه گروه زیر را در بر می‌گیرد:

۱- خانوارهایی که در زمان سرشماری در کوچ به سر می‌برند و یا در خارج شهرها و آبادی‌ها در سر پناه قابل حمل زندگی می‌کنند.

۲- خانوارهایی که در محل ثابتی زندگی نمی‌کنند و به‌طور مداوم محل زندگی خود را تغییر می‌دهند، مانند کولی‌ها.

۳- خانوارهایی که محل زندگی مشخصی ندارند و شب‌ها معمولاً در پارک‌ها، خرابه‌ها، زیرپل‌ها و ... بیتوته می‌کنند.

خانوار گروهی[۱]

مجموعه افرادی که تمام یا اغلب آنان به دلیل دارا بودن شرایط خاص (به طور عمده داشتن ویژگی مشترک) اقامتگاه مشترکی را برای سکونت خود انتخاب کرده‌اند و به طور مشترک امور زندگی در آن اقامتگاه را اداره می‌کنند خانوار گروهی نامیده می‌شوند.

خانوار مؤسسه‌ای

مجموع افرادی که به دلیل داشتن هدف یا ویژگی‌های مشترک با هم در یک مؤسسه زندگی می‌کنند و آن مؤسسه بنابر مجوز یا بر اساس مقررات و ضوابط معینی مسئولیت منزل دادن (ارائه محل سکونت همراه با خدمات و تسهیلات) به آنان را بر عهده دارد خانوار مؤسسه‌ای نامیده می‌شود نمونه‌های مشخصی از خانوارهای مؤسسه‌ای عبارتند از:

پادگان‌ها و پاسگاه‌های نظامی و انتظامی، خوابگاه‌های دانشجویی که تحت مدیریت یکی از دانشگاه‌ها اداره می‌شود بجز خوابگاه‌های متأهلین، آسایشگاه‌های روانی، خانه‌های سالمندان، شیرخوارگاه‌ها، آسایشگاه‌های معلولین، زندان‌ها و ندامتگاه‌ها، پانسیون‌ها و خوابگاه‌های دانش‌آموزی.

شهر (نقطه شهری)

منظور از شهر، هر یک از نقاطی است که دارای شهرداری باشد.

آبادی (نقطه روستایی)

آبادی به مجموعه یک یا چند مکان و اراضی به هم پیوسته (اعم از کشاورزی و غیرکشاورزی) گفته می‌شود که خارج از محدوده شهرها واقع شده و دارای محدوده ثبتی یا عرفی مستقل باشد. اگر آبادی در زمان

---

[۱]- در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ خانوارهای گروهی به‌عنوان بخشی از خانوارهای معمولی ساکن محسوب شده‌اند.

سرشماری، محل سکونت خانوار یا خانوارهایی باشد، «دارای سکنه» در غیر این صورت، «خالی از سکنه» تلقی می‌شود.

جمعیت ساکن در نقاط شهری

منظور از جمعیت ساکن در نقاط شهری در هر یک از محدوده‌های بخش، شهرستان، استان یا کشور، جمعیت تمامی شهرهایی است که در همان محدوده قرار دارد و جمعیت هر شهر، عبارت است از مجموع تعداد اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن، مؤسسه‌ای و گروهی که اقامتگاه معمولی آنان در زمان سرشماری در آن شهر واقع است.

جمعیت ساکن در نقاط روستایی

منظور از جمعیت ساکن در نقاط روستایی در هر یک از محدوده‌های دهستان، بخش، شهرستان، استان یا کشور، جمعیت تمامی آبادی‌هایی است که در همان محدوده قرار دارد و جمعیت هر آبادی، عبارت است از مجموع تعداد اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن، مؤسسه‌ای و گروهی که اقامتگاه معمولی آنان در زمان سرشماری در آن آبادی واقع است.

جمعیت غیر ساکن

منظور از جمعیت غیر ساکن در هر یک از محدوده‌های شهرستان، استان یا کشور، جمعیت تمامی خانوارهای معمولی غیر ساکنی است که در همان محدوده سرشماری شده‌اند.

سرپرست خانوار

منظور از «سرپرست خانوار»، عضوی از خانوار است که در خانوار به این به‌عنوان شناخته می‌شود. سرپرست خانوار معمولاً مسئولیت تأمین تمام یا بخش عمده‌ای از هزینه‌های خانوار یا تصمیم‌گیری در مورد نحوه هزینه کردن درامدهای خانوار را بر عهده دارد. سرپرست خانوار لزوماً مسن‌ترین عضو خانوار نیست و می‌تواند زن یا مرد باشد. بدیهی است که در خانوار یک نفره، همان شخص سرپرست خانوار است.

سن

منظور از سن، تعداد سال‌های کاملی است که از زمان تولد فرد گذشته است.

مهاجران وارد شده

آن دسته از اعضای خانوارهای معمولی ساکن، گروهی و مؤسسه‌ای که شهر یا آبادی محل اقامت خود را در فاصله‌ی دو سرشماری تغییر داده‌اند، مهاجر شناخته می‌شوند.

محل اقامت قبلی

منظور آخرین اقامتگاه معمولی مهاجران وارد شده طی سال‌های بین دو سرشماری به هر شهر یا آبادی، قبل از مهاجرت است. شهرستان و استان محل اقامت قبلی بر اساس محدوده فعلی تقسیمات کشوری و وضعیت شهر یا آبادی بودن آن بر اساس وضعیت زمان ترک محل اقامت قبلی تعیین می‌شود.

در حال تحصیل

کسی در حال تحصیل تلقی می‌شود که طبق برنامه‌های «رسمی» آموزشی کشور جمهوری اسلامی ایران مشغول به تحصیل باشد. افرادی که در خارج از کشور به تحصیل اشتغال دارند و همچنین طلاب حوزه‌های علمیه و سوادآموزان نهضت سوادآموزی نیز در حال تحصیل محسوب می‌شوند.

باسواد

کسانی که می‌توانند به فارسی یا هر زبان دیگری متن ساده‌ای را بخوانند و بنویسند خواه مدرک رسمی داشته یا نداشته باشند، باسواد تلقی می‌شوند.

همه محصلان از جمله نوآموزان سال اول ابتدایی و سوادآموزان نهضت سوادآموزی نیز باسواد به حساب می‌آیند. کسانی که نمی‌توانند بخوانند و بنویسند و کسانی که فقط می‌توانند بخوانند، بی‌سواد تلقی می‌شوند.

پایه، دوره یا مدرک تحصیلی

پایه، دوره یا مدرک تحصیلی برای افراد در حال تحصیل و افراد غیر محصل براساس سطوح، چارچوب‌ها و توصیه‌های طبقه‌بندی بین‌المللی سطوح آموزشی و رشته‌های تحصیلی (ISCED) [۲] است.

وضع زناشویی

دارای همسر: زنان یا مردانی که عقد ازدواج بسته‌اند، اعم از این‌که در هنگام سرشماری با همسر خود زندگی مشترک داشته باشند یا نداشته باشند دارای همسر محسوب می‌شوند.

بی‌همسر بر اثر فوت همسر: زنان یا مردانی که همسرشان فوت کرده است و تا زمان سرشماری مجدداً ازدواج نکرده‌اند بی همسر بر اثر فوت همسر شناخته می‌شوند.

بی‌همسر بر اثر طلاق: زنان یا مردانی که از همسر خود بر اثر طلاق جدا شده و تا زمان سرشماری مجدداً ازدواج نکرده‌اند، بی همسر بر اثر طلاق تلقی می‌شوند.

هرگز ازدواج نکرده: زنان یا مردانی که تا زمان سرشماری همسراختیار نکرده‌اند، هرگز ازدواج نکرده شناخته می‌شوند. زنان یا مردانی که نامزد شده ولی هنوز عقد نکرده‌اند، در این گروه قرار می‌گیرند.

[2] International Standard Classification of Education

فارغ‌التحصیل

فارغ‌التحصیل، به فردی گفته می‌شود که آموزش‌های علمی و عملی مربوط به یک دوره آموزش رسمی را فرا گرفته و حائز شرایط دریافت گواهینامه آن دوره شناخته شده است.

کار

آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی (فکری و بدنی) که به‌منظور کسب درآمد (نقدی و غیر نقدی) صورت پذیرفته و هدف آن تولید کالا یا ارائه خدمت باشد، کار محسوب می‌شود.

جمعیت فعال اقتصادی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده)، که در هفته تقویمی قبل از هفته آمارگیری (هفته مرجع) طبق تعریف کار، در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار)، جمعیت فعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

جمعیت غیر فعال اقتصادی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده)، که در طول هفته مرجع طبق تعریف، در هیچ یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی‌گیرند، جمعیت غیر فعال اقتصادی محسوب می‌شوند.

جمعیت خارج از نیروی کار

تمامی افراد ۰-۹ ساله و همچنین افراد ۱۰ ساله و بیش‌تری که در طول هفته مرجع، در هیچ یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی‌گیرند، جمعیت خارج از نیروی کار محسوب می‌شوند.

شاغل

تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر (حداقل سن تعیین شده) که در طول هفته مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کار کرده یا بنا به دلایلی به طور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل محسوب می‌شوند. شاغلان به طور عمده شامل دو گروه مزد و حقوق بگیران و خود اشتغالان می‌شوند. ترک موقت کار در هفته مرجع با داشتن پیوند رسمی شغلی، برای مزد و حقوق‌بگیران و تداوم کسب و کار برای خود اشتغالان، به‌عنوان اشتغال محسوب می‌شود. افراد زیر نیز به لحاظ اهمیتی که در فعالیت اقتصادی کشور دارند، شاغل محسوب می‌شوند:

- افرادی که بدون دریافت مزد برای یکی از اعضای خانوار خود که با وی نسبت خویشاوندی دارند، کار می‌کنند (کارکنان فامیلی بدون مزد).
- کارآموزانی که در دوره کارآموزی فعالیتی در ارتباط با فعالیت مؤسسه محل کارآموزی انجام می‌دهند، یعنی مستقیماً در تولید کالا یا خدمات سهیم هستند و فعالیت آن‌ها «کار» محسوب می‌شود.
- محصلانی که در هفته مرجع مطابق تعریف، کار کرده‌اند.
- تمام افرادی که در نیروهای مسلح به‌صورت کادر دائم یا موقت خدمت می‌کنند (نیروهای مسلح پرسنل کادر و سربازان، درجه‌داران، افسران وظیفه نیروهای نظامی و انتظامی).

بیکار

بیکار به تمام افراد ۱۰ ساله و بیش‌تر اطلاق می‌شود که:

۱) در هفته مرجع فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خود اشتغالی نباشند).

۲) در هفته مرجع یا هفته بعد از آن آماده برای کار باشند (برای اشتغال مزدبگیری یا خود اشتغالی آماده باشند).

۳) در هفته مرجع و سه هفته قبل از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به‌منظور جستجوی اشتغال مزدبگیری و یا خود اشتغالی به عمل آورده باشند).

افرادی که به‌دلیل آغاز به کار در آینده یا انتظار بازگشت به شغل قبلی جویای کار نبوده، ولی فاقد کار و آماده برای کار بوده‌اند نیز بیکار محسوب می‌شوند.

هزینه

ارزش پولی کالا یا خدمت تهیه شده توسط خانوار به‌منظور مصرف اعضا یا هدیه به دیگران، هزینه نامیده می‌شود. کالا یا خدمت تهیه شده می‌تواند از طریق خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب و مجانی (از سازمان‌ها) در اختیار خانوار قرار گیرد که به صورت پولی براورد شده و جزو هزینه منظور می‌شود.

هزینه ناخالص

هزینه ناخالص عبارت از ارزش تهیه کالای مورد نظر بدون کسر فروش دست دوم از همان کالا است.

درآمد

درامد، تمامی وجوه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کار افتاده و یا از طریق منابع دیگر (حقوق بازنشستگی، درامدهای انتقالی و نظایر آن) در زمان آماری مورد نظر به خانوار تعلق گرفته باشد.

درآمد غیر پولی خانوار

درآمد غیر پولی خانوار عبارت است از براورد ارزش پولی کالاها و خدماتی که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کار افتاده و یا از طریق منابع دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمد حاصل از دارایی و نظایر آن) به خانوار تعلق گرفته باشد.

۱-۲- شاخص‌های به‌کار رفته

نسبت جنسی

نسبت جنسی عبارت است از نسبت تعداد مردان به زنان یا زنان به مردان که معمولاً به صورت درصد بیان می‌شود. در این گزارش، نسبت تعداد مردان به زنان ارائه شده است.

$$\text{نسبت جنسی} = \frac{M}{F} \times ۱۰۰$$

که در آن، M تعداد مردان و F تعداد زنان است.

میانگین سنی

میانگین سنی، متوسط سن افراد یک جامعه است و از تقسیم کردن مجموع حاصل ضرب‌های هریک از سنین منفرد در فراوانی افراد در آن سن، به کل جمعیت حاصل می‌شود.

یعنی:

$$\text{میانگین سنی} = \frac{\sum_{i=۰}^{\omega} i.F_i}{\sum_{i=۰}^{\omega} F_i}$$

که در آن i=۰,۱,۲,۳,... عبارت از سنین منفرد و F_i تعداد افراد در سن (i) است.

میانه سنی

سنی که جمعیت را از نظر تعداد به دو گروه مساوی تقسیم کند، میانه سنی نامیده می‌شود.

$$Md = L_i + \left[\frac{\frac{N}{۲} - FC_{i-۱}}{F_i}\right] \times C$$

که در آن:

Md میانه، L_i کرانه پایین گروه میانه‌دار، $FC_{i-۱}$ فراوانی تجمعی گروه ماقبل گروه میانه‌دار، F_i فراوانی مطلق میانه‌دار، N تعداد کل جمعیت و C فاصله طبقات است.

متوسط رشد سالانه جمعیت در یک دوره

عبارت است از نسبت تغییرات سالانه یک جمعیت به کل جمعیت که به صورت درصد بیان می‌شود. متوسط رشد سالانه جمعیت در طول یک دوره از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$r = \sqrt[t]{\frac{P_n}{P_۰}} - ۱$$

در این فرمول:

r: متوسط رشد سالانه جمعیت

P_n: جمعیت در انتهای دوره

$P_۰$: جمعیت در ابتدای دوره

t: طول دوره برحسب سال

شاخص تغییرات جمعیت

$$\text{شاخص تغییرات جمعیت} = \frac{\text{جمعیت در یک سال معین}}{\text{جمعیت در سال پایه}} \times ۱۰۰$$

متوسط بعد خانوار

عبارت است از متوسط تعداد اعضای خانوار و از رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$\text{متوسط بعد خانوار} = \frac{\text{جمعیت}}{\text{تعداد خانوار}}$$

میانگین سن در اولین ازدواج

(به روش هاینل در سرشماری ۱۳۹۰)

$$\text{میانگین سن در اولین ازدواج} = \frac{۱۰ \sum_{۱۵}^{۵۰} S_i - ۵۰ S_{۵۰}}{۱ - S_{۵۰}}$$

در این فرمول S_i درصد ازدواج نکرده‌های گروه سنی iام است.

میزان باروری کل

عبارت است از میانگین تعداد فرزندانی را که یک زن در طول دوران باروری خود (معمولاً از ۱۵ تا ۴۹ سال سن) به دنیا می‌آورد.

نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت) جوانان

عبارت است از نسبت جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ۱۵ ساله تا ۲۴ ساله به جمعیت در سن کار، ۱۵ ساله تا ۲۴ ساله ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{نرخ مشارکت اقتصادی جوانان} = \frac{\text{جمعیت فعال ۱۵ تا ۲۴ ساله}}{\text{جمعیت ۱۵ تا ۲۴ ساله}} \times ۱۰۰$$

نسبت اشتغال جوانان

عبارت است از نسبت جمعیت شاغل ۱۵ تا ۲۴ ساله به کل جمعیت ۱۵ تا ۲۴ ساله، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{نسبت اشتغال جوانان} = \frac{\text{جمعیت شاغل ۱۵ ساله تا ۲۴ ساله}}{\text{جمعیت ۱۵ ساله تا ۲۴ ساله}} \times ۱۰۰$$

نرخ بیکاری جوانان

عبارت است از نسبت جمعیت بیکار ۱۵ تا ۲۴ ساله به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ۱۵ تا ۲۴ ساله، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{نرخ بیکاری جوانان} = \frac{\text{جمعیت بیکار ۱۵ تا ۲۴ ساله}}{\text{جمعیت فعال ۱۵ تا ۲۴ ساله}} \times ۱۰۰$$

سهم شاغلان

عبارت است از نسبت جمعیت شاغل با ویژگی مورد نظر به کل جمعیت شاغل، ضرب‌در ۱۰۰.

$$\text{سهم شاغلان} = \frac{\text{جمعیت دارای ویژگی مورد نظر}}{\text{جمعیت شاغل}} \times ۱۰۰$$

سرانه زیربنا

از تقسیم کل مساحت زیربنای واحدهای مسکونی معمولی بر کل جمعیت خانوارهای گروهی و معمولی ساکن در این دسته از واحدهای مسکونی به‌دست می‌آید.

$$\text{سرانه زیربنا} = \frac{\text{کل مساحت زیربنای واحدهای مسکونی معمولی}}{\text{کل جمعیت خانوارهای گروهی و معمولی ساکن}}$$

متوسط مساحت زیربنای هر واحد مسکونی

از تقسیم کل مساحت زیربنای واحدهای مسکونی معمولی بر تعداد واحدهای مسکونی معمولی به‌دست می‌آید.

$$\text{مساحت زیربنا} = \frac{\text{کل مساحت زیربنای واحدهای مسکونی معمولی}}{\text{تعداد واحدهای مسکونی معمولی}}$$

متوسط تعداد اتاق در واحد مسکونی

از مجموع تعداد اتاق‌های موجود در واحدهای مسکونی معمولی تقسیم بر تعداد واحدهای مسکونی معمولی به‌دست می‌آید.

$$\text{تعداد اتاق} = \frac{\text{مجموع تعداد اتاق‌های موجود در واحدهای مسکونی معمولی}}{\text{تعداد واحدهای مسکونی معمولی}}$$

متوسط نفرات به‌ازای هر اتاق موجود در واحد مسکونی

جمعیت خانوارهای گروهی و معمولی ساکن در واحدهای مسکونی معمولی تقسیم بر تعداد اتاق‌های موجود در واحدهای مسکونی معمولی،کلان‌شهرها.

$$\text{متوسط نفرات به ازای هر اتاق} = \frac{\text{جمعیت خانوارهای گروهی و معمولی ساکن در واحدهای مسکونی معمولی}}{\text{تعداد اتاق‌های موجود در واحدهای مسکونی معمولی}}$$

۲

تحولات جمعیتی، مهاجرت و آموزش جوانان

بررسی و مطالعه‌ی دقیق روند شاخص‌های جمعیتی در گروه سنی جوانان می‌تواند منبع اطلاعاتی مهمی برای برنامه‌ریزان و سیاستگذاران باشد تا با تدوین برنامه‌ها، سیاست‌ها و مدیریت کارآمد در کشور از سرمایه‌های ملی جامعه در جهت تحولات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بهره ببرند.

در این فصل، ویژگی‌های جمعیتی، آموزش و مهاجرت جوانان ایران با استفاده از نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این فصل تحولات جمعیتی جوانان، وضعیت آموزش و تحصیل جوانان و مهاجرت جوانان مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱- تحولات جمعیتی جوانان

در این قسمت، شاخص‌های عمده کل جمعیت، شاخص‌ها و اطلاعات جمعیتی گروه سنی جوان، طی سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار گرفته است. شاخص‌های بررسی شده عبارتند از: متوسط رشد سالانه جمعیت جوانان و کل کشور، تعداد خانوار، بعد خانوار، نسبت جنسی، میانگین سنی، میانه سنی، سهم کل جمعیت در ۴ گروه عمده سنی و متوسط تعداد جوان در خانوار.

جدول ۲-۱: روند شاخص‌های عمده‌ی جمعیتی در کشور از ۱۳۳۵-۱۳۹۵

سال	جمعیت کل	متوسط رشد سالانه کل جمعیت	تعداد خانوار	بعد خانوار	نسبت جنسی	میانگین سنی	میانه سنی	سهم جمعیت ۰-۱۴ ساله	سهم جمعیت ۱۵-۲۴ ساله	سهم جمعیت ۲۵-۶۴ ساله	سهم جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر	جمعیت جوان (۱۵-۲۴ ساله)	متوسط رشد سالانه جوانان	متوسط تعداد جوان در خانوار
۱۳۳۵	۱۸,۹۵۴,۷۰۴	-	۳,۹۸۵,۶۸۰	۴/۷۶	۱۰۴	۲۳/۷	۲۰/۲	۴۲/۲	۱۵/۴	۳۸/۴	۴/۰	۲,۹۱۷,۷۰۲	-	۰/۷۳
۱۳۴۵	۲۵,۷۸۸,۷۲۲	۳/۱۳	۵,۱۶۷,۱۹۲	۴/۹۹	۱۰۷	۲۲/۲	۱۶/۹	۴۶/۱	۱۵/۱	۳۴/۹	۳/۹	۳,۹۰۳,۵۶۰	۲/۹۵	۰/۷۶
۱۳۵۵	۳۳,۷۰۸,۷۴۴	۲/۷۱	۶,۷۱۱,۶۲۸	۵/۰۲	۱۰۶	۲۲/۴	۱۷/۴	۴۴/۵	۱۹/۰	۳۲/۵	۳/۵	۶,۳۹۲,۴۸۰	۵/۰۶	۰/۹۵
۱۳۶۵	۴۹,۴۴۵,۰۱۰	۳/۹۱	۹,۶۷۳,۹۳۱	۵/۱۱	۱۰۵	۲۱/۷	۱۷/۰	۴۵/۵	۱۹/۰	۳۲/۵	۳/۰	۹,۳۸۵,۹۲۶	۳/۹۲	۰/۹۷
۱۳۷۰	۵۵,۸۳۷,۱۶۳	۲/۴۶	۱۰,۷۸۷,۲۲۷	۵/۱۸	۱۰۶	۲۲/۱	۱۷/۶	۴۴/۳	۱۹/۴	۳۱/۹	۴/۴	۱۰,۸۵۶,۱۶۳	۲/۹۵	۱/۰۱
۱۳۷۵	۶۰,۰۵۵,۴۸۸	۱/۴۷	۱۲,۳۹۸,۲۳۵	۴/۸۴	۱۰۳	۲۴	۱۹/۴	۳۹/۵	۲۰/۵	۳۵/۶	۴/۳	۱۲,۳۳۷,۵۲۹	۲/۵۹	۱/۰۰
۱۳۸۵	۷۰,۴۹۵,۷۸۲	۱/۶۲	۱۷,۵۰۱,۷۷۱	۴/۰۳	۱۰۴	۲۸	۲۴/۷	۲۵/۱	۲۵/۲	۴۴/۵	۵/۲	۱۷,۷۳۸,۱۸۳	۳/۷	۱/۰۱
۱۳۹۰	۷۵,۱۴۹,۶۶۹	۱/۲۹	۲۱,۱۸۵,۶۴۷	۳/۵۵	۱۰۲	۲۹/۸**	۲۷/۰	۲۳/۴	۲۰/۰	۵۰/۹	۵/۷	۱۵,۰۲۱,۵۴۰	-۳/۲۷	۰/۷۱
۱۳۹۵	۷۹,۹۲۶,۲۷۰	۱/۲۴	۲۴,۱۹۶,۰۳۵	۳/۳۰	۱۰۳	۳۱/۱**	۳۰/۰	۲۴/۰	۱۴/۸	۵۵/۱	۶/۱	۱۱,۸۵۱,۸۷۶	-۴/۶۳	۰/۴۹

منبع: سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵و آمارگیری جاری جمعیت ۱۳۷۰

** فتحی و همکاران (۱۳۹۶)

۲-۱-۱- روند شاخص‌های عمده جمعیت کل و جمعیت جوان

شاخص‌های عمده‌ی جمعیت کل و جمعیت جوان کشور از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ در جدول ۲-۱ ارائه شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، جمعیت کل کشور در ابتدای مقطع مورد بررسی کم‌تر از ۱۹ میلیون نفر بوده است. با گذشت ۴۰ سال و در سال ۱۳۷۵، جمعیت کل کشور تقریباً سه برابر شده و به بیش از ۶۰ میلیون نفر رسیده است. با توجه به اعمال سیاست‌های کنترل جمعیت در دهه‌ی هفتاد، از سرعت روند افزایش جمعیت روند کاسته شده و به طور متوسط تقریباً با افزایش یک میلیون نفر در سال، جمعیت کل کشور به بیش از ۷۹ میلیون نفر در پایان مقطع مورد بررسی (سال ۱۳۹۵) رسیده است.

- **تعداد و بعد خانوار**

تعداد خانوار کم‌تر از ۴ میلیون در سال ۱۳۳۵ با بیش از ۳ میلیون افزایش نسبت به سال ۱۳۹۰، در سال ۱۳۹۵ به بیشتر از ۲۴ میلیون رسیده است. در همین فاصله زمانی، بعد خانوار از ۴/۷۶ در سال ۱۳۳۵ به ۳/۳۰ در سال ۱۳۹۵ رسیده است. این شاخص در سال ۱۳۷۰ از بیشترین میزان یعنی ۵/۲ برخوردار بوده است.

- **نسبت جنسی**

طی سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ نسبت جنسی همواره بیش از ۱۰۰ بوده و در سال ۱۳۴۵ به بیشترین مقدار یعنی ۱۰۷ و در سال ۱۳۹۰ به کم‌ترین مقدار خود یعنی ۱۰۲ رسیده است. در سال ۱۳۹۵ این شاخص برابر با ۱۰۳ بوده است.

- **میانگین و میانه سنی**

میانگین و میانه سنی جمعیت در ایران تحت تأثیر پدیده گذار جمعیتی در حال افزایش است، که این خود حکایت از گذار جمعیت جوان به جمعیت مسن‌تر دارد.

میانگین سنی جمعیت در ایران در سال ۱۳۳۵ برابر با ۲۳/۷ سال بوده و تا سال ۱۳۶۵ با روند کاهشی به ۲۱/۷ سال رسید. اما از آن سال به بعد با تغییر جهت و با روند افزایشی نسبتاً سریع در سال ۱۳۹۵ به ۳۱/۱ سال رسید.

یافته‌های سرشماری ۱۳۹۵ در مقایسه با نتایج سرشماری سال‌های قبل، کاهش جوانی جمعیت را نشان می‌دهد. میانه سنی جمعیت ایران با روندی افزایشی بخصوص از سال ۱۳۷۵ به بعد روبرو بوده است. این شاخص در سال ۱۳۳۵ برابر ۲۰/۲ سال و در سال ۱۳۹۵ به ۳۰ سال رسیده است که در مقایسه با سال ۱۳۹۰، ۳ سال افزایش را نشان می‌دهد.

- **ترکیب سنی جمعیت**

روند ترکیب سنی جمعیت در نمودار ۲-۱، نشان داده شده است. در این نمودار سهم جمعیت‌های صفر تا ۱۴ ساله، ۱۵ تا ۲۴ ساله، ۲۵ تا ۶۴ ساله و ۶۵ ساله و بیشتر با هم مقایسه شده‌اند. با مقایسه سال‌های سرشماری، سال ۱۳۴۵ بیشترین سهم مربوط به گروه سنی صفر تا ۱۴ ساله را به خود اختصاص داده است.

در سرشماری سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۶۵ بین ۴۰ تا ۴۵ درصد از سهم جمعیت مربوط به گروه سنی صفر تا ۱۴ ساله‌ها است. این سهم در سرشماری‌های ۱۳۷۵ به بعد با روند کاهشی مواجه بوده است.

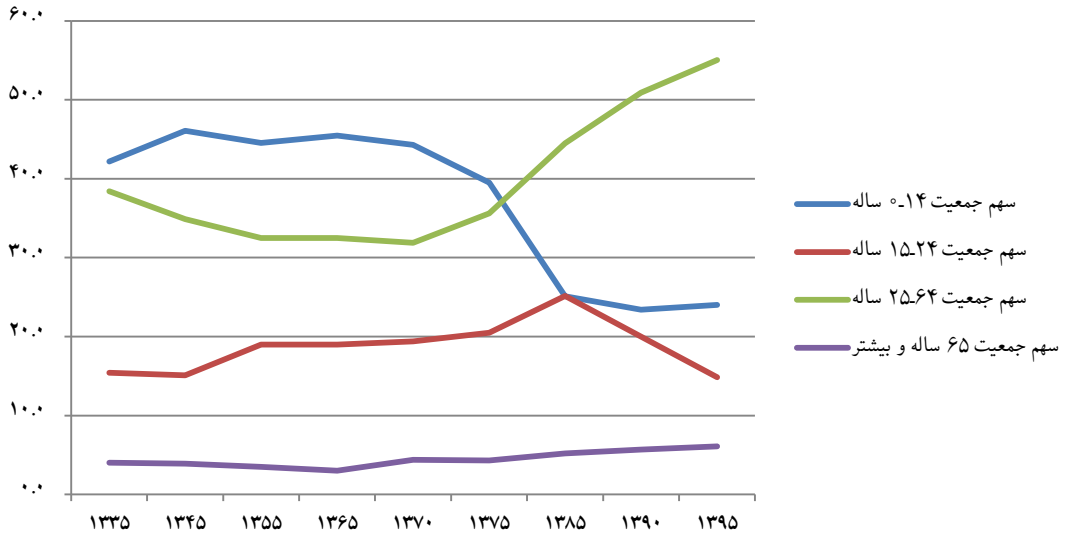

نمودار ۲-۱: روند ترکیب سنی جمعیت ۱۳۳۵-۱۳۹۵

سهم جمعیت ۱۵-۲۴ ساله یا همان جمعیت جوان، از سرشماری سال ۱۳۳۵ با روند افزایشی از ۱۵/۴ شروع و تا سرشماری ۱۳۸۵ به ۲۵/۲ رسیده است ولی بعد از آن و در سرشماری‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ با روند کاهشی به ترتیب ۲۰/۰ و ۱۴/۸ درصد را به خود اختصاص داده است.

سهم جمعیت میانسال (۲۵-۶۴ ساله) در سرشماری ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ با افزایش نسبتاً سریع رو به رو بوده و بیش از نیمی از سهم‌ها را به خود اختصاص داده است. این سهم در سرشماری سال ۱۳۳۵ برابر ۳۸/۴ بوده است و کم‌ترین سهم آن مربوط به آمارگیری جاری جمعیت سال ۱۳۷۰ و برابر با ۳۱/۹ بوده است.

طی سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۶۵ سهم جمعیت بزرگسال (۶۵ ساله و بیشتر) روندی نزولی داشته و از ۴ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۳ درصد در سال ۱۳۶۵ رسیده است. اما از سال ۱۳۷۵ با روند افزایشی مواجه بوده و به بیشترین مقدار خود یعنی ۶/۱ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

یکی از مهم‌ترین پیامدهای اقتصادی و اجتماعی تحولات ساختار سنی جمعیت باز شدن پنجره جمعیتی و ایجاد زمینه‌های لازم برای تحقق سود جمعیتی است (شیری، ۱۳۹۵). پنجره جمعیتی فرصتی ا ست که بسیاری از کشورها اروزی رسیدن به آن را دارند و این فرصت زمانی برای هر کشوری ایجاد می‌شود که جمعیت در سن کار و فعالیت اقتصادی آن به حداکثر میزان خود برسد. بیش از ۱۰ سال است که کشور ما در پنجره جمعیتی و فرصت طلایی قرار گرفته است. بیش از ۷۰ درصد جمعیت کشور بین ۱۵ تا ۶۴ سال قرار دارند و نزدیک به

یک سوم جمعیت نیز افراد ۲۵ تا ۴۰ سال ساله هستند. جوانان زیادی که اگر مشکلات تحصیل، اشتغال و مسکن نداشته باشند و ازدواج کنند، باعث ایجاد یک جهش اقتصادی در کشور خواهند شد.

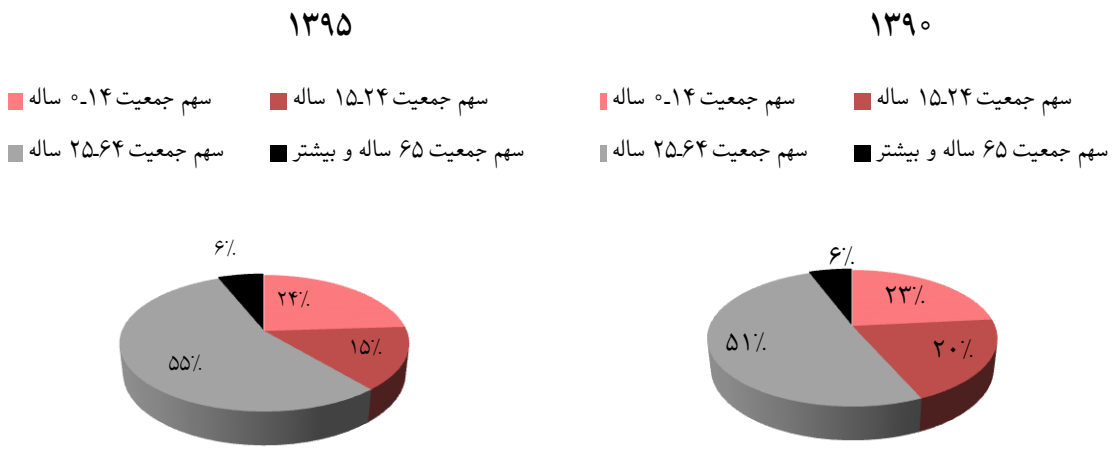

نمودار ۲-۲: ترکیب سنی جمعیت کشور

- **جمعیت جوان کشور**

در سرشماری ۱۳۳۵ جمعیت جوان کم‌تر از ۳ میلیون نفر بوده و در فاصله زمانی ۴۰ ساله این جمعیت تقریباً چهار برابر شده و در سال ۱۳۷۵ به ۱۲,۳۳۷,۵۲۹ نفر رسیده است. این روند افزایشی تا سال ۱۳۸۵ نیز ادامه داشت تا جایی که جمعیت جوان کشور تقریباً به ۱۸ میلیون نفر رسیده است. اما در سال ۱۳۹۰ با بیشتر از ۱۵ درصد کاهش که متأثر از سیاست‌های کنترل جمعیت در دهه‌ی ۷۰ بود، مواجه شد و در سال ۱۳۹۵ همچنان با روند کاهشی به حدود ۱۲ میلیون نفر رسیده است.

بررسی‌ها نشان می‌دهند متوسط تعداد جوان در خانوار، در سال ۱۳۳۵، حدود ۰٫۷ درصد بوده که با روند افزایشی ذکر شده در دهه‌ی ۷۰، به ۱٫۰۱ درصد در سال ۱۳۸۵ رسیده است. متوسط تعداد جوان در خانوار بعد از سرشماری ۱۳۸۵، و در دوره‌ی ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ به ترتیب به حدود ۰٫۷ و ۰٫۵ درصد رسیده است.

- **متوسط رشد جمعیت جوان در برابر جمعیت کل کشور**

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در این نمودار روند رشد سالانه کل جمعیت با روند رشد سالانه جوانان مقایسه شده است. بالاترین رقم رشد سالانه جوانان در دهه‌ی ۱۳۴۵-۱۳۵۵ برابر با ۵ درصد بوده است. در همان دهه رشد سالانه جمعیت برابر با ۲٫۷ درصد بوده است. در دوره‌ی زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۵ شاخص متوسط رشد سالانه جوانان با کاهش شدید برابر با ۴٫۶- درصد در برابر ۱٫۲۴ درصد رشد سالانه کل جمعیت کشور بوده است.

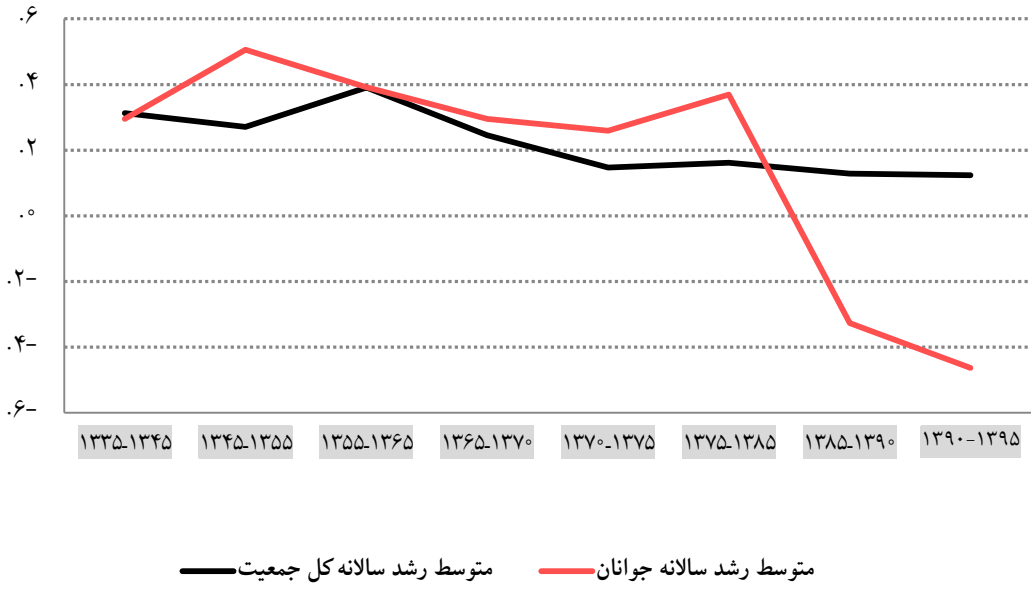

نمودار ۲-۳: روند رشد جمعیت ۱۳۳۵-۱۳۹۵

۲-۱-۲- توزیع سنی جنسی جمعیت جوان

همان‌طور که در جدول ۲-۲ ملاحظه می‌شود در همه‌ی سال‌های مورد بررسی جمعیت مردان ۱۵-۱۹ بیشتر از زنان جوان در همین گروه سنی است. اما در بیشتر مقاطع زمانی مورد بررسی جمعیت زنان در گروه سنی ۲۰-۲۴ ساله از جمعیت مردان در همین گروه سنی بیشتر است. همچنین بررسی شاخص نسبت جنسی به تفکیک دو گروه سنی نشان می‌دهد این شاخص در هر دو گروه سنی در سال ۱۳۳۵ با کمترین مقدار خود و به ترتیب ۱۰۰ و ۸۸ مواجه بوده است. بیشترین مقدار این شاخص هم مربوط به سال ۱۳۷۰ و به ترتیب برای گروه سنی ۱۵-۱۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله برابر ۱۰۷ و ۱۰۴ بوده است. در سال ۱۳۹۵ شاخص نسبت جنسی در گروه سنی اول برابر ۱۰۴ و در گروه سنی دوم برابر ۱۰۳ بوده است.

جدول ۲-۲: جمعیت جوان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۳۵-۱۳۹۵ ۱۰۰ هزار نفر

سال	مرد و زن	مرد				زن	
		جمع	۱۹-۱۵ساله	۲۴-۲۰ ساله	جمع	۱۹-۱۵ساله	۲۴-۲۰ ساله
۱۳۳۵	۲۹٫۲	۱۴٫۱	۷٫۱	۷٫۰	۱۵٫۱	۷٫۱	۸٫۰
۱۳۴۵	۳۹٫۰	۱۹٫۰	۱۰٫۹	۸٫۱	۲۰٫۰	۱۰٫۹	۹٫۱
۱۳۵۵	۶۳٫۹	۳۱٫۶	۱۸٫۲	۱۳٫۴	۳۲٫۳	۱۷٫۸	۱۴٫۵
۱۳۶۵	۹۳٫۸	۴۷٫۶	۲۶٫۶	۲۱٫۰	۴۶٫۲	۲۵٫۳	۲۰٫۹
۱۳۷۰	۱۰۸٫۶	۵۵٫۸	۳۰٫۶	۲۵٫۲	۵۲٫۸	۲۸٫۵	۲۴٫۳
۱۳۷۵	۱۲۳٫۴	۶۱٫۵	۳۵٫۸	۲۵٫۷	۶۱٫۹	۳۵٫۴	۲۶٫۵
۱۳۸۵	۱۷۷٫۳	۸۹٫۵	۴۴٫۴	۴۵٫۱	۸۷٫۸	۴۲٫۸	۴۵٫۰
۱۳۹۰	۱۵۰٫۲	۷۵٫۵	۳۳٫۵	۴۲٫۰	۷۴٫۷	۳۲٫۶	۴۲٫۱
۱۳۹۵	۱۱۸٫۵	۶۰٫۲	۲۷٫۹	۳۲٫۴	۵۸٫۳	۲۶٫۷	۳۱٫۶

منبع: سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵

۲-۱-۳- توزیع جوانان بر حسب جنس، سن و وضع سکونت

اطلاعات مربوط به وضعیت توزیع جمعیت جوانان برحسب گروه‌های سنی، جنسی و وضعیت سکونت در سرشماری سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ در جداول ۲-۳ و ۲-۴ ارائه شده است.

جدول ۲-۳: جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و وضع سکونت ۱۳۹۰

گروه سنی و جنس	سال ۱۳۹۰			
	کل کشور	شهری	روستایی	غیر ساکن
مرد و زن	**۱۵,۰۲۱,۵۴۰**	**۱۰,۴۲۹,۰۴۱**	**۴,۵۷۹,۲۸۷**	**۱۳,۲۱۲**
۱۹-۱۵ ساله	۶,۶۰۷,۰۴۳	۴,۴۸۴,۴۴۸	۲,۱۱۵,۹۸۵	۶,۶۱۰
۲۴-۲۰ ساله	۸,۴۱۴,۴۹۷	۵,۹۴۴,۵۹۳	۲,۴۶۳,۳۰۲	۶,۶۰۲
مرد	**۷,۵۴۹,۰۱۱**	**۵,۱۸۴,۳۹۲**	**۲,۳۵۷,۶۹۶**	**۶,۹۲۳**
۱۹-۱۵ ساله	۳,۳۴۷,۴۳۶	۲,۲۵۹,۷۷۰	۱,۰۸۴,۲۴۷	۳,۴۱۹
۲۴-۲۰ ساله	۴,۲۰۱,۵۷۵	۲,۹۲۴,۶۲۲	۱,۲۷۳,۴۴۹	۳,۵۰۴
زن	**۷,۴۷۲,۵۲۹**	**۵,۲۴۴,۶۴۹**	**۲,۲۲۱,۵۹۱**	**۶,۲۸۹**
۱۹-۱۵ ساله	۳,۲۵۹,۶۰۷	۲,۲۲۴,۶۷۸	۱,۰۳۱,۷۳۸	۳,۱۹۱
۲۴-۲۰ ساله	۴,۲۱۲,۹۲۲	۳,۰۱۹,۹۷۱	۱,۱۸۹,۸۵۳	۳,۰۹۸

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

بررسی این جداول نشان می‌دهد که سهم جمعیت مردان جوان در سال ۱۳۹۰ برابر ۵۰٫۳ و در سال ۱۳۹۵ برابر ۵۰٫۸ درصد بوده است. همین شاخص برای زنان جوان در سال ۱۳۹۰ برابر ۴۹٫۷ و در سال ۱۳۹۵ برابر ۴۹٫۲ بوده است.

سهم مردان جوان در گروه‌های سنی ۱۵-۱۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله به ترتیب برابر ۴۴٫۳ و ۵۵٫۷ درصد در سال ۱۳۹۰ و ۴۶٫۳ و ۵۳٫۷ درصد در سال ۱۳۹۵ بوده است. سهم زنان جوان در گروه‌های سنی ۱۵-۱۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله نیز به ترتیب ۴۳٫۶ و ۵۶٫۴ برای سال ۱۳۹۰، ۴۵٫۹ و ۵۴٫۱ برای سال ۱۳۹۵ بوده است.

جدول ۲-۴: جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و وضع سکونت ۱۳۹۵

گروه سنی و جنس	سال ۱۳۹۵			
	کل کشور	شهری	روستایی	غیر ساکن
مرد و زن	**۱۱,۸۵۱,۸۶۶**	**۸,۵۳۱,۵۷۱**	**۳,۳۱۱,۲۰۵**	**۹,۱۰۰**
۱۵-۱۹ ساله	۵,۴۵۸,۹۹۷	۳,۹۵۰,۶۳۸	۱,۵۰۴,۲۲۰	۴,۱۳۹
۲۰-۲۴ ساله	۶,۳۹۲,۸۷۹	۴,۵۸۰,۹۳۳	۱,۸۰۶,۹۸۵	۴,۹۶۱
مرد	**۶,۰۲۲,۶۳۳**	**۴,۲۶۱,۵۳۹**	**۱,۷۵۵,۸۷۹**	**۵,۲۴۵**
۱۵-۱۹ ساله	۲,۷۸۵,۶۸۸	۲,۰۰۰,۳۳۴	۷۸۳,۰۵۹	۲,۲۹۵
۲۰-۲۴ ساله	۳,۲۳۶,۹۷۵	۲,۲۶۱,۲۰۵	۹۷۲,۸۲۰	۲,۹۵۰
زن	**۵,۸۲۹,۳۱۳**	**۴,۲۷۰,۰۳۲**	**۱,۵۵۵,۳۲۶**	**۳,۸۵۵**
۱۵-۱۹ ساله	۲,۶۷۳,۳۰۹	۱,۹۵۰,۳۰۴	۷۲۱,۱۶۱	۱,۸۴۴
۲۰-۲۴ ساله	۳,۱۵۵,۹۰۴	۲,۳۱۹,۷۲۸	۸۳۴,۱۶۵	۲,۰۱۱

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

در سرشماری سال ۱۳۹۵، سهم مردان شهری جوان ۴۹٫۹ درصد و حدود نیمی از جمعیت جوان شهری متعلق به زنان است. این شاخص در سرشماری سال ۱۳۹۰ برای مردان شهری جوان برابر ۴۹٫۷ درصد و زنان شهری جوان ۵۰٫۳ درصد بوده است. اما سهم جمعیت مردان روستایی جوان در سال ۱۳۹۰ برابر ۵۱٫۵ و برای زنان روستایی جوان در همان مقطع زمانی برابر ۴۸٫۵ بوده است و برای سال ۱۳۹۵ به ترتیب برای مردان برابر ۵۳٫۰ و برای زنان ۴۶٫۹ درصد بوده است.

اطلاعات به دست آمده از جداول ۳-۲ و ۴-۲ نشان می‌دهند جمعیت جوان غیر ساکن از ۱۳,۲۱۲ نفر در سال ۱۳۹۰ به ۹,۱۰۰ نفر در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۰ تقریباً نیمی (۵۲ درصد) و در سال ۱۳۹۵ بیش از نیمی (۵۸ درصد) از کل جمعیت غیر ساکن را مردان جوان تشکیل می‌دهند.

همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهند نسبت جنسی در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله برابر ۱۰۳ و در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله برابر ۱۰۰ در سال ۱۳۹۰ بوده است. این شاخص برای سال ۱۳۹۵ در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله برابر ۱۰۴ و در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله برابر ۱۰۳ بوده است.

در نمودار ۴ توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب وضع سکونت ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در سرشماری ۱۳۹۰ سهم جوانان ساکن شهر و روستا به ترتیب برابر ۶۹ و ۳۱ درصد شده است، در حالی که در سرشماری ۱۳۹۵، ۷۲ درصد جوانان ساکن شهر، ۲۸ درصد ساکن روستا بوده‌اند.

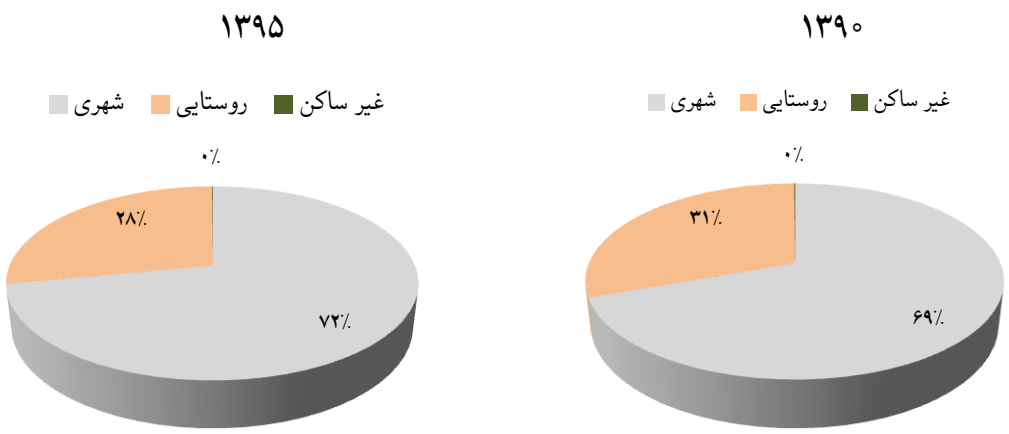

نمودار ۲-۴: توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب وضع سکونت

۲-۱-۴- توزیع جوانان بر حسب جنس، سن و نوع خانوار

جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ در جداول ۲-۵ الی ۲-۸ ارائه شده است. همان‌طور که در جداول ۲-۵ و ۲-۶ مشاهده می‌شود در سال ۱۳۹۰ از ۱۵,۰۲۱,۵۴۰ میلیون نفر جوان، ۹۵ درصد متعلق به خانوارهای ساکن معمولی بوده‌اند. سهم خانوارهای ساکن مؤسسه‌ای و گروهی از جمعیت جوان به ترتیب حدود ۴ و ۱ درصد بوده است و خانوارهای معمولی غیر ساکن سهم ناچیزی از جمعیت جوان کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲-۵: جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۰

گروه سنی و جنس	سال ۱۳۹۰				
	جمع	خانوار ساکن			خانوار معمولی غیر ساکن
		معمولی	گروهی	مؤسسه‌ای	
مرد و زن	**۱۵,۰۲۱,۵۴۰**	**۱۴,۲۵۱,۰۳۵**	**۱۳۶,۵۰۹**	**۶۲۰,۷۸۴**	**۱۳,۲۱۲**
۱۵-۱۹ ساله	۶,۶۰۷,۰۴۳	۶,۲۸۴,۱۹۳	۳۴,۳۳۹	۲۸۱,۹۰۱	۶,۶۱۰
۲۰-۲۴ ساله	۸,۴۱۴,۴۹۷	۷,۹۶۶,۸۴۲	۱۰۲,۱۷۰	۳۳۸,۸۸۳	۶,۶۰۲
مرد	**۷,۵۴۹,۰۱۱**	**۷,۰۲۹,۶۰۱**	**۱۱۳,۶۸۵**	**۳۹۸,۸۰۲**	**۶,۹۲۳**
۱۵-۱۹ ساله	۳,۳۴۷,۴۳۶	۳,۱۳۳,۸۰۰	۲۹,۶۳۸	۱۸۰,۵۷۹	۳,۴۱۹
۲۰-۲۴ ساله	۴,۲۰۱,۵۷۵	۳,۸۹۵,۸۰۱	۸۴,۰۴۷	۲۱۸,۲۲۳	۳,۵۰۴
زن	**۷,۴۷۲,۵۲۹**	**۷,۲۲۱,۴۳۴**	**۲۲,۸۲۴**	**۲۲۱,۹۸۲**	**۶,۲۸۹**
۱۵-۱۹ ساله	۳,۲۵۹,۶۰۷	۳,۱۵۰,۳۹۳	۴,۷۰۱	۱۰۱,۳۲۲	۳,۱۹۱
۲۰-۲۴ ساله	۴,۲۱۲,۹۲۲	۴,۰۷۱,۰۴۱	۱۸,۱۲۳	۱۲۰,۶۶۰	۳,۰۹۸

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

جدول ۲-۶: درصد جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۰

گروه سنی و جنس	سال ۱۳۹۰				
	جمع	خانوار ساکن			خانوار معمولی غیر ساکن
		معمولی	گروهی	مؤسسه‌ای	
مرد و زن	۱۰۰٫۰۰	۹۴٫۸۷	۰٫۹۱	۴٫۱۳	۰٫۰۹
مرد	۵۰٫۲۵	۴۹٫۳۳	۸۳٫۲۸	۶۴٫۲۴	۵۲٫۴۰
زن	۴۹٫۷۵	۵۰٫۶۷	۱۶٫۷۲	۳۵٫۷۶	۴۷٫۶۰

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

توزیع جنسی جوانان در خانوارهای ساکن معمولی و خانوارهای غیر ساکن تقریباً برابر بوده است فقط تعداد زنان در خانواهای ساکن معمولی کمی بیشتر و در خانوارهای معمولی غیر ساکن، تعداد مردان کمی بیشتر بوده است. در خانوارهای گروهی، زنان حدود ۱۷ درصد و در خانوارهای مؤسسه‌ای، حدود ۳۶ درصد جمعیت جوان را شامل شده‌اند. از این‌رو می‌توان از نظر جنسی خانوارهای معمولی ساکن و غیر ساکن، از طرف دیگر هم خانوارهای گروهی و مؤسسه‌ای را نیز به عنوان خانوارهایی با محوریت مردان مشابه در نظر گرفت. توزیع جنسی جوانان در بین خانوارها در زیر گروه‌های سنی نیز تابع همین دسته‌بندی ذکر شده است.

جدول ۲-۷: جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۵

گروه سنی و جنس	سال ۱۳۹۵				
	جمع	خانوار ساکن			خانوار معمولی غیر ساکن
		معمولی	گروهی	مؤسسه‌ای	
مرد و زن	**۱۱,۸۵۱,۸۶۶**	**۱۱,۲۴۸,۵۰۹**	**۶۱,۶۷۰**	**۵۳۲,۵۹۷**	**۹,۱۰۰**
۱۵-۱۹ ساله	۵,۴۵۸,۹۹۷	۵,۲۰۵,۷۰۱	۱۹,۶۹۶	۲۲۹,۴۶۱	۴,۱۳۹
۲۰-۲۴ ساله	۶,۳۹۲,۸۷۹	۶,۰۴۲,۸۰۸	۴۱,۹۷۴	۳۰۳,۱۳۶	۴,۹۶۱
مرد	**۶,۰۲۲,۶۳۳**	**۵,۶۲۲,۰۶۹**	**۴۹,۷۴۲**	**۳۴۵,۶۰۷**	**۵,۲۴۵**
۱۵-۱۹ ساله	۲,۷۸۵,۶۸۸	۲,۶۱۳,۲۹۶	۱۵,۶۹۹	۱۵۴,۳۹۸	۲,۲۹۵
۲۰-۲۴ ساله	۳,۲۳۶,۹۷۵	۳,۰۰۸,۷۷۳	۳۴,۰۴۳	۱۹۱,۲۰۹	۲,۹۵۰
زن	**۵,۸۲۹,۳۱۳**	**۵,۶۲۶,۴۴۰**	**۱۱,۹۲۸**	**۱۸۶,۹۹۰**	**۳,۸۵۵**
۱۵-۱۹ ساله	۲,۶۷۳,۳۰۹	۲,۵۹۲,۴۰۵	۳,۹۹۷	۷۵,۰۶۳	۱,۸۴۴
۲۰-۲۴ ساله	۳,۱۵۵,۹۰۴	۳,۰۳۴,۰۳۵	۷,۹۳۱	۱۱۱,۹۲۷	۲,۰۱۱

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

جدول ۲-۸: درصد جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و نوع خانوار ۱۳۹۵

گروه سنی و جنس	سال ۱۳۹۵				
	جمع	خانوار ساکن			خانوار معمولی غیر ساکن
		معمولی	گروهی	مؤسسه‌ای	
مرد و زن	۱۰۰٫۰۰	۹۴٫۹۱	۰٫۵۲	۴٫۴۹	۰٫۰۸
مرد	۵۰٫۸۲	۴۹٫۹۸	۸۰٫۶۶	۶۴٫۸۹	۵۷٫۶۴
زن	۴۹٫۱۸	۵۰٫۰۲	۱۹٫۳۴	۳۵٫۱۱	۴۲٫۳۶

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

با توجه به اطلاعات جداول ۲-۷ و ۲-۸ در سال ۱۳۹۵ نیز همانند سال ۱۳۹۰، ۹۵ درصد جمعیت جوان متعلق به خانوارهای ساکن معمولی، ۴ درصد متعلق به خانوارهای ساکن مؤسسه‌ای و ۱ درصد متعلق به خانوارهای گروهی بوده‌اند. در سال ۱۳۹۵ نیز همانند سال ۱۳۹۰ خانوارهای گروهی و مؤسسه‌ای را می‌توان با محوریت جمعیت مردان در نظر گرفت. در خانوارهای گروهی، زنان حدود ۱۹ درصد و در خانوارهای مؤسسه‌ای، حدود ۳۵ درصد جمعیت جوان این خانوارها را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲-۹: نسبت جنسب جوانان بر حسب گروه سنی و نوع خانوار برای سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

سال	گروه سنی	خانوار ساکن	خانوار معمولی غیر ساکن
۱۳۹۰	**۲۴-۱۵ ساله**	۱۰۱	۱۱۰
	۱۹-۱۵ ساله	۱۰۳	۱۰۷
	۲۴-۲۰ ساله	۱۰۰	۱۱۳
۱۳۹۵	**۲۴-۱۵ ساله**	۱۰۳	۱۳۶
	۱۹-۱۵ ساله	۱۰۴	۱۲۴
	۲۴-۲۰ ساله	۱۰۳	۱۴۷

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

براساس اطلاعات به دست آمده در جدول ۲-۹ نسبت جنسی در سال ۱۳۹۰ برای خانوارهای ساکن و خانوار معمولی غیر ساکن در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله به ترتیب برابر ۱۰۳ و ۱۰۷ و در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله به ترتیب برابر ۱۰۰ و ۱۱۳ بوده است. این شاخص در سال ۱۳۹۵ برای خانوارهای ساکن و خانوار معمولی غیر ساکن در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله به ترتیب برابر ۱۰۴ و ۱۲۴ و در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله به ترتیب برابر ۱۰۳ و ۱۴۷ بوده است.

۲-۱-۵- توزیع جمعیت جوانان در استان‌ها

بر اساس اطلاعات جدول ۲-۱۰ توزیع جمعیت جوان کشور بر حسب جنس و استان در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ارائه شده است. در هر دو سرشماری بیشترین سهم از جمعیت جوان متعلق به استان تهران با ۱۴٫۳ درصد در سال ۱۳۹۰ و ۱۴٫۰ درصد در سال ۱۳۹۵ بوده است که با اختلاف ناچیزی در سال ۱۳۹۰ تعداد زنان و در سال ۱۳۹۵ تعداد مردان بیشتر بوده است. در سال ۱۳۹۵، بعد از استان تهران استان‌های خراسان رضوی (۷٫۷ درصد)، خوزستان (۶٫۴ درصد)، فارس (۵٫۷ درصد) و اصفهان (۵٫۵ درصد) در مراتب بعدی قرار داشته‌اند.

در هر دو مقطع زمانی بیشترین نسبت جنسی متعلق به استان بوشهر و خراسان جنوبی به ترتیب برابر ۱۱۷ و ۱۰۸ در سال ۱۳۹۰، ۱۱۲ و ۱۱۴ در سال ۱۳۹۵ بوده است. در سرشماری ۱۳۹۰ کمترین نسبت جنسی متعلق به استان‌های البرز و کهگیلویه و بویراحمد و برابر ۹۶ بوده است و در سرشماری ۱۳۹۵ این شاخص در استان البرز برابر ۹۸ و بعد از آن در استان‌های تهران و کهگیلویه و بویراحمد برابر با ۱۰۰ بوده است.

جدول ۲-۱۰: تعداد جمعیت جوان کشور بر حسب استان به تفکیک جنس ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

استان	۱۳۹۰				۱۳۹۵			
	کل	مرد	زن	نسبت جنسی	کل	مرد	زن	نسبت جنسی
جمع	۱۵,۰۲۱,۵۴۰	۷,۵۴۹,۰۱۱	۷۴,۷۷۲,۵۲۹	۱۰۱	۱,۱۸۵۱,۸۷۶	۶,۰۲۲,۶۶۳	۵,۸۲۹,۲۱۳	۱۰۳
آذربایجان شرقی	۶۹۷,۲۳۳	۳۵۶,۳۴۸	۳۴۰,۸۸۵	۱۰۵	۵۴۷,۴۰۸	۲۸۳,۷۰۱	۲۶۳,۷۰۷	۱۰۸
آذربایجان غربی	۶۴۷,۶۵۳	۳۲۸,۳۰۴	۳۱۹,۳۴۹	۱۰۳	۵۲۳,۹۰۹	۲۶۷,۶۶۵	۲۵۶,۲۴۴	۱۰۴
اردبیل	۲۶۶,۸۰۱	۱۳۶,۳۱۲	۱۳۰,۴۸۹	۱۰۴	۱۹۶,۱۹۸	۱۰۱,۴۸۷	۹۴,۷۱۱	۱۰۷
اصفهان	۹۱۲,۶۷۰	۴۵۹,۲۹۷	۴۵۳,۳۷۳	۱۰۱	۶۵۰,۸۴۹	۳۲۹,۴۴۰	۳۲۱,۴۰۹	۱۰۲
البرز	۴۳۵,۳۶۲	۲۱۳,۳۶۲	۲۲۲,۰۰۰	۹۶	۳۴۵,۶۷۴	۱۷۱,۳۱۷	۱۷۴,۳۵۷	۹۸
ایلام	۱۲۸,۹۱۴	۶۵,۲۸۵	۶۳,۶۲۹	۱۰۳	۸۸,۷۸۱	۴۶,۰۴۲	۴۲,۷۳۹	۱۰۸
بوشهر	۲۱۱,۹۸۵	۱۱۴,۴۶۷	۹۷,۵۱۸	۱۱۷	۱۶۲,۸۱۱	۸۶,۰۳۶	۷۶,۷۷۵	۱۱۲
تهران	۲,۱۴۰,۵۸۶	۱,۰۶۵,۹۵۶	۱,۰۷۴,۶۳۰	۹۹	۱,۶۶۱,۴۳۷	۸۳۰,۹۰۶	۸۳,۰۵۳۱	۱۰۰
چهارمحال و بختیاری	۱۹۲,۸۰۴	۹۵,۸۸۴	۹۶,۹۲۰	۹۹	۱۴۶,۳۱۲	۷۳,۵۶۹	۷۲,۷۴۳	۱۰۱
خراسان جنوبی	۱۳۹,۳۷۷	۷۲,۵۱۳	۶۶,۸۶۴	۱۰۸	۱۲۸,۴۰۶	۶۸,۵۰۷	۵۹,۸۹۹	۱۱۴
خراسان رضوی	۱,۱۹۲,۴۸۳	۵۸۹,۱۴۹	۶۰۳,۳۳۴	۹۸	۹۱۸,۴۸۱	۴۶۰,۷۸۸	۴۵۷,۶۹۳	۱۰۱
خراسان شمالی	۱۸۶,۵۹۰	۹۳,۱۶۶	۹۳,۴۲۴	۱۰۰	۱۴۱,۲۶۷	۷۱,۷۲۱	۶۹,۵۴۶	۱۰۳
خوزستان	۱,۰۰۹,۳۴۶	۵۰۵,۴۸۱	۵۰۳,۸۶۵	۱۰۰	۷۶۰,۵۱۵	۳۸۳,۹۴۰	۳۷۶,۵۷۵	۱۰۲
زنجان	۲۱۷,۴۰۹	۱۰۸,۱۷۷	۱۰۹,۲۳۲	۹۹	۱۵۶,۸۰۶	۷۹,۴۲۷	۷۷,۳۷۹	۱۰۳
سمنان	۱۲۹,۷۲۶	۶۶,۱۸۸	۶۳,۵۳۸	۱۰۴	۱۰۹,۳۴۰	۵۶,۵۲۳	۵۲,۸۱۷	۱۰۷
سیستان و بلوچستان	۵۶۲,۸۵۶	۲۸۱,۲۷۷	۲۸۱,۵۷۹	۱۰۰	۵۱۸,۳۷۴	۲۶۳,۶۰۲	۲۵۴,۷۷۲	۱۰۳
فارس	۹۴۳,۷۹۳	۴۷۵,۱۲۱	۴۶۸,۶۷۲	۱۰۱	۶۷۵,۴۰۵	۳۴۶,۰۲۹	۳۲۹,۳۷۶	۱۰۵
قزوین	۲۴۳,۱۹۴	۱۲۱,۹۴۷	۱۲۱,۲۴۷	۱۰۱	۱۷۶,۶۴۸	۸۸,۸۰۶	۸۷,۸۴۲	۱۰۱
قم	۲۳۱,۸۹۴	۱۱۶,۵۸۷	۱۱۵,۳۰۷	۱۰۱	۱۷۲,۱۸۸	۸۶,۳۴۰	۸۵,۸۴۸	۱۰۱
کردستان	۳۲۵,۵۴۸	۱۶۰,۷۰۲	۱۶۴,۸۴۶	۹۷	۲۴۶,۹۸۸	۱۲۴,۹۵۲	۱۲۲,۰۳۶	۱۰۲
کرمان	۶۴۷,۳۴۱	۳۲۶,۱۵۰	۳۲۱,۱۹۱	۱۰۲	۴۹۱,۸۸۱	۲۵۲,۱۲۵	۲۳۹,۷۵۶	۱۰۵
کرمانشاه	۴۲۴,۹۳۸	۲۱۹,۱۰۸	۲۰۵,۸۳۰	۱۰۶	۲۹۶,۹۵۹	۱۵۴,۴۱۷	۱۴۲,۵۴۲	۱۰۸
کهگیلویه و بویر احمد	۱۵۰,۷۲۱	۷۳,۶۶۶	۷۷,۰۵۵	۹۶	۱۱۵,۱۶۹	۵۷,۵۱۲	۵۷,۶۵۷	۱۰۰
گلستان	۳۷۰,۴۶۸	۱۸۵,۲۴۲	۱۸۵,۲۲۶	۱۰۰	۲۷۶,۸۲۲	۱۴۰,۴۴۰	۱۳۶,۳۸۲	۱۰۳
گیلان	۴۴۳,۰۴۲	۲۲۰,۹۵۳	۲۲۲,۰۸۹	۹۹	۳۴۸,۵۶۸	۱۷۶,۶۷۴	۱۷۱,۸۹۴	۱۰۳
لرستان	۳۹۴,۵۱۸	۱۹۹,۱۴۳	۱۹۵,۳۷۵	۱۰۲	۲۷۶,۱۹۳	۱۴۲,۵۰۸	۱۳۳,۶۸۵	۱۰۷
مازندران	۵۶۸,۳۸۹	۲۸۷,۳۷۸	۲۸۱,۰۱۱	۱۰۲	۴۴۰,۲۳۸	۲۲۲,۷۲۰	۲۱۷,۵۱۸	۱۰۲
مرکزی	۲۷۳,۸۲۷	۱۳۸,۷۴۳	۱۳۵,۰۸۴	۱۰۳	۱۹۶,۱۷۸	۱۰۰,۲۱۰	۹۵,۹۶۸	۱۰۴
هرمزگان	۳۵۲,۰۷۲	۱۷۸,۹۸۳	۱۷۳,۰۸۹	۱۰۳	۲۹۴,۵۸۵	۱۴۹,۷۹۱	۱۴۴,۷۹۴	۱۰۳
همدان	۳۷۰,۸۰۲	۱۸۶,۳۱۳	۱۸۴,۴۸۹	۱۰۱	۲۵۱,۶۶۰	۱۲۸,۰۲۵	۱۲۳,۶۳۵	۱۰۴
یزد	۲۰۹,۱۹۸	۱۰۷,۸۰۹	۱۰۱,۳۸۹	۱۰۶	۱۵۲,۴۵۹	۷۸,۴۶۳	۷۳,۹۹۶	۱۰۶

منبع: سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

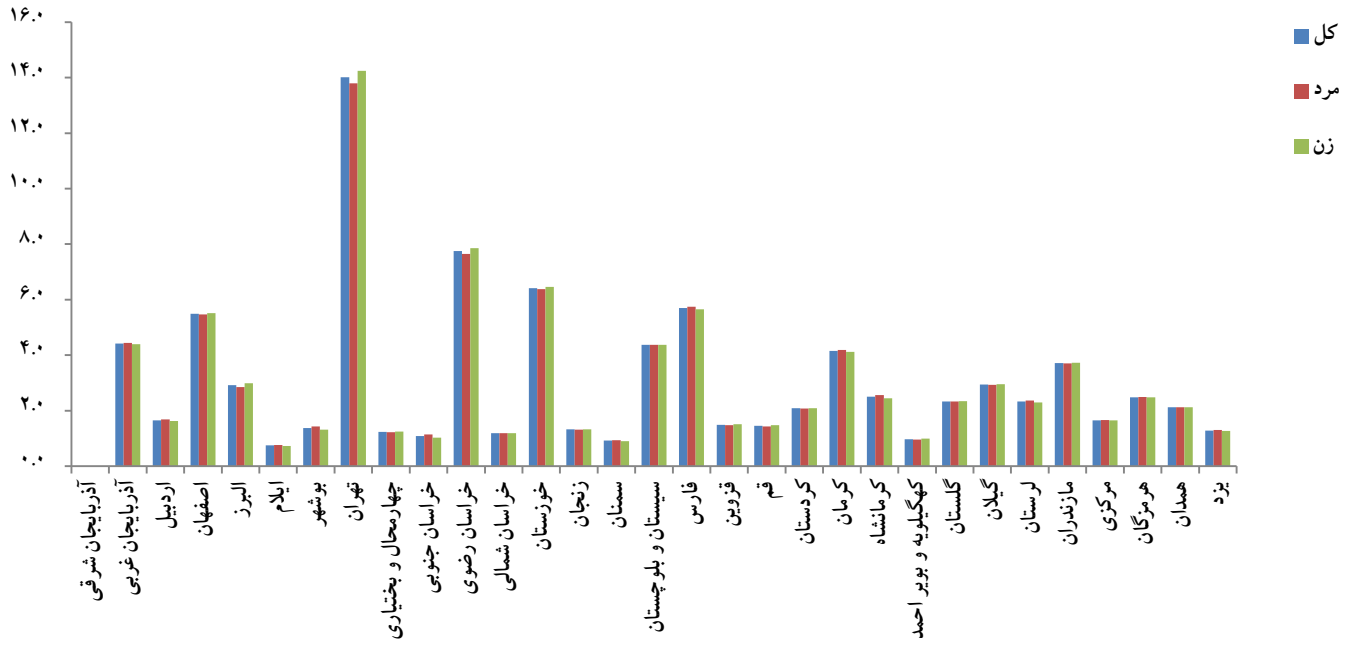

نمودار ۲-۵: درصد جمعیت جوان بر حسب جنس و به تفکیک استان- ۱۳۹۰

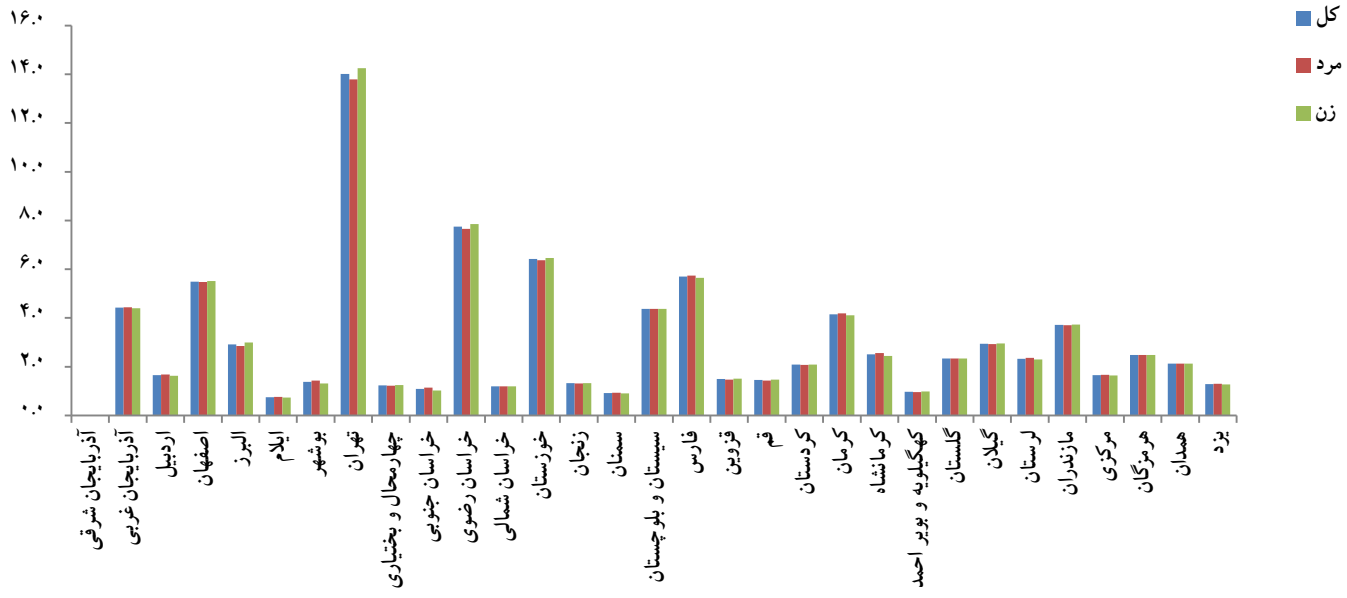

نمودار ۲-۶: درصد جمعیت جوان بر حسب جنس و به تفکیک استان- ۱۳۹۵

۲-۲- آموزش جوانان

فرایند آموزش از پیدایش انسان بر زمین آغاز شده است و هیچ جامعه‌ی انسانی‌ای وجود نداشته که اهمیت آموزش را رد کند.

دانش و تحصیل از جمله عوامل کلیدی مشارکت مؤثر جوانان در فرایند توسعه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورها است. به‌منظور مشارکت بیشتر جوانان، به‌خصوص جوانان در حاشیه، ابتدا می‌بایست دانش، ظرفیت‌ها و مهارت‌های آنان را برای انجام وظایف و امور محوله ارتقا داد. تمرکز بیشتر بر دسترسی همگانی به آموزش با کیفیت، دسترسی به آموزش‌های تکمیلی حرفه‌ای (رسمی یا غیر رسمی) و به‌کارگیری شیوه‌های آموزشی رسمی و غیر رسمی، کلیدی است برای جوانان تا با به تحقیق رساندن توانایی‌های بالقوه خود، نه تنها به آرمان‌های خود جامه‌ی واقعیت بپوشانند، بلکه چشم‌اندازی بهتر برای جامعه‌ی خود ترسیم نمایند (فلاح محسن‌خانی و دیگران، ۱۳۹۲).

با توجه به اهمیت سواد و تحصیل جوانان، در این بخش از گزارش پژوهشی وضعیت سواد و تحصیل جوانان ایران با استفاده از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار می‌گیرد.

درصد باسوادی جمعیت جوان به تفکیک وضع سکونت در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵، در جدول ۲-۱۱ ارائه شده است.

جدول ۲-۱۱: درصد باسوادی در جمعیت جوان به تفکیک جنس و وضع سکونت

جنس	۱۳۹۰			۱۳۹۵			
	کل	شهری	روستایی	غیرساکن	کل	شهری	روستایی	غیرساکن
مرد و زن	۹۶٫۳۴	۹۷٫۵۹	۹۳٫۵۵	۷۵٫۱۹	۹۷٫۳۸	۹۸٫۲۳	۹۵٫۲۲	۸۳٫۴۹
مرد	۹۶٫۶۰	۹۷٫۵۱	۹۴٫۶۶	۸۰٫۵۷	۹۷٫۴۹	۹۸٫۱۷	۹۵٫۸۸	۸۴٫۸۲
زن	۹۶٫۰۷	۹۷٫۶۶	۹۲٫۳۷	۶۹٫۲۸	۹۷٫۲۶	۹۸٫۲۹	۹۴٫۴۷	۸۱٫۶۹

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

طبق اطلاعات به دست آمده درصد باسوادی جوانان از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ با یک درصد افزایش از ۹۶٫۳ درصد به ۹۷٫۳ درصد رسیده و در هر دو سرشماری درصد جوانان باسواد شهری تقریباً ۹۸ درصد و درصد جوانان باسواد روستایی در سال ۱۳۹۰، ۹۳٫۵ درصد بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۹۵٫۲ درصد رسیده است. اما درصد جوانان باسواد غیر ساکن با ۸ درصد افزایش از ۷۵٫۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۸۳٫۴ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

درصد باسوادی مردان در هر دو مقطع زمانی، برابر ۹۷ درصد بوده و درصد باسوادی زنان با یک درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۰ از ۹۶ به ۹۷ درصد رسیده است. درصد باسوادی جوانان شهری، در هر دو زمان سرشماری و در هر دو جنس برابر ۹۸ درصد بوده است. درصد باسوادی در جوانان مرد روستایی در سال ۱۳۹۰، کمتر از ۹۵ درصد و در سال ۱۳۹۵، به بیش از ۹۵ درصد رسیده است. این در حالی است که درصد باسوادی در جوانان زن باسواد روستایی از ۹۲ درصد در سال ۱۳۹۰ با ۲ درصد افزایش به بیش از

۹۴ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. این شاخص در سال ۱۳۹۰ برای مردان و زنان جوان غیر ساکن به ترتیب ۸۰٫۵ و ۶۹٫۲ درصد بوده که در سال ۱۳۹۵ به ترتیب به ۸۴٫۸ و ۸۱٫۶ درصد رسیده است.

جدول ۲-۱۲: درصد جمعیت جوان در حال تحصیل به تفکیک جنس و وضع سکونت*

جنس	۱۳۹۰			۱۳۹۵		
	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی
مرد و زن	۴۲٫۰۵	۴۸٫۳۰	۲۷٫۹۰	۴۸٫۰۳	۵۴٫۱۹	۳۲٫۲۲
مرد	۴۲٫۳۷	۴۷٫۹۷	۳۰٫۱۵	۴۹٫۴۹	۵۵٫۴۰	۳۵٫۷۸
زن	۴۱٫۷۳	۴۸٫۶۴	۲۵٫۵۱	۴۶٫۵۲	۵۲٫۹۹	۲۸٫۸۴

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

* جمعیت غیر ساکن در جمعیت کل لحاظ شده است.

همان‌طور که در جدول ۲-۱۲ مشاهده می‌شود درصد جمعیت جوان در حال تحصیل به تفکیک وضع سکونت در دو مقطع زمانی ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ارائه شده است. درصد جوانان در حال تحصیل از ۴۲ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۴۸ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. این شاخص در بین جوانان شهری و روستایی نیز با افزایش روبه‌رو بوده و در سال ۱۳۹۰ در نقاط شهری و روستایی به ترتیب برابر با ۴۸٫۳ و ۲۷٫۹ درصد بوده که به ۵۴ درصد در نقاط شهری و ۳۲ درصد در نقاط روستایی رسیده است. درصد جمعیت جوان در حال تحصیل در سال ۱۳۹۰ در هر دو جنس تقریباً یکسان و در حدود ۴۲ درصد بوده است و این شاخص در سرشماری ۱۳۹۵ در مردان به ۴۹٫۴ و در زنان به ۴۶٫۵ درصد رسیده است که در هر دو جنس به ترتیب در حدود ۷ و ۵ درصد افزایش مواجه بوده است.

جمعیت جوان در حال تحصیل در هر دو سرشماری و در مناطق شهری و روستایی در هر دو جنس با افزایش همراه بوده است. این شاخص در بین مردان شهری در سال ۱۳۹۰ در حدود ۴۸ درصد و در سال ۱۳۹۵ به بیش از ۵۵ درصد رسیده است. همین شاخص برای زنان جوان شهری از ۴۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۵۳ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. درصد جمعیت جوان در حال تحصیل در مناطق روستایی در سال ۱۳۹۵ در بین مردان و زنان به ترتیب حدود ۳۶ و ۲۹ درصد بوده است که در سرشماری قبل در بین مردان و زنان به ترتیب حدود ۳۰ و ۲۶ درصد بوده است.

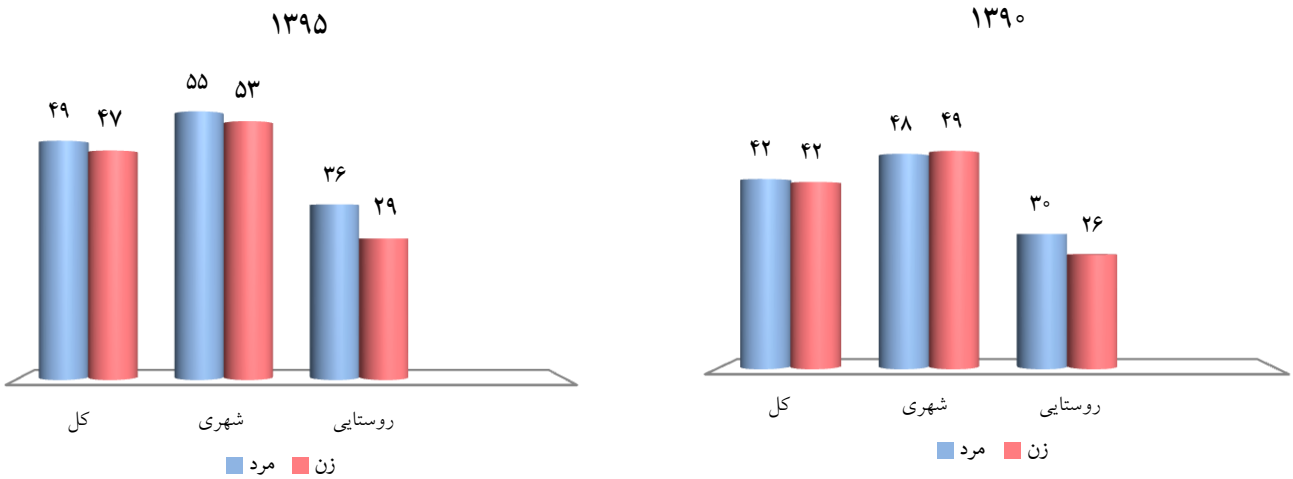

نمودار ۲-۷: درصد جمعیت جوان در حال تحصیل

در جداول ۲-۱۳ و ۲-۱۴ توزیع جمعیت جوان بر حسب گروه سنی، جنس و سطح سواد در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ارائه شده است.

جدول ۲- ۱۳: جمعیت جوان برحسب جنس، سن، وضع سواد و سطح سواد- ۱۳۹۰

جنس	جمع	باسواد					بی‌سواد	اظهارنشده
		جمع	ابتدایی/ سوادآموزی	راهنمایی/ متوسطه/ فاقد دیپلم و پیش دانشگاهی	عالی	سایر دوره‌های تحصیلی، دوره تحصیلی نامشخص و اظهار نشده		
مرد و زن	**۱۵,۰۲۱,۵۴۰**	**۱۴,۴۷۱,۱۶۱**	**۱,۴۱۳,۲۱۶**	**۹,۲۷۵,۵۶۳**	**۳,۵۱۵,۵۳۷**	**۲۶۶,۸۴۵**	**۴۸۳,۳۵۳**	**۶۷,۰۲۶**
۱۵-۱۹ ساله	۶,۶۰۷,۰۴۳	۶,۴۰۵,۸۶۸	۵۳۱,۱۷۱	۴,۹۶۴,۴۵۰	۷۲۵,۵۶۸	۱۸۴,۶۷۹	۱۸۱,۳۱۶	۱۹,۸۵۹
۲۰-۲۴ ساله	۸,۴۱۴,۴۹۷	۸۰۶,۵۹۳	۸۸۲,۰۴۵	۴,۳۱۱,۱۱۳	۲,۷۸۹,۹۶۹	۸۲,۱۶۶	۳۰۲,۰۳۷	۴۷,۱۶۷
مرد	**۷,۵۴۹,۰۱۱**	**۷,۲۹۲,۶۳۵**	**۶۱۹,۸۶۸**	**۴,۸۷۶,۸۲۲**	**۱,۶۴۴,۵۹۹**	**۱۵۱,۳۴۶**	**۲۱۸,۱۲۲**	**۳۸,۲۵۴**
۱۵-۱۹ ساله	۳,۳۴۷,۴۳۶	۳,۲۵۰,۲۰۵	۲۲۸,۳۲۸	۲,۵۵۶,۸۳۴	۳۶۱,۱۰۶	۱۰۳,۹۳۷	۸۷,۳۵۸	۹,۸۷۳
۲۰-۲۴ ساله	۴,۲۰۱,۵۷۵	۴,۰۴۲,۴۳۰	۳۹۱,۵۴۰	۲,۳۱۹,۹۸۸	۱,۲۸۳,۴۹۳	۴۷,۴۰۹	۱۳۰,۷۶۴	۲۸,۳۸۱
زن	**۷,۴۷۲,۵۲۹**	**۷,۱۷۸,۵۲۶**	**۷۹۳,۳۴۸**	**۴,۳۹۸,۷۴۱**	**۱,۸۷۰,۹۳۸**	**۱۱۵,۴۹۹**	**۲۶۵,۲۳۱**	**۲۸,۷۷۲**
۱۵-۱۹ ساله	۳,۲۵۹,۶۰۷	۳,۱۵۵,۶۶۳	۳۰۲,۸۴۳	۲,۴۰۷,۶۱۶	۳۶۴,۴۶۲	۸۰,۷۴۲	۹۳,۹۵۸	۹,۹۸۶
۲۰-۲۴ ساله	۴,۲۱۲,۹۲۲	۴,۰۲۲,۸۶۳	۴۹۰,۵۰۵	۱,۹۹۱,۱۲۵	۱,۵۰۶,۴۷۶	۳۴,۷۵۷	۱۷۱,۲۷۳	۱۸,۷۸۶

جدول ۲-۱۴: جمعیت جوان بر حسب جنس، سن، وضع سواد و سطح سواد- ۱۳۹۵

جنس وسن	جمع	باسواد					بی‌سواد	اظهارنشده
		جمع	ابتدایی/ سوادآموزی	راهنمایی/ متوسطه/ فاقد دیپلم و پیش دانشگاهی	عالی	سایر دوره‌های تحصیلی، دوره تحصیلی نامشخص و اظهار نشده		
مرد و زن	**۱۱,۸۵۱,۸۷۶**	**۱۱,۵۴۱,۰۵۱**	**۸۳۰,۲۲۳**	**۷,۵۱۴,۸۶۴**	**۳,۱۴۳,۸۵۲**	**۵۲,۱۱۲**	**۳۰۴,۰۱۳**	**۶,۸۱۲**
۱۵-۱۹ ساله	۵,۴۵۸,۹۹۷	۵,۳۴۰,۲۵۴	۳۳۳,۲۴۴	۴,۳۱۹,۵۱۳	۶۵۷,۶۲۱	۲۹,۸۷۶	۱۱۶,۱۰۱	۲,۶۴۲
۲۰-۲۴ ساله	۶,۳۹۲,۸۷۹	۶,۲۰۰,۷۹۷	۴۹۶,۹۷۹	۳,۱۹۵,۳۵۱	۲,۴۸۶,۲۳۱	۲۲,۲۳۶	۱۸۷,۹۱۲	۴,۱۷۰
مرد	**۶,۰۲۲,۶۶۳**	**۵,۸۷۱,۶۹۴**	**۳۶۴,۴۱۹**	**۳,۹۰۸,۱۴۷**	**۱,۵۷۲,۰۳۷**	**۲۷,۰۹۱**	**۱۴۶,۷۱۳**	**۴,۲۵۶**
۱۵-۱۹ ساله	۲,۷۸۵,۶۸۸	۲,۷۲۶,۱۳۱	۱۴۳,۰۴۲	۲,۲۱۵,۷۰۵	۳۵۱,۹۶۹	۱۵,۴۱۵	۵۷,۹۳۸	۱,۶۱۹
۲۰-۲۴ ساله	۳,۲۳۶,۹۷۵	۳,۱۴۵,۵۶۳	۲۲۱,۳۷۷	۱,۶۹۲,۴۴۲	۱,۲۲۰,۰۶۸	۱۱,۶۷۶	۸۸,۷۷۵	۲,۶۳۷
زن	**۵,۸۲۹,۲۱۳**	**۵,۶۶۹,۳۵۷**	**۴۶۵,۸۰۴**	**۳,۶۰۶,۷۱۷**	**۱,۵۷۱,۸۱۵**	**۲۵,۰۲۱**	**۱۵۷,۳۰۰**	**۲,۵۵۶**
۱۵-۱۹ ساله	۲,۶۷۳,۳۰۹	۲,۶۱۴,۱۲۳	۱۹۰,۲۰۲	۲,۱۰۳,۸۰۸	۳۰۵,۶۵۲	۱۴,۴۶۱	۵۸,۱۶۳	۱,۰۲۳
۲۰-۲۴ ساله	۳,۱۵۵,۹۰۴	۳,۰۵۵,۲۳۴	۲۷۵,۶۰۲	۱,۵۰۲,۹۰۹	۱,۲۶۶,۱۶۳	۱۰,۵۶۰	۹۹,۱۳۷	۱,۵۳۳

بر اساس اطلاعات جدول‌ها، با توجه به کاهش بیش از ۲۱ درصدی جمعیت جوان کشور در فاصله‌ی زمانی ۵ ساله‌ی بین دو سرشماری، به‌خصوص در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله (با ۲۴ درصد کاهش) روبرو بوده‌ایم. همچنین ۱۹ درصد از جمعیت جوان دارای تحصیلات راهنمایی، متوسطه فاقد دیپلم و پیش‌دانشگاهی و ۱۱ درصد از جمعیت جوان دارای تحصیلات عالی کاسته شده است. در گروه سنی ۲۰-۲۴ ساله ۲۶ درصد از جمعیت جوان دارای تحصیلات راهنمایی، متوسطه فاقد دیپلم و پیش‌دانشگاهی و ۱۳ درصد در گروه سنی ۱۵-۱۹ ساله در همین مقاطع تحصیلی از جمعیت جوان کاسته شده است.

مقایسه‌ی جنسیتی شاخص درصد کاهش جمعیت نشان می‌دهد در مقاطع تحصیلی راهنمایی، متوسطه فاقد دیپلم و پیش‌دانشگاهی، این شاخص برای مردان بیش‌تر از زنان بوده در حالی‌که برای مقطع تحصیلات عالی، عکس این رابطه برقرار بوده است. به این ترتیب که درصد کاهش جمعیت برای مردان و زنان جوان در مقاطع دارای تحصیلات راهنمایی، متوسطه فاقد دیپلم و پیش‌دانشگاهی به ترتیب برابر ۲۰ و ۱۸ درصد و در مقطع عالی برابر ۴ و ۱۶ درصد بوده است. در این فاصله‌ی زمانی، ۳۳ و ۴۱ درصد از جمعیت مردان و زنان جوان بی‌سواد کاسته شده است.

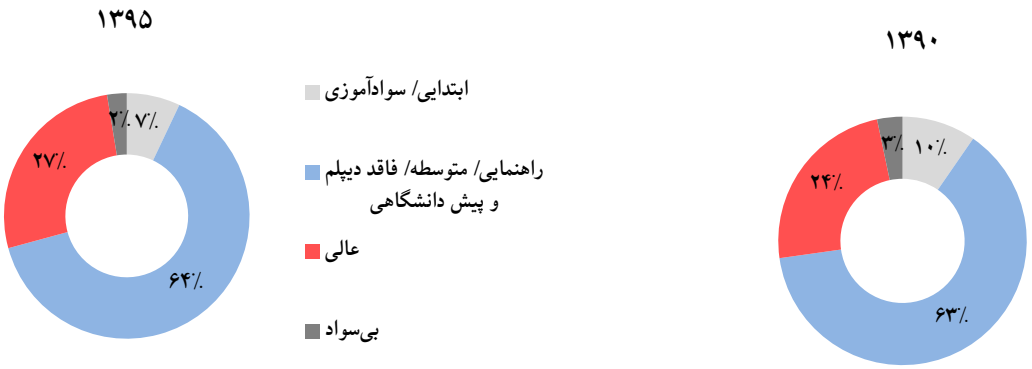

نمودار ۲-۸: توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب سواد

همان‌طور که در نمودار ۱۲ ملاحظه می‌شود در سال ۱۳۹۰ حدود ۲۴ درصد جمعیت جوان کشور دارای تحصیلات عالی و حدود ۶۳ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، متوسطه فاقد دیپلم و پیش‌دانشگاهی بوده‌اند و بقیه در سطوح پایین‌تر سواد قرار داشته‌اند. در سال ۱۳۹۵، ۲۷ درصد جمعیت جوان دارای تحصیلات عالی و حدود ۶۴ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، متوسطه فاقد دیپلم و پیش‌دانشگاهی بوده‌اند و بقیه در سطوح پایین‌تر سواد قرار داشته‌اند.

۲-۳- مهاجرت جوانان

بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، ۱,۶۷۰,۹۲۸ نفر جوان در فاصله زمانی پنج ساله‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ با تغییر شهر یا آبادی محل سکونت جوانان مهاجر را تشکیل داده‌اند. بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، ۴,۳۰۰,۹۸۸ میلیون نفر جمعیت مهاجر کشور بودند که بیش از یک میلیون نفر جعیت جوان مهاجر بودند. در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۷ و ۵ درصد از کل جمعیت را جمعیت مهاجر تشکیل داده بودند در حالی که این شاخص در جمعیت جوان، در هر دو مقطع زمانی ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ به ترتیب برابر ۱۱ و ۹ درصد بوده است.

در جدول ۲-۱۵ توزیع مهاجران بر حسب مبدا و مقصد مهاجرت در دو دوره‌ی زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ و ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ ارائه شده است و در نمودار ۲-۶ نیز توزیع نسبی متناظر آن نشان داده شده است.

جدول ۲-۱۵: مهاجران جوان بر حسب مبدا و مقصد آخرین مهاجرت

مبدا مهاجرت		مقصد مهاجرت		
		جمع	شهر	آبادی
دوره ۵ ساله ۱۳۸۵-۱۳۹۰	**کل**	**۱,۶۷۰,۹۲۸**	**۱,۲۶۳,۸۱۵**	**۴۰۷,۱۱۳**
	شهر	۱,۱۷۸,۸۴۶	۹۳۱,۰۳۳	۲۴۷,۸۱۳
	آبادی	۳۳۹,۷۴۴	۲۱۷,۱۵۰	۱۲۲,۵۹۴
	خارج ازکشور	۳۱,۴۳۹	۲۳,۶۹۶	۷,۷۴۳
دوره ۵ ساله ۱۳۹۰-۱۳۹۵	**کل**	**۱,۰۵۳,۱۸۰**	**۸۵۴,۱۵۴**	**۱۹۹,۰۲۶**
	شهر	۷۹۳,۰۷۴	۶۶۲,۴۶۸	۱۳۰,۶۰۶
	آبادی	۲۲۰,۴۹۰	۱۵۹,۸۶۴	۶۰,۶۲۶
	خارج ازکشور	۳۱,۶۷۱	۲۶,۰۰۳	۵,۶۶۸

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در دوره‌ی زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰ و ۱۳۹۰-۱۳۹۵ بیشترین سهم مهاجرت جوانان مربوط به مهاجرت از شهر به شهر که شامل شهرهای دیگر شهرستان محل سرشماری، شهرهای دیگر شهرستان‌های استان و یا شهرهای واقع شده در استان‌های دیگر بوده است، تعلق دارد. این سهم، در دوره‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ ۵۶ درصد و با ۷ درصد افزایش در دوره‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ به ۶۳ درصد رسیده است.

در دوره‌ی زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰، سهم مهاجرت از آبادی به شهر و از شهر به آبادی به ترتیب ۱۵ و ۱۳ درصد بوده اما در دوره‌ی زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۵ از سهم مهاجرت شهر به آبادی کاسته شده و به ۱۲ درصد رسیده است. سهم مهاجرت از آبادی به شهر در دوره‌ی مذکور برابر ۱۵ درصد بوده است.

سهم مهاجرت‌های آبادی به آبادی و سایر مهاجرت‌ها نیز سهم جزئی‌تری از مهاجرت جوانان را به خود اختصاص داده‌اند.

در جدول ۲-۱۵ توزیع جوانان مهاجر بر حسب جنس و استان محل اقامت قبلی در دو دوره‌ی زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ و ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ ارائه شده است. در هر دو دوره استان تهران بیشترین سهم در تعداد مهاجران جوان را به خود اختصاص داده است البته این سهم از ۱۱ درصد در دوره‌ی زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ به

۱۰ درصد در دوره‌ی زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ کاهش داشته و سهم مردان و زنان مهاجر جوان این استان به کل مردان و زنان مهاجر جوان نیز به ترتیب ۹٫۵۸ و ۱۰٫۰۸ درصد بوده است. در دوره‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ بعد از استان تهران، استان‌های خراسان رضوی (۷٫۲۲ درصد)، فارس (۷٫۱۷ درصد) در رده‌های بعدی قرار داشته‌اند.

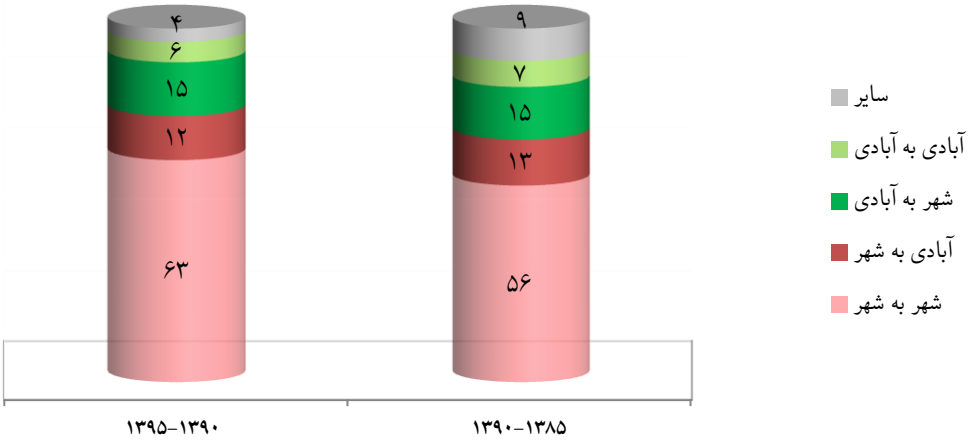

نمودار ۲-۹: توزیع نسبی مهاجران جوان بر حسب نوع مهاجرت

در دوره‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ نیز بعد از استان تهران، استان‌های خراسان رضوی (۸٫۰۲ درصد)، فارس (۶٫۸۲ درصد) در رده‌های بعدی قرار داشته‌اند.

شاخص نسبت سهم استان از مهاجران جوان به سهم استان از کل جمعیت جوان کشور برای بررسی و مقایسه‌ی میزان مهاجرفرستی استان‌ها به کار رفته است. این شاخص نشان می‌دهد در فاصله‌ی زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ استان‌های اصفهان (۱٫۷)، خراسان جنوبی (۱٫۵) و خراسان شمالی (۱٫۴۳) به ترتیب مهاجرفرست‌ترین استان‌های کشور در رابطه با جوانان بوده‌اند و مهاجرفرست‌ترین استان‌های کشور در دوره‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ به ترتیب استان‌های خراسان جنوبی (۲٫۱۷)، کهگیلویه و بویراحمد (۱٫۵۸) و خراسان شمالی و کردستان (۱٫۵۷) بوده‌اند.

همان‌طور که در جداول ۲-۱۶ و ۲-۱۷ ارائه شده است در مقطع زمانی اول، بیش از نیمی از مهاجران جوان را مردان (۵۲٫۵) و مابقی (۴۷٫۵) مربوط به زنان مهاجر جوان می‌باشد. این شاخص برای مقطع زمانی دوم برعکس بوده و نیمی از جمعیت مهاجر جوان را زنان (۵۰٫۱) تشکیل می‌دادند.

جدول ۲-۱۶: مهاجران جوان بر حسب جنس و استان محل اقامت قبلی

استان	دوره‌ی ۵ ساله‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰			دوره‌ی ۵ ساله‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵		
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن
کل	**۱,۶۷۰,۹۲۸**	**۸۷۶,۶۷۶**	**۷۹۴,۲۵۲**	**۱,۰۵۳,۱۸۰**	**۵۲۵,۱۶۲**	**۵۲۸,۰۱۸**
آذربایجان شرقی	۶۴,۴۱۷	۳۶,۴۲۰	۲۷,۹۹۷	۳۹,۸۴۱	۲۰,۰۰۵	۱۹,۸۳۶
آذربایجان غربی	۶۱,۹۶۵	۳۴,۸۷۱	۲۷,۰۹۴	۴۰,۲۷۶	۲۰,۸۶۴	۱۹,۴۱۲
اردبیل	۲۸,۸۸۱	۱۵,۳۴۲	۱۳,۵۳۹	۲۰,۹۷۴	۹,۹۸۶	۱۰,۹۸۸
البرز	۴۰,۴۹۳	۱۹,۴۷۷	۲۱,۰۱۶	۶۲,۷۵۷	۲۹,۹۴۹	۳۲,۸۰۸
اصفهان	۸۳,۵۷۱	۴۲,۷۰۱	۴۰,۸۷۰	۲۴,۹۴۸	۱۱,۴۷۴	۱۳,۴۷۴
ایلام	۱۵,۱۵۵	۸,۳۷۷	۶,۷۷۸	۱۰,۸۷۵	۵,۰۶۳	۵,۸۱۲
بوشهر	۲۴,۸۶۴	۱۳,۲۴۰	۱۱,۶۲۴	۱۵,۰۰۸	۷,۵۱۵	۷,۴۹۳
تهران	۱۸۸,۶۷۲	۹۶,۴۹۱	۹۲,۱۸۱	۱۰۳,۵۲۳	۵۰,۳۰۰	۵۳,۲۲۳
چهارمحال و بختیاری	۲۲,۷۱۳	۱۱,۴۸۸	۱۱,۲۲۵	۱۹,۱۰۹	۹,۱۰۵	۱۰,۰۰۴
خراسان جنوبی	۲۳,۶۵۶	۱۳,۱۵۳	۱۰,۵۰۳	۲۱,۱۵۷	۱۰,۷۷۱	۱۰,۳۸۶
خراسان رضوی	۱۲۰,۶۲۵	۶۲,۵۵۲	۵۸,۰۷۳	۸۴,۵۰۳	۴۳,۳۷۸	۴۱,۱۲۵
خراسان شمالی	۲۹,۶۲۹	۱۵,۰۹۳	۱۴,۵۳۶	۲۰,۵۹۳	۹,۸۶۶	۱۰,۷۲۷
خوزستان	۸۶,۲۶۷	۴۶,۷۸۳	۳۹,۴۸۴	۵۹,۳۳۸	۲۹,۷۹۱	۲۹,۵۴۷
زنجان	۲۵,۸۳۴	۱۳,۹۵۸	۱۱,۸۷۶	۱۹,۱۴۸	۹,۵۵۵	۹,۵۹۳
سمنان	۱۴,۴۰۸	۷,۸۵۸	۶,۵۵۰	۹,۶۸۱	۴,۸۳۹	۴,۸۴۲
سیستان و بلوچستان	۳۹,۰۸۰	۲۴,۹۲۱	۱۴,۱۵۹	۳۰,۰۸۰	۱۷,۲۴۹	۱۲,۸۳۱
فارس	۱۱۹,۷۲۶	۶۱,۳۰۴	۵۸,۴۲۲	۷۱,۸۵۱	۳۶,۰۱۴	۳۵,۸۳۷
قزوین	۲۴,۰۳۶	۱۲,۰۰۴	۱۲,۰۳۲	۱۸,۸۵۰	۸,۶۰۲	۱۰,۲۴۸
قم	۱۴,۷۸۱	۷,۵۶۸	۷,۲۱۳	۱۰,۵۳۳	۵,۳۶۵	۵,۱۶۸
کردستان	۵۱,۰۳۵	۲۸,۵۸۸	۲۲,۴۴۷	۳۵,۸۷۲	۱۷,۹۷۹	۱۷,۸۹۳
کرمان	۶۰,۳۵۷	۳۰,۲۲۲	۳۰,۱۳۵	۳۴,۰۴۷	۱۶,۰۷۸	۱۷,۹۶۹
کرمانشاه	۴۹,۴۶۸	۲۷,۲۸۱	۲۲,۱۸۷	۳۲,۸۶۶	۱۶,۰۸۲	۱۶,۷۸۴
کهگیلویه و بویراحمد	۲۲,۱۶۳	۱۰,۷۷۹	۱۱,۳۸۴	۱۶,۷۳۵	۸,۵۱۲	۸,۲۲۳
گلستان	۴۳,۲۳۹	۱۹,۰۷۲	۲۴,۱۶۷	۲۹,۸۶۴	۱۳,۳۵۲	۱۶,۵۱۲
گیلان	۵۱,۴۱۷	۲۳,۰۶۶	۲۸,۳۵۱	۳۳,۰۵۶	۱۴,۲۳۶	۱۸,۸۲۰
لرستان	۳۴,۲۳۰	۱۷,۵۹۸	۱۶,۶۳۲	۳۰,۸۶۷	۱۴,۷۴۹	۱۶,۱۱۸
مازندران	۵۴,۰۱۶	۲۴,۶۰۰	۲۹,۴۱۶	۳۲,۰۷۵	۱۵,۰۹۷	۱۶,۹۷۸
مرکزی	۲۸,۰۷۷	۱۳,۷۶۶	۱۴,۳۱۱	۲۰,۴۶۲	۹,۲۰۸	۱۱,۲۵۴
هرمزگان	۳۳,۹۱۰	۱۹,۷۱۲	۱۴,۱۹۸	۲۵,۲۸۰	۱۳,۷۳۴	۱۱,۵۴۶
همدان	۴۱,۳۴۴	۲۰,۳۲۸	۲۱,۰۱۶	۳۰,۲۵۴	۱۴,۰۳۰	۱۶,۲۲۴
یزد	۲۰,۵۶۱	۱۰,۵۵۱	۱۰,۰۱۰	۱۱,۳۵۱	۵,۷۵۲	۵,۵۹۹
خارج از کشور	۳۱,۴۳۹	۲۳,۳۶۴	۸,۰۷۵	۳۱,۶۷۱	۲۲,۸۱۶	۸,۸۵۵

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

جدول ۲-۱۷: درصد مهاجران جوان بر حسب جنس و استان محل اقامت قبلی

استان	دوره‌ی ۵ ساله‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰			دوره‌ی ۵ ساله‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵		
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن
کل	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰
آذربایجان شرقی	۳/۸۶	۴/۱۵	۳/۵۲	۳/۷۸	۳/۸۱	۳/۷۶
آذربایجان غربی	۳/۷۱	۳/۹۸	۳/۴۱	۳/۸۲	۳/۹۷	۳/۶۸
اردبیل	۱/۷۳	۱/۷۵	۱/۷۰	۱/۹۹	۱/۹۰	۲/۰۸
البرز	۲/۴۲	۲/۲۲	۲/۶۵	۵/۹۶	۵/۷۰	۶/۲۱
اصفهان	۵/۰۰	۴/۸۷	۵/۱۵	۲/۳۷	۲/۱۸	۲/۵۵
ایلام	۰/۹۱	۰/۹۶	۰/۸۵	۱/۰۳	۰/۹۶	۱/۱۰
بوشهر	۱/۴۹	۱/۵۱	۱/۴۶	۱/۴۳	۱/۴۳	۱/۴۲
تهران	۱۱/۲۹	۱۱/۰۱	۱۱/۶۱	۹/۸۳	۹/۵۸	۱۰/۰۸
چهارمحال و بختیاری	۱/۳۶	۱/۳۱	۱/۴۱	۱/۸۱	۱/۷۳	۱/۸۹
خراسان جنوبی	۱/۴۲	۱/۵۰	۱/۳۲	۲/۰۱	۲/۰۵	۱/۹۷
خراسان رضوی	۷/۲۲	۷/۱۴	۷/۳۱	۸/۰۲	۸/۲۶	۷/۷۹
خراسان شمالی	۱/۷۷	۱/۷۲	۱/۸۳	۱/۹۶	۱/۸۸	۲/۰۳
خوزستان	۵/۱۶	۵/۳۴	۴/۹۷	۵/۶۳	۵/۶۷	۵/۶۰
زنجان	۱/۵۵	۱/۵۹	۱/۵۰	۱/۸۲	۱/۸۲	۱/۸۲
سمنان	۰/۸۶	۰/۹۰	۰/۸۲	۰/۹۲	۰/۹۲	۰/۹۲
سیستان و بلوچستان	۲/۳۴	۲/۸۴	۱/۷۸	۲/۸۶	۳/۲۸	۲/۴۳
فارس	۷/۱۷	۶/۹۹	۷/۳۶	۶/۸۲	۶/۸۶	۶/۷۹
قزوین	۱/۴۴	۱/۳۷	۱/۵۱	۱/۷۹	۱/۶۴	۱/۹۴
قم	۰/۸۸	۰/۸۶	۰/۹۱	۱/۰۰	۱/۰۲	۰/۹۸
کردستان	۳/۰۵	۳/۲۶	۲/۸۳	۳/۴۱	۳/۴۲	۳/۳۹
کرمان	۳/۶۱	۳/۴۵	۳/۷۹	۳/۲۳	۳/۰۶	۳/۴۰
کرمانشاه	۲/۹۶	۳/۱۱	۲/۷۹	۳/۱۲	۳/۰۶	۳/۱۸
کهگیلویه و بویراحمد	۱/۳۳	۱/۲۳	۱/۴۳	۱/۵۹	۱/۶۲	۱/۵۶
گلستان	۲/۵۹	۲/۱۸	۳/۰۴	۲/۸۴	۲/۵۴	۳/۱۳
گیلان	۳/۰۸	۲/۶۳	۳/۵۷	۳/۱۴	۲/۷۱	۳/۵۶
لرستان	۲/۰۵	۲/۰۱	۲/۰۹	۲/۹۳	۲/۸۱	۳/۰۵
مازندران	۳/۲۳	۲/۸۱	۳/۷۰	۳/۰۵	۲/۸۷	۳/۲۲
مرکزی	۱/۶۸	۱/۵۷	۱/۸۰	۱/۹۴	۱/۷۵	۲/۱۳
هرمزگان	۲/۰۳	۲/۲۵	۱/۷۹	۲/۴۰	۲/۶۲	۲/۱۹
همدان	۲/۴۷	۲/۳۲	۲/۶۵	۲/۸۷	۲/۶۷	۳/۰۷
یزد	۱/۲۳	۱/۲۰	۱/۲۶	۱/۰۸	۱/۱۰	۱/۰۶
خارج از کشور	۱/۸۸	۲/۶۷	۱/۰۲	۳/۰۱	۴/۳۴	۱/۶۸

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

بر اساس اطلاعات به دست آمده در جدول ۲-۱۸، در دوره‌ی ۵ ساله‌ی منتهی به سال ۱۳۹۰، استان‌های سیستان و بلوچستان (۱۷۶)، هرمزگان (۱۳۹) و آذربایجان شرقی (۱۳۰) و در دوره‌ی ۵ ساله‌ی منتهی به سال ۱۳۹۵ استان‌های سیستان و بلوچستان (۱۳۴)، هرمزگان (۱۱۹) و خراسان رضوی (۱۰۵) از بیشترین نسبت جنسی مهاجران جوان برخوردار بودند. همچنین کمترین نسبت جنسی مهاجران جوان در دوره‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ مربوط به استان‌های گلستان (۷۹)، گیلان (۸۱) و مازندران (۸۴) و در دوره‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ مربوط به استان‌های گیلان (۷۶)، گلستان (۸۱) و قزوین (۸۴) می‌باشد.

جدول ۲-۱۸: نسبت جنسی مهاجران جوان به تفکیک استان طی دوره‌ی ۱۳۸۵- ۱۳۹۰ و ۱۳۹۰-۱۳۹۵

استان	دوره‌ی ۵ ساله‌ی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰	دوره‌ی ۵ ساله‌ی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵
کل	۱۱۰	۹۹
آذربایجان شرقی	۱۳۰	۱۰۱
آذربایجان غربی	۱۲۹	۱۰۷
اردبیل	۱۱۳	۹۱
البرز	۹۳	۹۱
اصفهان	۱۰۴	۸۵
ایلام	۱۲۴	۸۷
بوشهر	۱۱۴	۱۰۰
تهران	۱۰۵	۹۵
چهارمحال و بختیاری	۱۰۲	۹۱
خراسان جنوبی	۱۲۵	۱۰۴
خراسان رضوی	۱۰۸	۱۰۵
خراسان شمالی	۱۰۴	۹۲
خوزستان	۱۱۸	۱۰۱
زنجان	۱۱۸	۱۰۰
سمنان	۱۲۰	۱۰۰
سیستان و بلوچستان	۱۷۶	۱۳۴
فارس	۱۰۵	۱۰۰
قزوین	۱۰۰	۸۴
قم	۱۰۵	۱۰۴
کردستان	۱۲۷	۱۰۰
کرمان	۱۰۰	۸۹
کرمانشاه	۱۲۳	۹۶
کهگیلویه و بویراحمد	۹۵	۱۰۴
گلستان	۷۹	۸۱
گیلان	۸۱	۷۶
لرستان	۱۰۶	۹۲
مازندران	۸۴	۸۹
مرکزی	۹۶	۸۲
هرمزگان	۱۳۹	۱۱۹
همدان	۹۷	۸۶
یزد	۱۰۵	۱۰۳

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

۳

ازدواج، زناشویی و باروری جوانان

ازدواج، یکی از مهم‌ترین وقایع در زندگی اجتماعی هر انسان در هر زمان و با هر فرهنگ است. همچنین، به‌عنوان عامل اصلی تشکیل خانواده که مهم‌ترین واحد جامعه محسوب می‌شود، از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار است. در فرهنگ اسلامی، ازدواج، وسیله‌ای برای رشد و کمال، تأمین سلامت جامعه و بقای نسل است (زندی و دیگران، ۱۳۸۸). در ایران نیز تشکیل خانواده و نقش آن در جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهند که میانگین سن در اولین ازدواج افزایش یافته است. این تغییر از جمله تغییرات اجتماعی است که در تقاط شهری سریع‌تر از نقاط روستایی کشور اتفاق افتاده است. همچنین نتایج به دست آمده طی دهه‌های گذشته، حاکی از وجود الگوهای متفاوت در ارتباط با میانگین سن در اولین ازدواج هستند. این شاخص در زنان نسبت به مردان با سرعت بیشتری افزایش یافته که علت آن را می‌توان در تمایل زنان به مشارکت در بازار کار و ادامه تحصیل دانست.

۳-۱- سن ازدواج

ازدواج در کشور از گذشته تا حال مورد علاقه جمعیت‌شناسان، جامعه‌شناسان، سیاستگذاران و سایر محققان بوده است. از آنجایی که انتظار می‌رود اغلب ازدواج‌ها در سنین جوانی ۱۵-۲۴ سالگی صورت می‌گیرد و متوسط سن در اولین ازدواج نیز نزدیک به همین محدوده سنی است، بررسی وضع زناشویی جوانان بسیار حائز اهمیت است. در عین حال طی دهه‌های اخیر با توجه به بالا رفتن سن ازدواج، تغییرات جمعیتی پدید آمده‌اند و الگوهای زاد و ولد و ساختار جمعیتی را دچار دگرگونی کرده‌اند. از جمله عوامل مؤثر بر بالا رفتن سن ازدواج می‌توان به مشارکت بیشتر زنان در نیروی کار، تمایل به افزایش سطح تحصیلات در بین زنان، مشکلات مالی و مسکن اشاره کرد.

بررسی تحولات وضع زناشویی طی سرشماری‌ها و آمارگیری‌ها نشان می‌دهد که این مورد در کشور کاهش یافته است به طوری که در سرشماری ۱۳۹۵ از ۱۱,۸۵۱,۸۷۶ نفر جمعیت جوان، نزدیک به ۷۴/۱ درصد جوانان هنوز ازدواج نکرده‌اند. در سال ۱۳۹۰ درصد جوانان هرگز ازدواج نکرده ۷۳/۶ درصد بوده است. اطلاعات وضع زناشویی در سرشماری ۱۳۶۵ نشان می‌دهد که حدود ۶۰ درصد جوانان ۱۵-۲۴ ساله هرگز ازدواج نکرده بوده‌اند و جوانان دارای همسر ۳۵ درصد از جمعیت این جامعه را تشکیل داده‌اند، به عبارت دیگر ۳۵ درصد از جوانان قبل از رسیدن به متوسط سن ازدواج یا در همین سن، از وضعیت تجرد خارج شده‌اند (نایینی و همکاران، ۱۳۸۱).

اطلاعات سرشماری‌ها نشان می‌دهد که رقم مربوط به جوانان هرگز ازدواج نکرده، در این سال‌ها در حال افزایش است که نشان‌دهنده‌ی تأخیر در ازدواج جوانان از سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۶۵ است. بررسی وضعیت زناشویی دو گروه سنی جوان ۱۵-۱۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله نیز این نتیجه را تأیید می‌کند.

در جدول ۳-۱ و نمودار ۳-۱ میانگین سن در اولین ازدواج برای مردان و زنان به تفکیک نقاط شهری و روستایی از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ ارائه شده است. همان‌طور که در جدول نیز مشاهده می‌شود اختلاف سن ازدواج بین مردان و زنان جوان کشور در سال ۱۳۳۵ حدود ۶ سال بوده است و با روند کاهش تدریجی در سال ۱۳۸۵ به ۲/۹ سال رسیده است و با اندکی افزایش در سال ۱۳۹۰ به ۳/۳ سال و در سال ۱۳۹۵ به ۴/۴ سال رسیده است.

جدول ۳-۱: میانگین سن در اولین ازدواج برحسب جنس در کشور از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵

شرح		۱۳۳۵*	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۰	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
کل	مرد	۲۴/۹	۲۵/۰	۲۴/۱	۲۳/۸	۲۴/۴	۲۵/۶	۲۶/۲	۲۶/۷	۲۷/۴
	زن	۱۹	۱۸/۴	۱۹/۷	۱۹/۹	۲۰/۹	۲۲/۴	۲۳/۳	۲۳/۴	۲۳/۰
شهری	مرد	۲۵/۷	۲۵/۶	۲۵/۱	۲۴/۴	۲۴/۹	۲۶/۲	۲۶/۵	۲۷/۱	۲۷/۸
	زن	۱۸/۵	۱۹/۰	۲۰/۲	۲۰/۲	۲۱/۱	۲۲/۵	۲۳/۳	۲۳/۶	۲۳/۴
روستایی	مرد	۲۴/۳	۲۴/۴	۲۲/۷	۲۲/۸	۲۳/۵	۲۴/۶	۲۵/۵	۲۵/۸	۲۶/۵
	زن	۱۹/۳	۱۷/۹	۱۹/۱	۱۹/۶	۲۰/۸	۲۲/۳	۲۳/۴	۲۳/۰	۲۲/۰

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

* در سال ۱۳۳۵وضع زناشویی برای افراد ۱۵ ساله و بیشتر پرسیده شده است.

مقایسه میانگین سن ازدواج بین مناطق شهری و روستایی طی دوره‌های مورد بررسی، نشان دهنده‌ی بیشتر بودن اختلاف سن در اولین ازدواج بین مردان و زنان جوان شهری است. به طوری که در سال ۱۳۳۵ اختلاف بین میانگین سن در اولین ازدواج مردان و زنان جوان شهری حدود ۷ سال و در مناطق روستایی ۵ سال بوده است. این شاخص با روند کاهش تدریجی در سال ۱۳۹۰ در مناطق شهری به ۳/۵ سال و در مناطق روستایی به ۲/۱ سال و در سال ۱۳۹۵ در مناطق و شهری و روستایی به ترتیب به ۴/۴ سال و ۴/۵ سال رسیده است.

مطابق اطلاعات به دست آمده روند سن در ازدواج، برای هر دو جنس از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵ روندی افزایشی داشته و شتاب آن برای زنان جوان بیشتر از مردان جوان بوده است.

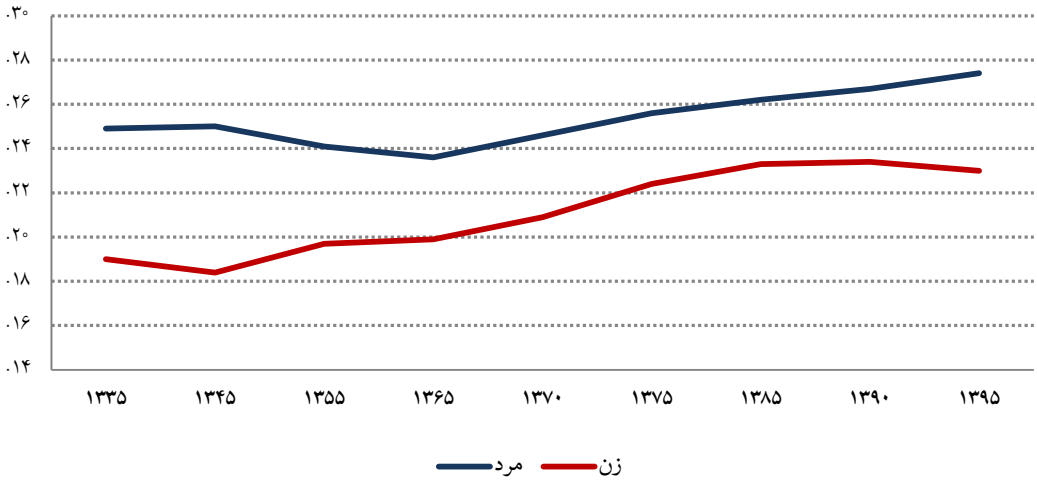

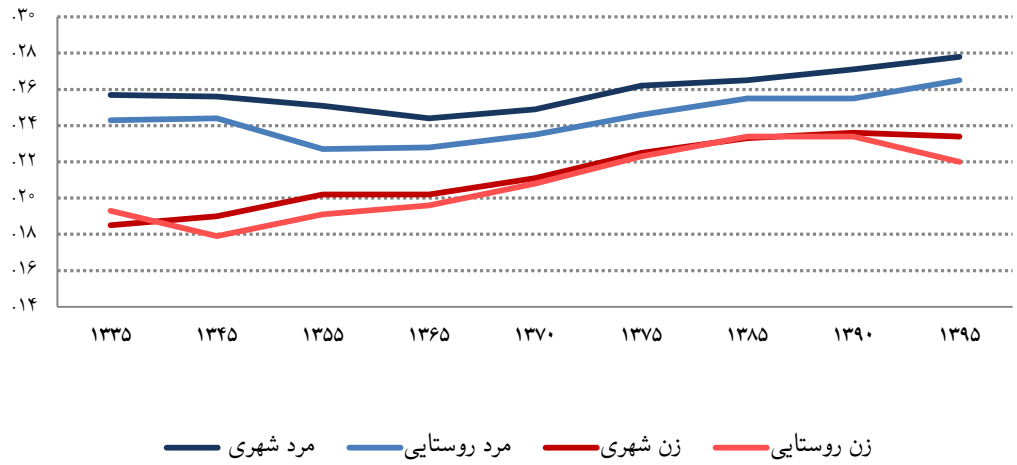

نمودار ۳-۱: میانگین سن در اولین ازدواج

۳-۲- وضع زناشویی جوانان

توزیع جوانان بر حسب وضع زناشویی به تفکیک جنس در دو گروه سنی ۱۵-۱۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله برای سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ در جدول‌های ۳-۲ الی ۳-۵ ارائه شده است. همچنین در نمودار ۳-۲ توزیع نسبی وضع زناشویی بر حسب هرگز ازدواج نکرده و حداقل یکبار ازدواج کرده برای هر دو مقطع زمانی ذکر شده مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است.

بر اساس اطلاعات جداول، پیشرسی ازدواج در مردان جوان یعنی درصد ازدواج کرده‌های گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله در سال ۱۳۹۰، برابر ۲٫۲ درصد بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۲٫۴ درصد رسیده است. این شاخص برای زنان قابل محاسبه نیست، چون درصد ازدواج کرده‌های گروه سنی ۱۰-۱۴ ساله باید در نظر گرفته شود و این گروه سنی شامل تعریف جوان نمی‌شود.

جدول ۳-۲: وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۰- نفر

	کل	حداقل یک بار ازدواج کرده			هرگز ازدواج نکرده
		کل	دارای همسر	بی همسر بر اثر فوت یا طلاق	
مرد و زن	**۱۵,۰۲۱,۵۴۰**	**۳,۹۳۱,۶۲۶**	**۳,۸۶۱,۵۶۵**	**۶۹,۱۲۶**	**۱۱,۰۶۶,۳۷۸**
۱۵-۱۹ ساله	۶,۶۰۷,۰۴۳	۷۷۰,۷۸۲	۷۵۷,۷۷۹	۱۲,۷۱۸	۵,۸۲۷,۴۸۶
۲۰-۲۴ ساله	۸,۴۱۴,۴۹۷	۳,۱۶۰,۸۴۴	۳,۱۰۳,۷۸۶	۵۶,۴۰۸	۵,۲۳۸,۸۹۲
مرد	**۷,۵۴۹,۰۱۱**	**۱,۰۰۷,۳۹۴**	**۹۹۰,۹۹۴**	**۱۵,۹۳۴**	**۶,۵۲۴,۱۶۱**
۱۵-۱۹ ساله	۳,۳۴۷,۴۳۶	۷۳,۰۶۹	۷۰,۶۲۶	۲,۳۴۰	۳,۲۶۸,۲۲۳
۲۰-۲۴ ساله	۴,۲۰۱,۵۷۵	۹۳۴,۳۲۵	۹۲۰,۳۶۸	۱۳,۵۹۴	۳,۲۵۵,۹۳۸
زن	**۷,۴۷۲,۵۲۹**	**۲,۹۲۴,۲۳۲**	**۲,۸۷۰,۵۷۱**	**۵۳,۱۹۲**	**۴,۵۴۲,۲۱۷**
۱۵-۱۹ ساله	۳,۲۵۹,۶۰۷	۶۹۷,۷۱۳	۶۸۷,۱۵۳	۱۰,۳۷۸	۲,۵۵۹,۲۶۳
۲۰-۲۴ ساله	۴,۲۱۲,۹۲۲	۲,۲۲۶,۵۱۹	۲,۱۸۳,۴۱۸	۴۲,۸۱۴	۱,۹۸۲,۹۵۴

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

جدول ۳-۳: وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۰- درصد

	کل	حداقل یک بار ازدواج کرده	هرگز ازدواج نکرده
مرد و زن	**۱۰۰٫۰۰**	**۲۶٫۱۷**	**۷۳٫۶۷**
۱۵-۱۹ ساله	۴۳٫۹۸	۱۱٫۶۷	۸۸٫۲۰
۲۰-۲۴ ساله	۵۶٫۰۲	۳۷٫۵۶	۶۲٫۲۶
مرد	**۵۰٫۲۵**	**۱۳٫۳۴**	**۸۶٫۴۲**
۱۵-۱۹ ساله	۴۴٫۳۴	۲٫۱۸	۹۷٫۶۳
۲۰-۲۴ ساله	۵۵٫۶۶	۲۲٫۲۴	۷۷٫۴۹
زن	**۴۹٫۷۵**	**۳۹٫۱۳**	**۶۰٫۷۹**
۱۵-۱۹ ساله	۴۳٫۶۲	۲۱٫۴۰	۷۸٫۵۱
۲۰-۲۴ ساله	۵۶٫۳۸	۵۲٫۸۵	۴۷٫۰۷

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰

تعداد جوانان هرگز ازدواج نکرده در سال ۱۳۹۰ حدود ۱۱٫۱ میلیون نفر بوده که حدود ۶٫۵ میلیون نفر آن مردان و ۴٫۵ میلیون نفر را زنان تشکیل می‌دادند. این رقم در ۱۳۹۵ به ۸٫۷ میلیون نفر کاهش یافته است که از این تعداد ۵٫۳ میلیون نفر مرد و ۳٫۴ میلیون نفر زن بودند. در هر دو سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵، حدود ۷۴ درصد جمعیت جوان هرگز ازدواج نکرده‌اند. این شاخص در بین مردان در سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ به ترتیب برابر ۸۶٫۴۲ و ۸۸٫۲۲ درصد بوده و در بین زنان ۶۰٫۷۹ و ۵۹٫۵۲ درصد بوده است. در هر دو مقطع زمانی ذکر شده بیش از ۲ درصد از مردان و بیش از ۲۱ درصد از زنان جوان در گروه سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله ازدواج کرده‌اند و در گروه سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله مردان در سال ۱۳۹۰، حدود ۲۲ درصد و در سال ۱۳۹۵، نزدیک به ۲۰ درصد ازدواج کرده‌اند. این شاخص در بین زنان ۲۰ تا ۲۴ ساله در سال ۱۳۹۰ نزدیک به ۵۳ درصد و در سال ۱۳۹۵ به حدود ۵۷ درصد رسیده است.

جدول ۳-۴: وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۵- نفر

	کل	حداقل یک بار ازدواج کرده			هرگز ازدواج نکرده
		کل	دارای همسر	بی همسر بر اثر فوت یا طلاق	
مرد و زن	**۱۱,۸۵۱,۸۷۶**	**۳,۰۶۰,۸۰۴**	**۲,۹۸۵,۷۸۹**	**۷۴,۳۳۱**	**۸,۷۸۲,۹۳۶**
۱۹-۱۵ ساله	۵,۴۵۸,۹۹۷	۶۳۹,۷۱۸	۶۲۵,۰۵۶	۱۴,۲۹۸	۴,۸۱۵,۹۲۹
۲۴-۲۰ ساله	۶,۳۹۲,۸۷۹	۲,۴۲۱,۰۸۶	۲,۳۶۰,۷۳۳	۶۰,۰۳۳	۳,۹۶۷,۰۰۷
مرد	**۶,۰۲۲,۶۶۳**	**۷۰۴,۰۴۹**	**۶۸۷,۵۴۵**	**۱۶,۲۷۲**	**۵,۳۱۳,۲۹۰**
۱۹-۱۵ ساله	۲,۷۸۵,۶۸۸	۶۶,۲۵۰	۶۳,۶۴۳	۲,۴۹۰	۲,۷۱۷,۰۶۴
۲۴-۲۰ ساله	۳,۲۳۶,۹۷۵	۶۳۷,۷۹۹	۶۲۳,۹۰۲	۱۳,۷۸۲	۲,۵۹۶,۲۲۶
زن	**۵,۸۲۹,۲۱۳**	**۲,۳۵۶,۷۵۵**	**۲,۲۹۸,۲۴۴**	**۵۸,۰۵۹**	**۳,۴۶۹,۶۴۶**
۱۹-۱۵ ساله	۲,۶۷۳,۳۰۹	۵۷۳,۴۶۸	۵۶۱,۴۱۳	۱۱,۸۰۸	۲,۰۹۸,۸۶۵
۲۴-۲۰ ساله	۳,۱۵۵,۹۰۴	۱,۷۸۳,۲۸۷	۱,۷۳۶,۸۳۱	۴۶,۲۵۱	۱,۳۷۰,۷۸۱

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

جدول ۳-۵: وضع زناشویی جوانان بر حسب گروه سنی و جنس ۱۳۹۵- درصد

	کل	حداقل یک بار ازدواج کرده	هرگز ازدواج نکرده
مرد و زن	**۱۰۰٫۰۰**	**۲۵٫۸۳**	**۷۴٫۱۱**
۱۹-۱۵ ساله	۴۶٫۰۶	۱۱٫۷۲	۸۸٫۲۲
۲۴-۲۰ ساله	۵۳٫۹۴	۳۷٫۸۷	۶۲٫۰۵
مرد	**۵۰٫۸۲**	**۱۱٫۶۹**	**۸۸٫۲۲**
۱۹-۱۵ ساله	۴۶٫۲۵	۲٫۳۸	۹۷٫۵۴
۲۴-۲۰ ساله	۵۳٫۷۵	۱۹٫۷۰	۸۰٫۲۱
زن	**۴۹٫۱۸**	**۴۰٫۴۳**	**۵۹٫۵۲**
۱۹-۱۵ ساله	۴۵٫۸۶	۲۱٫۴۵	۷۸٫۵۱
۲۴-۲۰ ساله	۵۴٫۱۴	۵۶٫۵۱	۴۳٫۴۴

منبع: سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

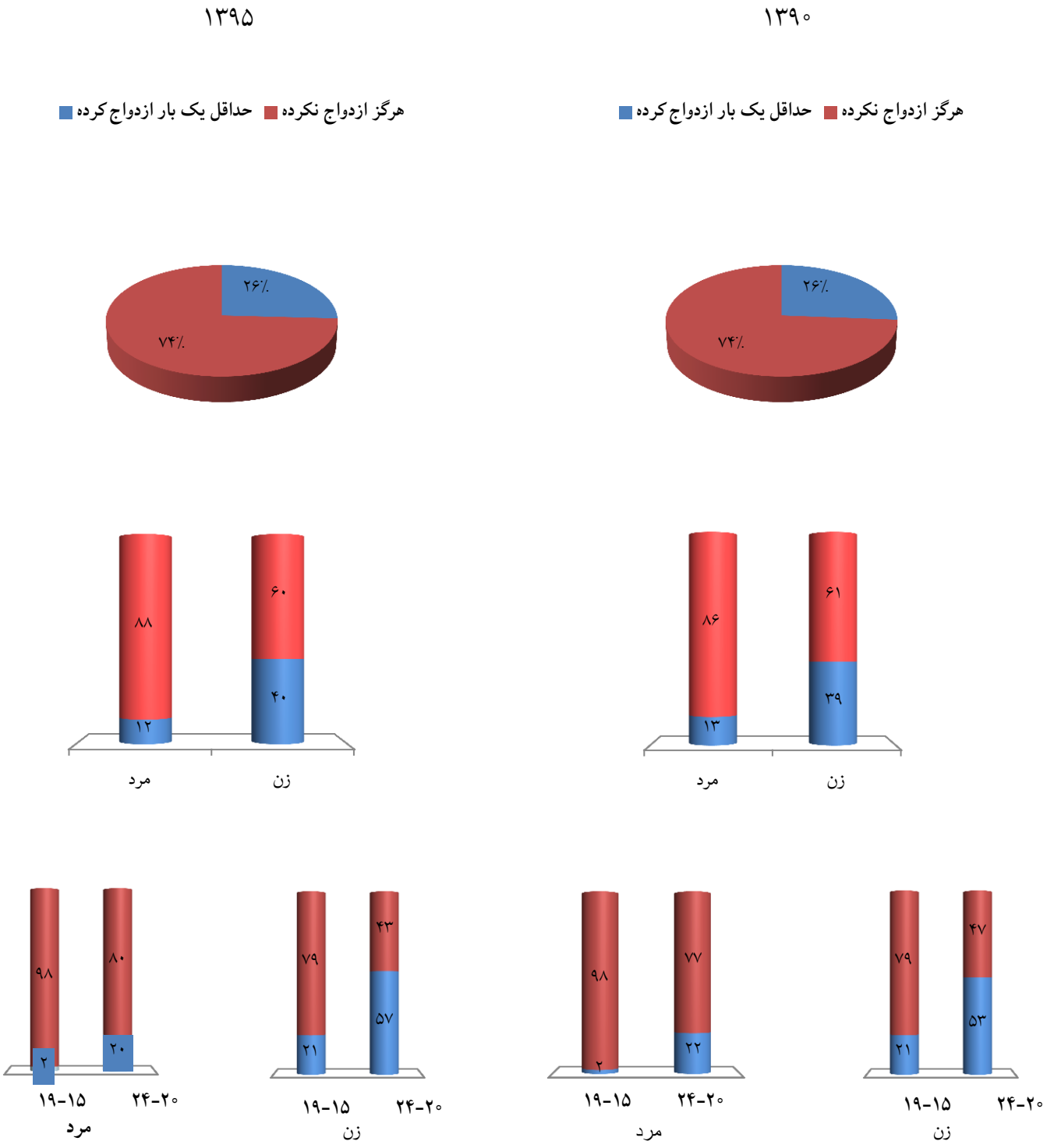

نمودار ۳-۲: توزیع نسبی جمعیت جوان بر حسب وضع زناشویی

۳-۳- تأخیر در ازدواج جوانان

الگوی ازدواج نه تنها در ایران بلکه در سراسر جهان تحت تأثیر تحولات اجتماعی و اقتصادی جوامع با تغییراتا و دگرگونی‌هایی قرار گرفته است. با تغییرات الگوی ازدواج شاهد بالا رفتن سن ازدواج، تعویق افتادن ازدواج و افزایش تجرد قطعی هستیم. در این بخش از گزارش به طور مختصر به بررسی سهم جوانان ازدواج نکرده طی سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵ می‌پردازیم. همان‌طور که در جدول ۳-۶ ملاحظه می‌شود از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۸۵ تعداد جوانان ازدواج نکرده بیشتر شده، روند تأخیر در ازدواج آن‌ها تقریباً افزایشی بوده و این افزایش به خصوص در فاصله‌ی زمانی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵ برای زنان جوان بیشتر بوده است (نائینی و همکاران، ۱۳۸۱). اما از سال ۱۳۷۵ به بعد دیگر با روند افزایشی مواجه نبوده و برای زنان در هر دو گروه سنی در فاصله‌ی زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ این سهم کاهش یافته است.

بر اساس اطلاعات جدول ۳-۶، در سال ۱۳۹۰ سهم مردان جوان ازدواج نکرده ۸۶/۴ درصد بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۸۸/۲ درصد رسیده است در حالی که این شاخص در مردان جوان با افزایش رو به رو بوده در زنان جوان با کاهش جزئی همراه بوده است و از ۶۰/۸ در سال ۱۳۹۰ به ۵۹/۵ در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. در سال ۱۳۹۰ درصد زنان جوان ازدواج نکرده ۱۵ تا ۱۹ ساله و مردان جوان ازدواج نکرده ۲۰ تا ۲۴ بسیار به هم نزدیک شده ولی در سال ۱۳۹۵ این اختلاف بیشتر شده است.

جدول ۳-۶: روند درصد جوانان هرگز ازدواج نکرده از کل جمعیت جوان به تفکیک گروه سنی و جنس ۱۳۳۵-۱۳۹۵

گروه سنی و جنس	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
مرد و زن	**۶۲/۵**	**۶۱/۳**	**۷۴/۹**	**۷۶/۷**	**۷۳/۷**	**۷۴/۱**
۱۹-۱۵	۷۹/۸	۷۷/۳	۸۹/۱	۸۹/۷	۸۸/۲	۸۸/۲
۲۴-۲۰	۴۰/۲	۴۱/۵	۵۵/۵	۶۳/۸	۶۲/۳	۶۲/۱
مرد	**۷۹/۵**	**۷۵/۵**	**۸۶/۴**	**۸۷/۶**	**۸۶/۴**	**۸۸/۲**
۱۹-۱۵	۹۳/۵	۸۹/۸	۹۶/۶	۹۷/۰	۹۷/۶	۹۷/۵
۲۴-۲۰	۶۰/۵	۵۷/۳	۷۲/۲	۷۸/۳	۷۷/۵	۸۰/۲
زن	**۴۵/۸**	**۴۶/۷**	**۶۳/۴**	**۶۵/۴**	**۶۰/۸**	**۵۹/۵**
۱۹-۱۵	۶۵/۷	۶۴/۱	۸۱/۴	۸۲/۳	۷۸/۵	۷۸/۵
۲۴-۲۰	۲۱/۴	۲۵/۶	۳۹/۳	۴۹/۲	۴۷/۱	۴۳/۴

منبع: سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

در نمودار ۳-۳ روند سهم جوانان هرگز ازدواج نکرده از کل جمعیت جوان کشور به تفکیک جنس و گروه‌های سنی ۱۵-۱۹ و ۲۰-۲۴ ارائه شده است.

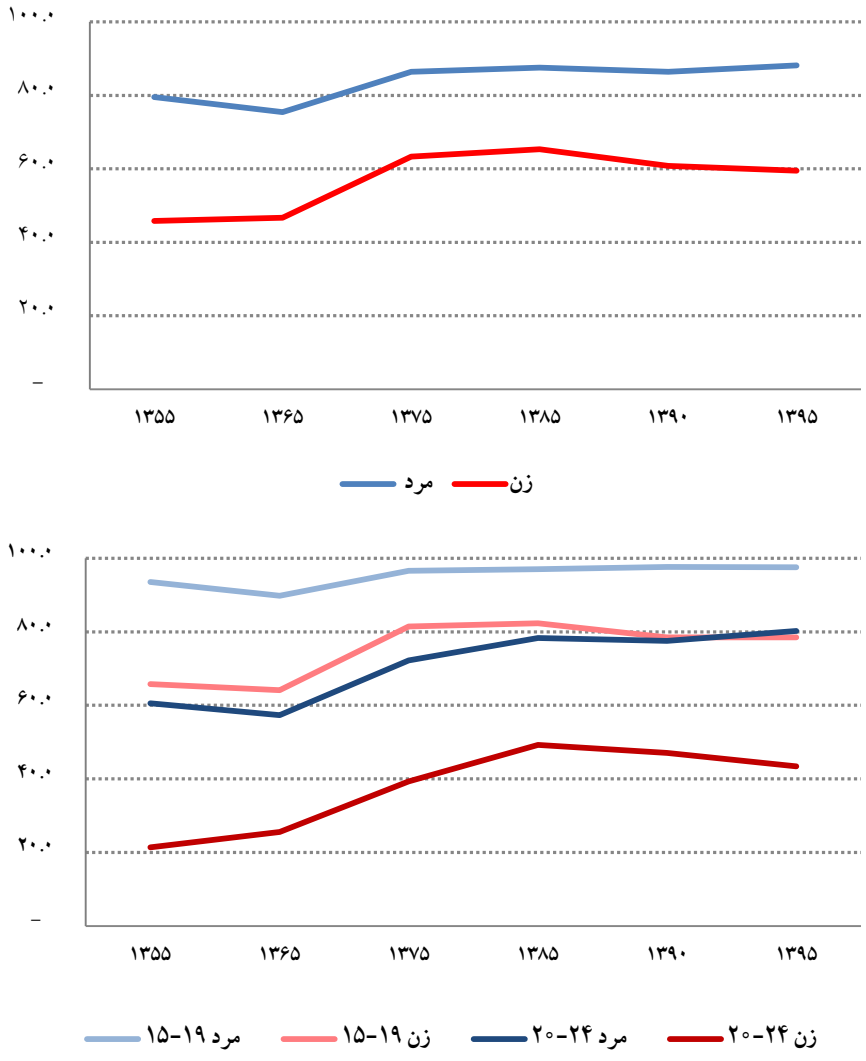

نمودار ۳-۳: روند تأخیر در ازدواج جوانان

۳-۴- بررسی وضعیت باروری

رشد جمعیت و تغییر ساختار آن به یکی از موضوعات اصلی در عرصه سیاست‌گذاری‌ها تبدیل شده و بحث و بررسی پیرامون تحولات جمعیتی، فرصت‌ها و تهدیدها از مباحث اساسی جمعیتی در هر کشور به خصوص کشورهای در حال توسعه است. تغییر رفتارهای باروری تغییرات ساختار سنی را تحت تأثیر قرار داده و از طرفی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی رفتارهای باروری را تحت تأثیر قرار داده‌اند. بررسی روند باروری کل کشور بیاگر این است که باروری طی دهه‌های اخیر تحولات چشمگیری را تجربه کرده است و تحت تأثیر سیاست‌های جمعیت، شرایط اجتماعی و سیاسی کشور در قبل و بعد از انقلاب بوده است.

با توجه به باروری در کشور، در این بخش از گزارش به بررسی اجمالی وضعیت باروری پرداخته شده است. با توجه به بهبود کیفیت و پوشش داده‌های سرشماری‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ میزان‌های باروری ویژه سنی و باروری کل، برای سال‌های مذکور مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۳-۷: میزان‌های باروری ویژه سنی و کل در ایران به تفکیک مناطق شهری و روستایی

سال	کل			شهری			روستایی		
	۱۹-۱۵ ساله	۲۴-۲۰ ساله	باروری کل	۱۹-۱۵ ساله	۲۴-۲۰ ساله	باروری کل	۱۹-۱۵ ساله	۲۴-۲۰ ساله	باروری کل
۱۳۶۵	۱۳۲/۲	۲۶۶/۰	۶/۲۳	۱۱۷/۶	۲۲۲/۷	۴/۹	۱۲۲/۴	۲۶۸/۱	۶/۵
۱۳۷۵	۴۵/۳	۱۳۵/۲	۲/۵۲	۳۷/۴	۱۱۶/۳	۲/۰	۴۸/۷	۱۳۸/۶	۲/۹
۱۳۸۵	۳۱/۳	۹۲/۷	۱/۹۰	۲۵/۶	۸۶/۴	۱/۷	۳۸/۵	۱۰۱/۵	۲/۱
۱۳۹۰	۳۱/۶	۸۱/۹	۱/۷۵	۲۷/۴	۷۷/۱	۱/۶۵	۴۵/۸	۱۰۲/۵	۲/۱۹
۱۳۹۵	۳۴/۸	۹۷/۸	۲/۰۱	۲۶/۹	۸۸/۲	۱/۸۶	۵۵/۶	۱۲۴/۱	۲/۴۸

منبع: عباسی و همکاران (۱۳۹۲) برای سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰ و محاسبات بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران

میزان باروری ویژه سنی به تفکیک گروه‌های سنی ۱۵ تا ۱۹ ساله و ۲۰ تا ۲۴ ساله در مناطق شهری و روستایی در جدول ۳-۷ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود میزان باروری در سال ۱۳۶۵ بالاترین میزان باروری را نسبت به مقاطع زمانی دیگر تجربه کرده است. این مقدار در کل کشور ۶/۲۳ فرزند، در مناطق شهری ۴/۹ فرزند و در مناطق روستایی ۶/۵ فرزند بوده است که سیاست‌های تشویقی دولت در این دوره برای ازدواج و موالید می‌تواند از عوامل مؤثر در این افزایش بوده باشد. میزان‌های باروری ویژه سنی نیز در سال ۱۳۶۵ در دو گروه سنی ۱۵-۱۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله به ترتیب برابر با ۱۳۲/۲ و ۲۶۶/۰ بوده است. کمترین میزان باروی در کل کشور مربوط به سال ۱۳۹۰ و برابر ۱/۷۵ فرزند است. این شاخص در مناطق شهری و روستایی در همین مقطع زمانی به ترتیب برابر ۱/۶۵ فرزند و ۲/۱۹ فرزند بوده است. میزان باروری کل در کشور در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۰ افزایش یافته و به ۲/۰۱ فرزند رسیده است. این شاخص در سال ۱۳۹۵ برای نقاط شهری کمتر از سطح جانشینی و برابر ۱/۸۶ فرزند و در نقاط روستایی بالاتر از سطح جانشینی و برابر ۲/۴۸ فرزند بوده است.

در نمودار ۳-۴ روند میزان باروری کل در جوانان به تفکیک مناطق شهری و روستایی ارائه شده است.

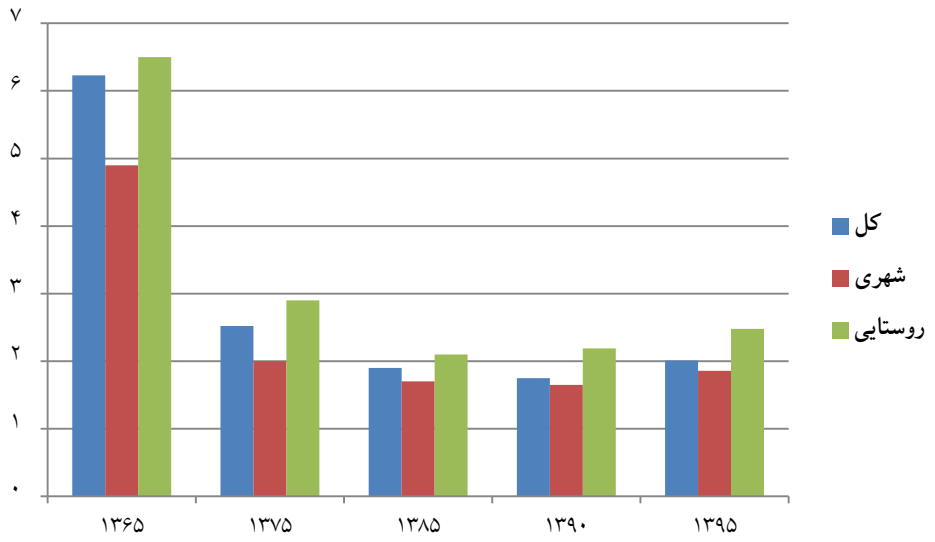

نمودار ۳-۴: روند باروری کل جوانان به تفکیک مناطق شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵

۴

فعالیت اقتصادی جوانان

بحث اشتغال جوانان به لحاظ تاثیراتی که بر الگوی تولید، توزیع و مصرف ملی یک کشور دارد می‌تواند مورد توجه محققان و سیاستگذاران قرار می‌گیرد. در دهه‌های اخیر با توجه به تغییرات رخ داده در ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی جامعه و ورود افراد با تحصیلات بالاتر، مطالعه‌ی عوامل موثر در مشارکت اقتصادی آن‌ها و اشتغال جوانان را ضرورتی انکارناپذیر ساخته است.

از آنجا که اشتغال جوانان تابع عوامل اقتصادی ،اجتماعی ،جمعیتی و حتی سیاسی مختلفی است، بنابراین برای بررسی مشارکت آنها در جامعه نمی توان به صورت صرف به یک جنبه از موضوع توجه داشت. مسلماً محدود کردن مطالعات حوزه جوانان در یکی از ابعاد نمی‌تواند تصویر روشنی از بحث را به نمایش بگذارد. در نتیجه سعی شده است علاوه بر آن که اشتغال جوانان از منظر اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد، در بررسی وتحلیل فعالیت‌های جوانان از متغیرهای دیگر نیز بهره گرفته شود. برای روشن‌تر شدن عوامل مؤثر بر مشارکت و اشتغال جوانان در جامعه، برای مثال نرخ مشارکت جوانان به شدت تابعی از عامل‌های اقتصادی- اجتماعی و جمعیتی است. تحصیلات، درآمد سایر افراد در خانواده، وضعیت زناشویی، سن، بعد خانوار، محل اقامت، مذهب و وضعیت درآمدی خانوار (لوسیندیلو و دیگران، ۲۰۱۰) و (عوضعلی‌پور و دیگران، ۱۳۹۰) عواملی هستند که در مطالعات مختلف بر آنها تأکید شده است.

به دلیل تحولات اخیر در ساختار جمعیتی کشورهای در حال توسعه به ویژه تغییرات اساسی رخ داده در ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی نیروی کار جوانان این کشورها، سبب شده است که نقش جوانان هم از جنبه اقتصادی و هم از جنبه اجتماعی در جامعه روندی متفاوت از قبل به خود بگیرد.

۴-۱- نرخ مشارکت، نرخ بیکاری نسبت اشتغال جوانان

اشتغال و بیکاری از مؤلفه‌های وضع فعالیت، از موضوعات روز جامعه ایران است. به لحاظ ساختار فعلی جمعیت ایران اشتغال‌زایی اهمیتی خاص دارد و تأثیر بیکاری بر به خطر انداختن امنیت ملی بر کسی پوشیده نیست. به منظور شناسایی وضعیت عمومی جمعیت در معرض واقعه یعنی جمعیتی که در سنین اشتغال قرار دارند، به آمارهای مربوطه مراجعه شده است.

در جدول ۴-۱، شاخص‌های عمده نیروی کار جوانان طی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵ شامل نرخ مشارکت، نرخ بیکاری و نسبت اشتغال برای کل کشور به تفکیک جنس ارائه شده است. در سال ۱۳۸۵، طبق اطلاعات موجود ۳۳/۳ درصد از نرخ مشارکت، ۲۳/۵ درصد از جمعیت بیکار و ۲۵/۵ درصد از نسبت اشتغال به جوانان اختصاص دارد که این نسبت‌ها برای سال ۱۳۹۰ به ترتیب برابر ۲۷/۲، ۲۶/۵ و ۲۰/۰ درصد و برای سال ۱۳۹۵ به ترتیب برابر ۲۶/۶، ۲۹/۲ و ۱۸/۹ درصد بوده است. مقایسه ارقام جدول نشان می‌دهد نرخ مشارکت و نسبت اشتغال جوانان روندی نزولی داشته‌اند و بیشترین نرخ مشارکت مربوط به سال ۱۳۸۸ و برابر ۲۹/۶ درصد و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۹۳ و برابر ۲۴/۶ درصد بوده است. همچنین بیشترین نسبت اشتغال مربوط به سال ۱۳۸۵ و برابر با ۲۵/۵ درصد و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۹۳ و برابر با ۱۸/۴ درصد بوده است. بیشترین مقدار نرخ بیکاری مربوط به سال ۱۳۹۵ و برابر ۲۹/۲ درصد است. این شاخص در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵، ۳ درصد افزایش یافته است.

جدول ۴-۱: شاخص‌های عمده‌ی نیروی کار جوانان در کشور ۱۳۸۵-۱۳۹۵

سال	کل			مرد			زن		
	نرخ مشارکت	نرخ بیکاری	نسبت اشتغال	نرخ مشارکت	نرخ بیکاری	نسبت اشتغال	نرخ مشارکت	نرخ بیکاری	نسبت اشتغال
۱۳۸۵	۳۳/۳	۲۳/۵	۲۵/۵	۵۰/۶	۲۱/۰	۴۰/۰	۱۵/۵	۳۱/۸	۱۰/۶
۱۳۸۶	۳۱/۶	۲۲/۳	۲۴/۵	۴۸/۴	۲۰/۱	۳۸/۷	۱۴/۲	۳۰/۲	۹/۹
۱۳۸۷	۲۹/۲	۲۳/۰	۲۲/۵	۴۵/۴	۲۰/۲	۳۶/۲	۱۲/۱	۳۴/۰	۸/۰
۱۳۸۸	۲۹/۶	۲۴/۷	۲۲/۳	۴۶/۲	۲۲/۷	۳۵/۷	۱۲/۵	۳۲/۴	۸/۴
۱۳۸۹	۲۹/۳	۲۸/۷	۲۰/۹	۴۵/۲	۲۵/۵	۳۳/۷	۱۲/۲	۴۱/۳	۷/۲
۱۳۹۰	۲۷/۲	۲۶/۵	۲۰/۰	۴۲/۲	۲۲/۹	۳۲/۵	۱۰/۴	۴۲/۷	۶/۰
۱۳۹۱	۲۷/۹	۲۶/۸	۲۰/۵	۴۲/۹	۲۳/۳	۳۲/۹	۱۱/۴	۴۱/۲	۶/۷
۱۳۹۲	۲۶/۰	۲۴/۰	۱۹/۸	۴۲/۰	۲۰/۰	۳۳/۶	۹/۶	۴۱/۸	۵/۶
۱۳۹۳	۲۴/۶	۲۵/۲	۱۸/۴	۴۰/۳	۲۱/۳	۳۱/۷	۸/۶	۴۳/۸	۴/۸
۱۳۹۴	۲۵/۱	۲۶/۱	۱۸/۵	۴۰/۰	۲۲/۳	۳۱/۷	۹/۶	۴۲/۸	۴/۸
۱۳۹۵	۲۶/۶	۲۹/۲	۱۸/۹	۴۱/۴	۲۵/۴	۳۰/۹	۱۱/۰	۴۴/۲	۶/۱

منبع: نتایج طرح نیروی کار ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵، مرکز آمار ایران

در نمودار ۴-۱ روند هر یک از شاخص‌های ذکر شده طی دوره‌ی زمانی ده ساله نشان داده است.

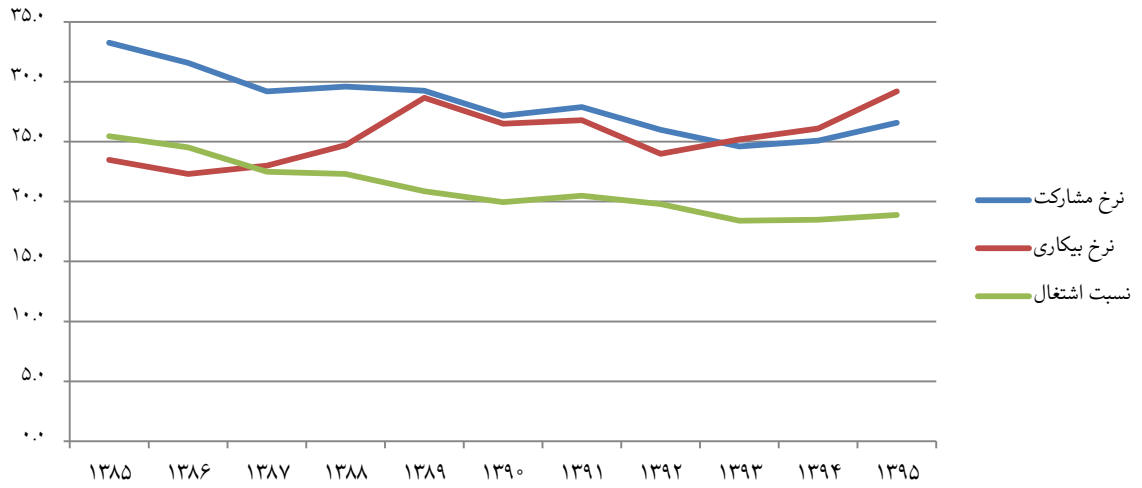

نمودار ۴-۱: روند شاخص‌های عمده نیروی کار جوانان ۱۳۸۵-۱۳۹۵

در نمودارهای ۴-۲ الی ۴-۴ روند هر یک از شاخص‌های عمده نیروی کار به تفکیک جنس نشان داده شده است. نرخ مشارکت طی دوره‌های مورد بررسی برای هر دو جنس تقریباً روندی یکسان داشته است با این تفاوت که نرخ مشارکت در مردان جوان به طور متوسط حدود ۳/۹ برابر نرخ مشارکت زنان جوان بوده است. بیشترین و کمترین رقم این شاخص در بین مردان جوان به ترتیب در سال ۱۳۸۵ و برابر ۵۰/۶ درصد و در سال ۱۳۹۴ و برابر ۴۰/۰ درصد بوده است. بیشترین مقدار نرخ مشارکت در بین زنان جوان نیز مربوط به سال ۱۳۸۵ و برابر ۱۵/۵ درصد و کمترین مقدار آن مربوط به سال ۱۳۹۳ و برابر ۸/۶ درصد بوده است. بیشترین مقدار نرخ بیکاری در بین مردان جوان در سال ۱۳۸۹ و برابر با ۲۵/۵ درصد و در زنان جوان در سال ۱۳۹۵ و برابر با ۴۴/۲ درصد بوده است. در سال ۱۳۹۵ از هر ۱۰۰ نفر مرد جوان، ۴۱ نفر یا شاغل و یا بیکار بوده‌اند در حالی که از هر ۱۰۰ نفر زن ۱۱ نفر در بازار کار حضور داشتند. نسبت اشتغال در مردان جوان در انتهای دوره برابر ۳۰/۹ درصد و در زنان جوان در همین مقطع زمانی برابر ۶/۱ درصد بوده است. این اختلاف تقریباً ۶ برابری نشان‌دهنده‌ی شانس اشتغال کمتر برای زنان جوان نسبت به مردان جوانی است که وارد بازار کار می‌شوند و با احتمال بیشتری به جمع بیکاران می‌پیوندند.

توانمندسازی اقتصادی را می‌توان، افزایش ظرفیت زنان و مردان برای مشارکت در توسعه و رشد اقتصادی و همچنین افزایش بهره‌وری نام برد به طوری که در فرایندهای رشد ارزش آنها تشخیص داده شده و به مقام آنها احترام گذاشته شده و زمینه را برای توزیع منصفانه‌تر مزایای رشد امکان‌پذیر سازد. توانمندسازی اقتصادی دسترسی هم زنان و هم مردان به منابع و فرصت‌های اقتصادی از جمله مشاغل جدید، گسترش سرمایه‌های مولد، توسعه مهارت‌ها و توسعه خدمات را فراهم می‌کند. توانمندسازی اقتصادی زنان پیش شرطی برای توسعه پایدار، رشد اقتصادی و کاهش فقر به حساب می‌آید. دستیابی به توانمندسازی اقتصادی زنان مستلزم تنظیم سیاست‌های عمومی مناسب، رویکرد کلان‌نگر و تعهد بلندمدت است که باید در چشم‌اندازها لحاظ شود و از طرفی در کوتاه مدت عدم تبعیض جنسیتی باید در طراحی و بسته‌های سیاستگذاری و برنامه‌ریزی گنجانده شوند. چنانچه دسترسی برابر به سرمایه‌ها، امکانات آموزشی

و بهداشتی بیشتر از گذشته در نظر گرفته شود می‌توان فرصت‌های شغلی خوبی را چه برای مردان وچه برای زنان تجسم کرد که منجر به کاهش نابرابری و کاهش فقر شود (OECD, 2012).

فعالیت اقتصادی زنان و اشتغال آنها از ابتدای زندگی بشر و بخصوص بعد از انقلاب صنعتی نقش مهمی در رشد و ارتقای جامعه داشته است. به طور معمول فعالیت اقتصادی زنان در بخش‌های نظیر صنعت، خدمات و بخش کشاورزی که از بخش رسمی عبور می‌کند قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری است. ولی در فعالیت‌های که از بخش رسمی عبور نمی‌کند مانند فعالیت در کارهای خانگی، تربیت کودکان، آموزش فرزندان و نگه‌داری از اعضای سالمند خانوار هنوز کاستی‌هایی وجود دارد که اندازه‌گیری آن را مشکل می‌کند.

بحث اشتغال زنان به لحاظ تأثیراتی که بر الگوی تولید ملی، درآمد ملی، توزیع و مصرف ملی یک کشور دارد می‌تواند مورد توجه محققان و سیاستگذاران قرار گیرد. در دهه‌های اخیر با توجه به تغییرات رخ داده در ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی زنان و ورود افراد با تحصیلات بالاتر، مطالعه‌ی عوامل مؤثر در مشارکت اقتصادی آن‌ها و اشتغال زنان را ضرورتی انکار ناپذیر ساخته است.

از آنجا که اشتغال زنان تابع عوامل اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و حتی سیاسی مختلفی است، بنابراین برای بررسی مشارکت آنها در جامعه نمی‌توان به صورت صرف به یک جنبه از موضوع توجه داشت. مسلماً محدود کردن مطالعات حوزه زنان در یکی از ابعاد نمی‌تواند تصویر روشنی از بحث را به نمایش بگذارد. در نتیجه سعی شده است علاوه بر آن‌که اشتغال زنان از منظر اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد، از متغیرهای دیگر نیز بهره گرفته شود (عرب مازار و دیگران ۱۳۹۴). برای روشن‌تر شدن عوامل مؤثر بر مشارکت و اشتغال زنان در جامعه، برای مثال نرخ مشارکت زنان به شدت تابعی از عامل‌های اقتصادی- اجتماعی و جمعیتی است. تحصیلات، درآمد سایر افراد در خانواده ، وضعیت زناشویی، سن، بعد خانوار، محل اقامت، مذهب و وضعیت درآمدی خانوار (لوسیندیلو و دیگران ،۲۰۱۰) و (کاوند و دیگران، ۱۳۹۰) عواملی هستند که در مطالعات مختلف بر آنها تأکید شده است.

تحولات اخیر در وضعیت اقتصادی- اجتماعی کشورها و به ویژه در کشورهای در حال توسعه سبب شده است که نقش زنان هم از جنبه اقتصادی و هم از جنبه اجتماعی در جامعه روندی متفاوت از قبل به خود بگیرد. بکر[3] (۱۹۹۱) و چرلین[4] (۲۰۰۰) نشان داده‌اند که تغییرات رخ داده در مشخصات و ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی زنان سبب شده است تا با افزایش نرخ مشارکت نیروی کار زنان، نقش وضعیت اقتصادی مردان جوان در روند ازدواج و تشکیل خانواده به مراتب کاهش یابد و عوامل دیگری در شکل‌گیری ازدواج جوانان اهمیت ویژه پیدا کنند. یورویچ[5] (۲۰۱۰) با استفاده از یک مدل لجستیک سعی کرده است تا نشان دهد که تمایل مردان و زنان جوان برای انجام اولین ازدواجشان تا چه حدی تحت تأثیر وضعیت اقتصادی با ثبات مردان و نیز استقلال اقتصادی زنان قرار گرفته است. او نشان می‌دهد که نرخ

[3] Becker (1991)
[4] Cherlin (2000)
[5] Yurovich (2010)

مشارکت اقتصادی زنان روند رو به رشد داشته که این امر به شدت متأثر از بهبود سطح تحصیلات و سایر ویژگی‌های زنان بوده است. این امر سبب شده که با تقویت استقلال اقتصادی زنان، سن اولین ازدواج آنها نیز افزایش یابد.

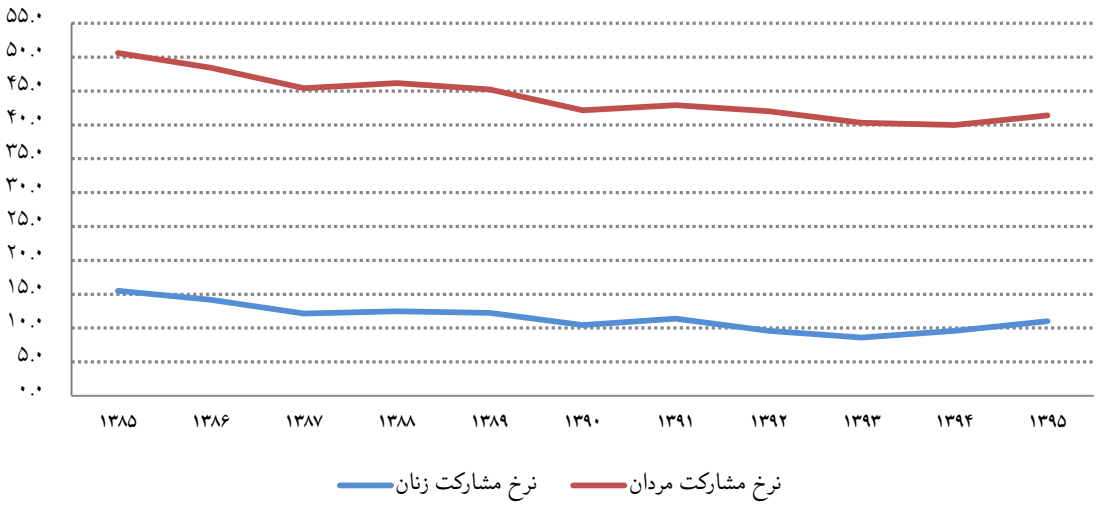

نمودار ۴-۲: روند نرخ مشارکت جوانان به تفکیک جنس طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵

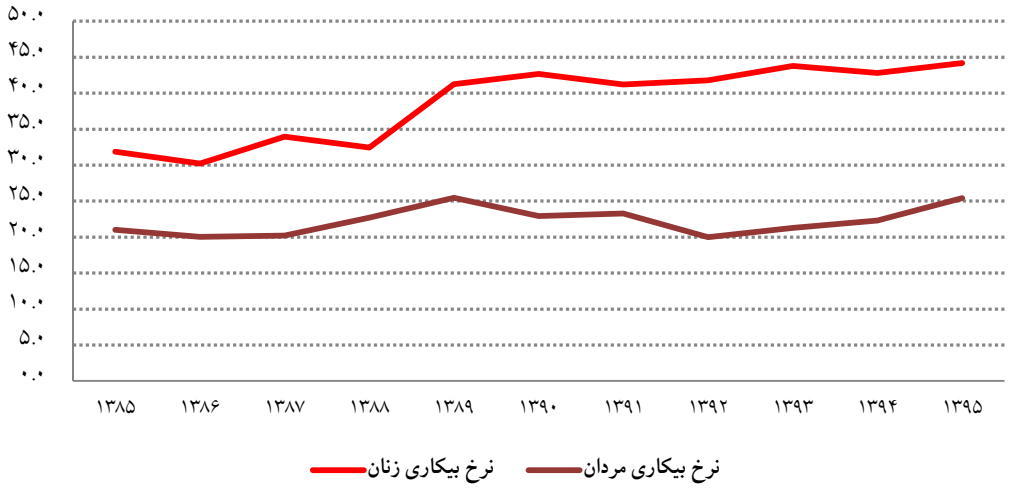

نمودار ۴-۳: نرخ بیکاری جوانان به تفکیک جنس طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵

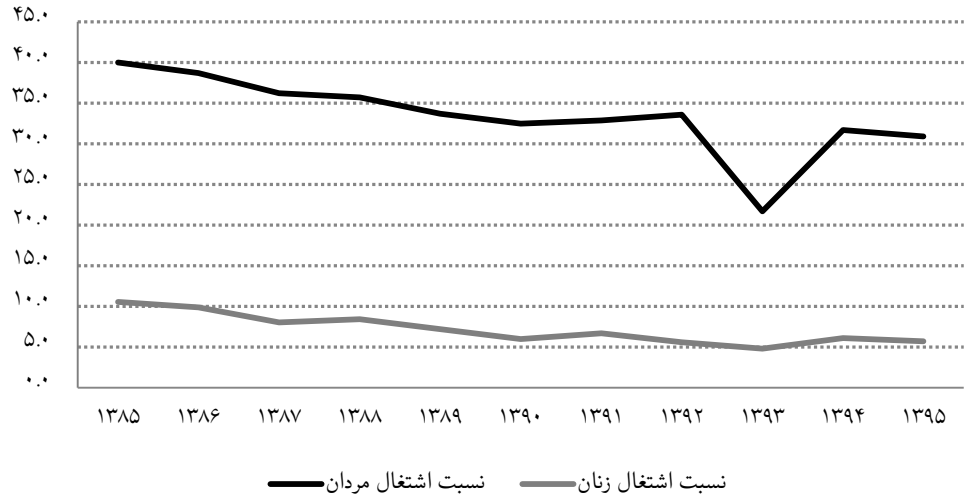

نمودار ۴-۴: نسبت اشتغال جوانان به تفکیک جنس طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵

۴-۲- نرخ بیکاری کشور و نرخ بیکاری جوانان

نرخ بیکاری جوانان در مقایسه با نرخ بیکاری کل کشور طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ در جدول‌های ۴-۲ و ۴-۳ ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود نرخ بیکاری جوانان همواره بیش از ۲ دو برابر نرخ بیکاری کشور بوده و روند هر دو نرخ طی دوره‌ی مورد بررسی از الگوی یکسانی تبعیت کرده است. کمترین نسبت نرخ بیکاری کل کشور به نرخ بیکاری جوانان مربوط به سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۸ که برابر ۲٫۰۸ بوده و بیشترین نسبت مربوط به سال ۱۳۹۳ و برابر ۲٫۳۸ بوده است. در نمودارهای ۴-۵ و ۴-۶ نیز نرخ بیکاری جوانان را در برابر نرخ بیکاری کل کشور و به تفکیک مناطق شهری و روستایی نشان داده شده‌اند.

جدول ۴-۲: مقایسه‌ی روند نرخ بیکاری جوانان در برابر نرخ بیکاری کشور ۱۳۸۵-۱۳۹۵

سال	نرخ بیکاری کشور	نرخ بیکاری جوانان	نسبت دو نرخ
۱۳۸۵	۱۱٫۳	۲۳٫۵	۲٫۰۸
۱۳۸۶	۱۰٫۵	۲۲٫۳	۲٫۱۲
۱۳۸۷	۱۰٫۴	۲۳٫۰	۲٫۲۱
۱۳۸۸	۱۱٫۹	۲۴٫۷	۲٫۰۸
۱۳۸۹	۱۳٫۵	۲۸٫۷	۲٫۱۲
۱۳۹۰	۱۲٫۳	۲۶٫۵	۲٫۱۶
۱۳۹۱	۱۲٫۱	۲۶٫۸	۲٫۲۱
۱۳۹۲	۱۰٫۴	۲۴٫۰	۲٫۳۱
۱۳۹۳	۱۰٫۶	۲۵٫۲	۲٫۳۸
۱۳۹۴	۱۱٫۰	۲۶٫۱	۲٫۳۷
۱۳۹۵	۱۲٫۴	۲۹٫۲	۲٫۳۵

منبع: نتایج طرح نیروی کار ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵، مرکز آمار ایران

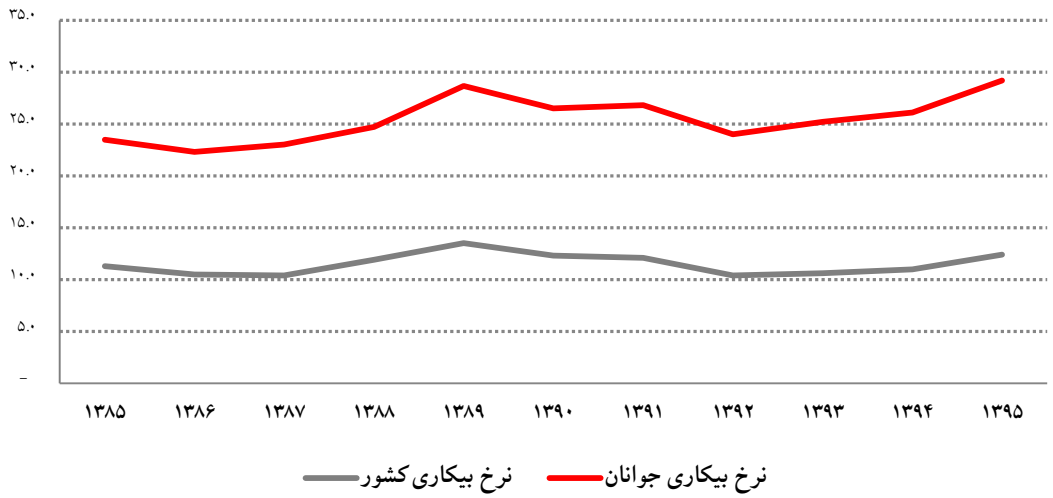

نمودار ۴-۵: روند نرخ بیکاری جوانان در برابر نرخ بیکاری کل کشور ۱۳۸۵-۱۳۹۵

جدول ۴-۳: روند نرخ بیکاری کشور و نرخ بیکاری جوانان به تفکیک مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۵-۱۳۹۵

سال	نرخ بیکاری کشور			نرخ بیکاری جوانان		
	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی
۱۳۸۵	۱۱٫۳	۱۳٫۴	۷٫۱	۲۳٫۵	۲۹٫۲	۱۴٫۰
۱۳۸۶	۱۰٫۵	۱۲٫۵	۶٫۶	۲۲٫۳	۲۷٫۶	۱۳٫۳
۱۳۸۷	۱۰٫۴	۱۲٫۰	۷٫۲	۲۳٫۰	۲۷٫۴	۱۵٫۳
۱۳۸۸	۱۱٫۹	۱۳٫۵	۸٫۳	۲۴٫۷	۲۹٫۴	۱۶٫۴
۱۳۸۹	۱۳٫۵	۱۵٫۳	۹٫۱	۲۸٫۷	۳۴٫۰	۱۸٫۴
۱۳۹۰	۱۲٫۳	۱۳٫۷	۸٫۹	۲۶٫۵	۳۰٫۰	۱۹٫۸
۱۳۹۱	۱۲٫۱	۱۳٫۸	۸٫۲	۲۶٫۸	۳۱٫۴	۱۸٫۴
۱۳۹۲	۱۰٫۴	۱۱٫۸	۷٫۰	۲۴٫۰	۲۸٫۲	۱۶٫۱
۱۳۹۳	۱۰۳۶	۱۱٫۶	۷٫۹	۲۵٫۲	۲۸٫۵	۱۸٫۸
۱۳۹۴	۱۱٫۰	۱۲٫۲	۸٫۱	۲۶٫۱	۲۹٫۳	۲۰٫۰
۱۳۹۵	۱۲٫۴	۱۳٫۷	۸٫۹	۲۹٫۲	۳۲٫۳	۲۲٫۵

منبع: نتایج طرح نیروی کار ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵، مرکز آمار ایران

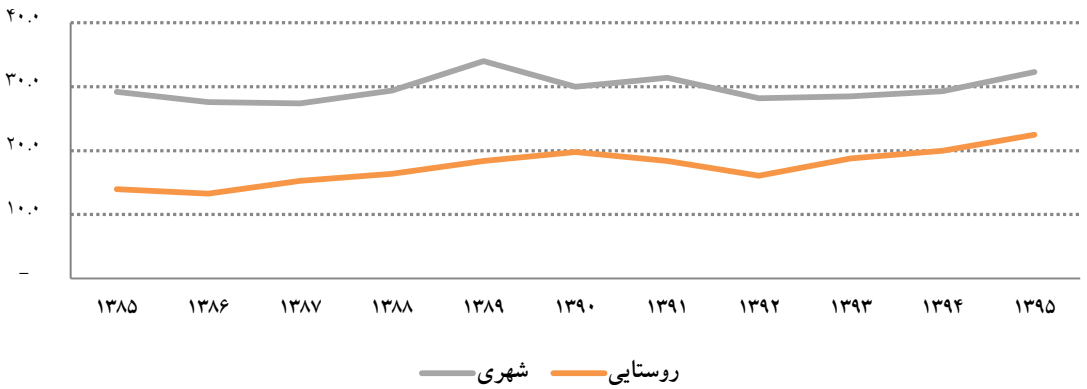

نمودار ۴-۶: روند نرخ بیکاری جوانان در مناطق شهری و روستایی ۱۳۸۵-۱۳۹۵

۴-۳- تحلیلی بر هزینه‌های خانوار دارای سرپرست جوان

موضوع هزینه و درامد خانوارهای دارای سرپرست جوانان به لحاظ تأثیراتی که بر الگوی تولید، توزیع و مصرف ملی یک کشور دارد می‌تواند مورد توجه محققان و سیاستگذاران قرار گیرد. در دهه‌های اخیر با توجه به تغییرات رخ داده در ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی جامعه و ورود افراد با تحصیلات بالاتر، مطالعه‌ی عوامل مؤثر در مشارکت اقتصادی آن‌ها و از جمله الگوی مصرف این نوع خانوارها می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

از آنجا که اشتغال جوانان تابع عوامل اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و حتی سیاسی مختلفی است، بنابراین برای بررسی مشارکت آنها در جامعه نمی‌توان به صورت صرف به یک جنبه از موضوع توجه داشت. مسلماً محدود کردن مطالعات حوزه جوانان در یکی از ابعاد نمی‌تواند تصویر روشنی از بحث را به نمایش بگذارد. لذا سعی شده است علاوه بر اشتغال جوانان، ابعاد اقتصادی دیگر هم مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد (کاوند و دیگران ۱۳۹۰).

۴-۳-۱- بررسی متوسط هزینه‌های خانوارهای شهری در گروه‌های سنی

در ارائه این بخش، از اطلاعات طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری استفاده شده است و اطلاعات استخراج شده در سطح نمونه مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. اطلاعات موجود نشان می‌دهد که بر اساس نتایج این طرح، در سطح نقاط شهری، متوسط هزینه‌های یک خانوار دارای سرپرست جوان (گروه سنی ۱۵-۲۴) از متوسط هزینه بقیه گروه‌های سنی کمتر است. مقایسه متوسط هزینه به تفکیک جنس سرپرست مرد و زن نیز نشان دهنده این موضوع است که در تمام گروه‌های سنی متوسط هزینه کل یک خانوار دارای سرپرست زن از سرپرست مرد کمتر است. این نتایج در جدول ۴-۴ نیز نشان داده شده است (پیوست آ).

جدول ۴-۴: تعداد و متوسط هزینه کل خانوار بر حسب گروه سنی سرپرست خانوار در نقاط شهری: ۱۳۹۵ (ریال)

شرح	کل		مرد		زن	
	تعداد خانوار	متوسط هزینه	تعداد خانوار	متوسط هزینه	تعداد خانوار	متوسط هزینه
۱۵-۲۴	۱۸۱	۱۵۶۷۷۹۶۴۸	۱۶۳	۱۶۳,۲۴۹,۸۴۰	۱۸	۹۸,۱۸۸,۴۶۴
۲۵-۶۴	۱۵,۱۳۲	۲۵۶۷۰۳۱۸۴	۱۳,۷۱۵	۲۶۴,۳۸۷,۳۴۴	۱,۴۱۷	۱۸۲,۱۰۳,۶۳۲
۶۵+	۳,۴۹۵	۱۹۸۳۶۸۳۵۲	۲,۴۸۲	۲۲۲,۰۵۳,۶۶۴	۱,۰۱۳	۱۳۸,۹۶۲,۸۸۰

منبع: یافته‌های تحقیق

۴-۳-۲- آزمون آماری برای متوسط هزینه در نقاط شهری کشور

از آن‌جایی که طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری کشور به صورت نمونه‌ای به دست آمده است، به منظور بررسی دقیق نتایج و مقایسه‌های به عمل آمده در زمینه متوسط هزینه‌های خانوارهای دارای

سرپرست زن با خانوارهای دارای سرپرست مرد از آزمون‌های آماری استفاده شده است. فرضیات مورد نظر در این آزمون‌ها به شرح زیر بوده است:

- آیا با توجه به تفاوت ظاهری که در ارقام حاصل از نتایج طرح فوق مشاهده می‌شود، می‌توان هزینه‌ها و نیز الگوی مصرف این خانوارها در گروه‌های سنی را یکسان دانست ؟

نتایج بدست آمده از آزمون‌های آماری نشان دهنده آن است که تفاوت معنی داری بین هزینه‌های متوسط بر حسب جنس سرپرست و همچنین گروه های سنی وجود دارد (پیوست ب).

۴-۳-۳- بررسی متوسط هزینه‌های خانوارهای روستایی در گروه‌های سنی

در ارائه این بخش، از اطلاعات طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای روستایی استفاده شده است و اطلاعات استخراج شده در سطح نمونه مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. اطلاعات موجود نشان می‌دهد که بر اساس نتایج این طرح، در سطح نقاط روستایی، متوسط هزینه‌های یک خانوار دارای سرپرست جوان (گروه سنی ۱۵-۲۴) از متوسط هزینه بقیه گروه‌های سنی کمتر است. مقایسه متوسط هزینه به تفکیک جنس سرپرست مرد و زن نیز نشان دهنده این موضوع است که در تمام گروه‌های سنی متوسط هزینه کل یک خانوار دارای سرپرست زن از سرپرست مرد کمتر است. این نتایج در جدول ۴-۵ نیز نشان داده شده است.

جدول ۴-۵: تعداد و متوسط هزینه کل خانوار بر حسب گروه سنی سرپرست خانوار در نقاط روستایی: ۱۳۹۵ (ریال)

شرح	کل		مرد		زن	
	تعداد خانوار	متوسط هزینه	تعداد خانوار	متوسط هزینه	تعداد خانوار	متوسط هزینه
۱۵-۲۴	۱۱۷	۱۱۲,۱۰۷,۸۴۰	۱۰۵	۱۱۷,۴۹۱,۱۹۲	۱۲	۶۵,۰۰۳,۴۵۶
۲۵-۶۴	۱۴,۴۶۵	۱۷۱,۶۷۰,۳۸۴	۱۳,۰۰۳	۱۷۸,۰۴۱,۷۲۸	۱,۴۶۲	۱۱۴,۸۴۸,۷۸۴
۶۵+	۴,۷۵۵	۱۱۶,۶۹۶,۸۸۰	۳,۳۱۱	۱۳۵,۵۵۶,۴۴۸	۱,۴۴۴	۷۲,۸۱۵۶,۶۸۸

منبع: یافته‌های تحقیق

۴-۳-۴- آزمون آماری برای متوسط هزینه در نقاط روستایی کشور

با توجه به نمونه‌ای بودن طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای روستایی کشور، به منظور بررسی دقیق نتایج مقایسه‌های به عمل آمده در زمینه متوسط هزینه‌های خانوارهای دارای سرپرست زن با خانوارهای دارای سرپرست مرد از آزمون‌های آماری استفاده شده است. فرضیات مورد نظر در این آزمون‌ها به شرح زیر بوده است:

- آیا با توجه به تفاوت ظاهری که در ارقام حاصل از نتایج طرح فوق مشاهده می‌شود، می‌توان هزینه‌ها و نیز الگوی مصرف این خانوارها در گروه های سنی را یکسان دانست ؟

نتایج بدست آمده از آزمون‌های آماری نشان دهنده آن است که تفاوت معنی داری بین هزینه‌های متوسط بر حسب جنس سرپرست و همچنین گروه‌های سنی وجود دارد (پیوست پ).

۴-۴- توزیع خانوارهای دارای سرپرست جوان

در این بخش، توزیع خانوارهای دارای سرپرست جوان بر حسب بعد خانوار، جنس و سن سرپرست و وضع سکونت خانوار با استفاده از نتایج سرشماری‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ ارائه می‌شود.

جدول ۴-۶ توزیع خانوارهای معمولی دارای سرپرست جوان را بر حسب سن و جنس سرپرست و تعداد اعضای خانوار در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. در سال ۱۳۹۰ تعداد خانوارهای دارای سرپرست جوان به بیش از ۷۶۰ هزار رسیده است. اما با توجه به کاهش بعد خانوار و در نتیجه افزایش تعداد خانوار معمولی از یک سو و کاهش جمعیت جوان از سوی دیگر، سهم خانوارهای معمولی دارای سرپرست جوان کاهش یافته به این ترتیب که در سال ۱۳۹۰ تقریباً از هر ۲۸ خانوار معمولی کشور، یک خانوار دارای سرپرست جوان بوده است. بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵ حدود ۵۷۱ هزار خانوار معمولی کشور، دارای سرپرست جوان بوده‌اند. یعنی تقریباً از هر ۴۲ خانوار معمولی در کشور، یک خانوار دارای سرپرست جوان بوده است.

جدول ۴-۶: خانوارهای معمولی دارای سرپرست جوان بر حسب جنس و گروه سنی سرپرست و تعداد اعضای خانوار

جنس و سن	۱۳۹۰			۱۳۹۵		
	جمع	یک نفره	دو نفره و بیشتر	جمع	یک نفره	دو نفره و بیشتر
مرد و زن	**۷۶۰,۵۳۴**	**۷۷,۳۰۱**	**۶۸۳,۲۳۳**	**۵۷۱,۰۸۴**	**۹۴,۹۳۸**	**۴۷۶,۱۴۶**
۱۵-۱۹ ساله	۵۱,۷۹۷	۱۵,۴۶۷	۳۶,۳۳۰	۴۹,۸۲۷	۲۱,۵۲۶	۲۸,۳۰۱
۲۰-۲۴ ساله	۷۰۸,۷۳۷	۶۱,۸۳۴	۶۴۶,۹۰۳	۵۲۱,۲۵۷	۷۳,۴۱۲	۴۴۷,۸۴۵
مرد	**۷۱۶,۹۵۲**	**۵۶,۹۲۶**	**۶۶۰,۰۲۶**	**۵۲۰,۱۶۷**	**۶۶,۶۴۵**	**۴۵۳,۵۲۲**
۱۵-۱۹ ساله	۴۴,۲۰۳	۱۱,۲۶۰	۳۲,۹۴۳	۳۸,۰۷۶	۱۳,۷۸۷	۲۴,۲۸۹
۲۰-۲۴ ساله	۶۷۲,۷۴۹	۴۵,۶۶۶	۶۲۷,۰۸۳	۴۸۲,۰۹۱	۵۲,۸۵۸	۴۲۹,۲۳۳
زن	**۴۳,۵۸۲**	**۲۰,۳۷۵**	**۲۳۲۰۷**	**۵۰,۹۱۷**	**۲۸,۲۹۳**	**۲۲,۶۲۴**
۱۵-۱۹ ساله	۷,۵۹۴	۴,۲۰۷	۳,۳۸۷	۱۱,۷۵۱	۷,۷۳۹	۴,۰۱۲
۲۰-۲۴ ساله	۳۵,۹۸۸	۱۶,۱۶۸	۱۹,۸۲۰	۳۹,۱۶۶	۲۰,۵۵۴	۱۸,۶۱۲

منبع: سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

با توجه به اطلاعات جدول ۴-۶ در سال ۱۳۹۰ از کل خانوارهای معمولی دارای سرپرست جوان، ۱۰٫۲ درصد یک نفره و ۸۹٫۸ درصد، دو نفره و بیشتر و در سال ۱۳۹۵، ۱۶٫۶ درصد و ۸۳٫۴ درصد به ترتیب یک نفره و بیشتر از دو نفر بوده‌اند. علی‌رغم کاهش جمعیت جوان کشور، تعداد جوانانی که به تنهایی زندگی می‌کنند از ۷۷ هزار نفر در سال ۱۳۹۰ به نزدیک ۹۵ هزار نفر در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. طی پنج سال فاصله‌ی بین دو سرشماری، ۸ درصد مردان جوان در سال ۱۳۹۰ به ۱۳ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته‌اند. در حالی که این افزایش در مورد زنان جوان از ۵۳ درصد به ۵۶ درصد رسیده است. در سال ۱۳۹۰ حدود ۷ درصد جوانان سرپرست خانوار در رده‌ی سنی ۱۵ تا ۱۹ سال قرار داشته‌اند که این سهم در سال ۱۳۹۵ به ۹ درصد افزایش یافته است. در هر دو مقطع زمانی، سهم زنان جوانان سرپرست خانوار کمتر از ۱۰ درصد بوده است.

۴-۵- ویژگی‌های مسکن و امکانات در اختیار خانوارهای دارای سرپرست جوان

سرپناه و داشتن مسکن، همواره به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان در جهان و از جمله ایران با اهمیت تلقی شده است بطوری که هم در برنامه پنج ساله توسعه اجتماعی اقتصادی کشور و هم در قانون اساسی مورد توجه قرار گرفته است، لذا در برنامه‌ریزی های کلان چه در نقاط شهری و چه در نقاط روستایی تسهیلات ویژه‌ای در نظر گرفته‌اند. در این قسمت به موضوع مسکن و تغییرات مرتبط با آن می‌پردازیم. بدین‌منظور، بر اساس نتایج سرشماری‌های ۱۳۷۵، ۱۳۸۵،۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ به بررسی تغییرات موجودی مسکن و برخی ویژگی‌های بر حسب گروه‌های سنی خانوار اشاره خواهد شد.

۴-۵-۱- نگاهی به تعداد واحدهای مسکونی معمولی

بر اساس نتایج به دست آمده از سرشماری‌ها، موجودی واحدهای مسکونی معمولی کشور در آبان ماه ۱۳۸۵ بالغ بر ۱۵,۸۵۹,۹۲۶ واحد بوده است. این در حالیست که تعداد واحدهای مسکونی معمولی در سال ۱۳۷۵ بالغ بر ۱۰,۷۷۰,۱۱۲ بوده است که بیانگر افزایشی معادل ۴۷/۳ درصد نسبت به سال ۱۳۹۵ و ۹۳٫۰ درصد نسبت به سال ۱۳۶۵ می‌باشد. رشد ۴۰٫۱ درصدی و ۸۰٫۳ درصدی خانوارهای معمولی در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵، حاکی از پیشی گرفتن شتاب رشد واحدهای مسکونی نسبت به خانوارها می‌باشد. این میزان فزونی گرفتن رشد واحدهای مسکونی نسبت به خانوارها، باعث کاهش شاخص تراکم خانوار در واحد مسکونی از ۱٫۱۶ در سال ۱۳۶۵ و ۱٫۱۴ در سال ۱۳۷۵ به ۱٫۰۹ در سال ۱۳۸۵ شده است.

بر اساس اطلاعات جدول ۴-۷ و بررسی روندهای فوق به تفکیک نقاط شهری و روستایی کشور حاکی از این واقعیت است که رشدها و تغییرات شاخصی در نقاط شهری، از شدت بسیار بیش‌تری برخوردار بوده است. بدین‌ترتیب که تعداد واحدهای مسکونی معمولی در نقاط شهری در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۱۱,۴۳۱,۸۸۰ واحد بوده که نسبت به سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ از رشدی معادل ۶۵٫۴ و ۱۴۴٫۸ درصد برخوردار بوده است. این در حالیست که رشد خانوارهای معمولی در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ به‌ترتیب ۵۵٫۷ و ۱۲۳٫۷ درصد بوده است. با توجه به تعداد خانوارهای معمولی، تراکم خانوار در واحد مسکونی از ۱٫۱۸ و ۱٫۱۵ در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۷۵ به ۱٫۰۸ در سال ۱۳۸۵ رسیده است.

البته در بررسی روندها باید این نکته را مد نظر داشت که برخی نقاط روستایی در طی زمان تبدیل به نقطه شهری شده‌اند که متأسفانه امکان شبیه‌سازی برای آن‌ها فراهم نمی‌باشد.

در جدول ۴-۷ بررسی واحدهای مسکونی معمولی و تراکم خانوار در واحد مسکونی کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۷۵ الی ۱۳۹۵ انجام شده است.

جدول ۴-۷: واحدهای مسکونی معمولی و تراکم خانوار در واحد مسکونی کشور جوانان، ۱۳۷۵-۱۳۹۵

سال	سطح	تعداد واحد مسکونی معمولی	سهم از کل (درصد)	خانوار معمولی ساکن در واحد مسکونی معمولی	تراکم خانوار در واحد مسکونی
۱۳۷۵	کل	۱۰,۷۷۰,۱۱۲	۱۰۰	۱,۲۲۸,۰۵۳۹	۱/۱۴
	شهری	۶,۹۱۳,۷۳۰	۶۴/۲	۷,۹۲۹,۸۳۰	۱/۱۵
	روستایی	۳,۸۵۶,۳۸۲	۳۵/۸	۴,۳۵۰,۷۰۹	۱/۱۳
۱۳۸۵	کل	۱۵,۸۵۹,۹۲۶	۱۰۰	۱۷,۳۵۸,۶۸۸	۱/۰۹
	شهری	۱۱,۴۳۱,۸۸۰	۷۲/۱	۱۲,۳۶۴,۲۱۴	۱/۰۸
	روستایی	۴,۴۲۸,۰۴۶	۲۷/۹	۴,۹۹۴,۴۷۴	۱/۱۳
۱۳۹۰	کل	۱۹,۹۵۴,۷۰۸	۱۰۰	۲۱,۱۱۰,۴۸۱	۱/۰۶
	شهری	۱۴,۷۸۲,۱۱۴	۷۴	۱۵,۳۶۵,۸۹۲	۱/۰۴
	روستایی	۵,۱۷۲,۵۹۴	۲۶	۵,۷۳۱,۴۰۴	۱/۱۱
۱۳۹۵	کل	۲۲,۸۳۰,۰۰۳	۱۰۰	۲۴,۱۲۹,۴۹۰	۱/۰۶
	شهری	۱۷,۴۵۲,۰۶۶	۷۶	۱۸,۰۷۵,۷۸۷	۱/۰۴
	روستایی	۵,۳۷۷,۹۳۷	۲۴	۶,۰۳۸,۰۹۵	۱/۱۲

منبع: نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن طی سال‌های ۱۳۷۵ الی ۱۳۹۵

بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ زیربنای مسکونی در اختیار سرپرست خانوار برحسب مساحت و گروه‌های عمده سنی سرپرست خانوار در جدول ۴-۸ ارائه شده است. در گروه سنی سرپرستان خانوار ۱۵ تا ۲۴ ساله مناطق شهری به طور متوسط سطح زیربنای مسکونی در اختیار ۸۸ متر مربع می‌باشد که نسبت به دو گروه سنی بعدی کمتر می‌باشد. بدین ترتیب که در گروه سنی ۲۵ تا ۶۴ ساله به طور متوسط ۳۴ متر مربع بیشتر از سرپرستان جوان در اختیار دارند.

همان‌طور که در جدول ۴-۸ مشاهده می‌شود، در مناطق روستایی به طور متوسط ۸۷ متر مربع در اختیار گروه سنی سرپرستان خانوار ۱۵ تا ۲۴ ساله بوده است. در مناطق روستایی بیشترین متراژ در اختیار سرپرستان خانوار در گروه سنی ۲۵ تا ۶۴ ساله بوده است.

جدول ۴-۸: مساحت زیربنای مسکونی در گروه‌های عمده سنی سرپرست خانوار (متر مربع)- ۱۳۹۵

سن	شهری		روستایی	
	تعداد	مساحت	تعداد	مساحت
۲۴-۱۵	۱۸۱	۸۸	۱۱۷	۸۷
۶۴-۲۵	۱۵,۱۳۲	۱۲۲	۱۴,۴۶۵	۱۰۶
۶۴ و بیشتر	۳,۴۹۵	۱۳۳	۴,۷۵۵	۱۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق از نتایج هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی

پیوست‌ها

پیوست آ-

برای نشان دادن و مقایسه کردن متوسط هزینه سرپرست مرد و زن و همچنین تبیین این موضوع که در تمام گروه‌های سنی متوسط هزینه کل یک خانوار دارای سرپرست زن از سرپرست مرد کمتر است، نتایج و محاسبات به تفصیل آورده شده است:

age	N(A01)	mean(VKho)	mean(VGhe)	mean(tote)
24	181	41489501	115290146	156779648
64	15,132	64047738	192551985	256703184
140	3,495	53163379	144137161	198368352

-> A01 = 1

age	N(A01)	mean(VKho)	mean(VGhe)	mean(tote)
24	163	42575964	120673876	163249840
64	13,715	65756096	198563167	264387344
140	2,482	59501417	162206937	222053664

-> A01 = 2

age	N(A01)	mean(VKho)	mean(VGhe)	mean(tote)
24	18	31650973	66537487	98188464
64	1,417	47462628	134370357	182103632
140	1,013	37266860	99863534	138962880

پیوست ب-

برای مقایسه و استخراج نتایج از آزمون‌های آماری استفاده شده است که نشان دهنده تفاوت معنی داری بین هزینه‌های متوسط بر حسب جنس سرپرست و همچنین گروه‌های سنی در مناطق شهری است.

```
. ttest totexp,by ( A01) unequal

Two-sample t test with unequal variances
Group      Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.   [95% Conf. Interval]
1   16,344    2.57e+08    1522134    1.95e+08    2.54e+08    2.60e+08
2    2,417    1.64e+08    2784581    1.37e+08    1.58e+08    1.69e+08
combined   18,761    2.45e+08    1392449    1.91e+08    2.42e+08    2.48e+08
        diff            9.31e+07    3173450    8.69e+07    9.94e+07
        diff = mean(1) - mean(2)   t =  29.3524
Ho: diff = 0                     Satterthwaite's degrees of freedom =  4022.44

Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0                 Ha: diff > 0
Pr(T < t) = 1.0000         Pr(T > t) = 0.0000         Pr(T > t) = 0.0000

anova     totexp     age

                           Number of obs =     18,761    R-squared     =  0.0162
                           Root MSE      =    1.9e+08    Adj R-squared =  0.0160
                           Source  Partial SS        df         MS        F     Prob>F
                           -----------+----------------------------------------------------
                           Model   1.104e+19          3   3.680e+18    102.81   0.0000
                           age   1.104e+19          3   3.680e+18    102.81   0.0000
                           Residual   6.714e+20     18,757   3.579e+16
                           -----------+----------------------------------------------------
                           Total   6.824e+20     18,760   3.638e+16
```

پیوست پ-

برای مقایسه و استخراج نتایج از آزمون‌های آماری استفاده شده است که نشان دهنده تفاوت معنی داری بین هزینه‌های متوسط بر حسب جنس سرپرست و همچنین گروه‌های سنی در مناطق روستایی است.

```
. ttest totexp,by ( A01) unequal

Two-sample t test with unequal variances
Group      Obs        Mean    Std. Err.   Std. Dev.  [95% Conf. Interval]
1   16,389    1.69e+08    933012.2    1.19e+08     1.67e+08    1.71e+08
2    2,883    9.40e+07     1845169    9.91e+07     9.04e+07    9.76e+07
combined   19,272    1.58e+08    861939.1    1.20e+08      1.56e+08    1.60e+08
        diff            7.51e+07     2067646     7.10e+07    7.92e+07
        diff = mean(1) - mean(2)   t =  36.3212
Ho: diff = 0                     Satterthwaite's degrees of freedom =  4492.52

Ha: diff < 0                 Ha: diff != 0      Ha: diff > 0
Pr(T < t) = 1.0000         Pr(T > t) = 0.0000   Pr(T > t) = 0.0000

anova     totexp     age

          Number of obs =     19,272    R-squared     =  0.0398
          Root MSE      =    1.2e+08    Adj R-squared =  0.0397

          Source  Partial SS        df        MS        F    Prob>F
          -----------+----------------------------------------------------
          Model   1.097e+19         2   5.486e+18    398.97  0.0000
          age   1.097e+19         2   5.486e+18    398.97  0.0000
          Residual   2.649e+20     19,269   1.375e+16
          -----------+----------------------------------------------------
          Total   2.759e+20     19,271    1.432e+16
```

مرجع‌ها

زاهدیان، علیرضا، شیری، محمد، نوراللهی، طه، آرشین‌چی، معصومه (۱۳۹۲)،تحلیل جمعیت کشور در مناطق مختلف و زیر گروه‌ها دوره ۹۰-۱۳۶۵، تهران، پژوهشکده‌ی آمار.

زندی، فاطمه، دامن‌کشیده، مرجان و کریمی چایجانی، خدیجه (۱۳۸۸)، بررسی وضعیت زناشویی در ایران بر اساس سرشماری سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵، تهران، پژوهشکده‌ی آمار.

عباسی شوازی، محمد جلال، حسینی چاوشی، میمنت، (۱۳۹۲). تحولات باروری در ایران در چهار دهه اخیر کاربرد و ارزیابی روش فرزندان خود در براورد باروری با استفاده از داده‌های سرشماری ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰، پژوهشکده‌ی آمار.

عرب مازار، عباس، محمد صادق علیپور و یاسر زارع نیاکوکی (۱۳۹۴)، تحلیل عوامل اجتماعی- اقتصادی مؤثر بر اشتغال زنان در ایران، فصلنامه اقتصاد و الگوسازی، دانشگاه شهید بهشتی، بهار و تابستان ۱۳۹۳.

عوضعلی‌پور، محمدصادق؛ زندی، فاطمه؛ کاوند، حسین (تابستان ۱۳۸۸). تحلیلی بر وضع نیروی کار و مشارکت اقتصادی جوانان در ایران بر اساس سرشماری‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵، نامه‌ی انجمن جمعیّت‌شناسی ایران، ۴ (۷): ۱۶۸-۱۴۱.

فتحی، الهام، سرخیل، بهناز، جاوید، نورمحمد (۱۳۹۶)، نگاهی به میانگین و میانه سنی جمعیت ایران، مجله‌ی آمار، شماره‌ی ۲۵، مرداد و شهریور ۱۳۹۶، صص ۲۷-۳۲.

فلاح‌محسن‌خانی، زهره، جوادی، مریم (۱۳۸۸). بررسی وضعیت جوانان در ایران طی دوره‌ی ۱۳۷۵-۱۳۸۵، تهران، پژوهشکده‌ی آمار.

کاظمی‌پور، شهلا، شیری، محمد، دیندار رستمی، مرضیه، رضائی قهرودی، زهرا، زاهدیان، علیرضا، فتحی، الهام (۱۳۹۵). شناسایی و رصد شاخص‌های سیاست‌های کلی جمعیت از نگاه آمار، تهران، پژوهشکده‌ی آمار.

کاوند، حسین، عوضعلی‌پور، محمدصادق، زندی، فاطمه، دامن‌کشیده، مرجان (۱۳۹۰). نقش جنسیت در مشارکت اقتصادی و عوامل مؤثر بر اشتغال زنان در ایران، مجله علمی- پژوهشی سیاست‌گذاری اقتصادی، سال سوم، شماره ششم، پاییز و زمستان ۱۳۹۰، صص ۱۸۹-۲۱۲.

مرکز آمار ایران، سالنامه مرکز آمار ایران، سال‌های مختلف.

مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵.

مرکز آمار ایران، نتایج طرح نیروی کار ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵.

نائینی عذرا، ناصحی، محمد اسماعیل، علیپور، محمدصادق، (۱۳۸۱). جوانان ایران (ویژگی‌های اجتماعی- اقتصادی)، مرکز آمار ایران.

Becker, G.S. (1991). A treatise on the family. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Cherlin, A.J. (2000). Toward a new home Socioeconomics of union formation. In: The ties that bind– Perspectives on marriage and cohabitation. Hawthorne, NY: Aldine De Gruyter: 126–144.

Losindilo E., Mussa A., Akarro R., (2010) "Some Factors That Hinder Women Participation in Social, Political and Economic Activities in Tanzania", Arts and Social Sciences Journal, Volume 2010: ASSJ–4.

Organisation for European Economic Cooperation, 2012.

Yurovich L. (2010). "Men's and women's economic activity and first marriage: Jews in Israel, 1987–1995", Demographic Research: Volume 22, Article 29.

نشانی : تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان باباطاهر،
خیابان شهید سرتیپ فکوری، شماره‌ی ۱۴۵.
کد پستی: ۱۷۹۱۱ ۱۴۱۳۷ تلفن: ۳-۸۸۶۳۰۴۴۰
پیام‌نگار: info@srtc.ac.ir وب‌گاه: www.srtc.ac.ir